

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 42

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Η' — ΙΔ'

Κείμενον: **B. de Montfaucon.**

Μετάφρασις - Σχόλια

ΧΑΡΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ-ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ
θεολόγου φιλολόγου
(ΟΜΙΛ. Η'—Θ')

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΠΙΤΣΑΚΟΥ (ΟΜΙΛ. Ι'—ΙΔ')
θεολόγου

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ

ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ· ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΩΜΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΗΜΕΤΕΡΑΝ, ΚΑΙ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ· ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΟΥΣΙΑΣΟΥΝ ΤΩΝ ΙΧΘΥΩΝ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΤΗΝΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΗΡΙΩΝ, ΚΑΙ ΠΑΣΕΣ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΡΠΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΕΡΠΙΣΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ (Γεν. 1, 26).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Η΄	9 (97)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Θ΄	21 (111)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Ι΄	31 (134)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΑ΄	47 (144)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΒ΄	60 (160)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΓ΄	72 (176)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΔ΄	82 (188)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	97

* Οἱ ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπου εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας σελίδας τοῦ κειμένου.

Ε 1. Ἐμπρός καί σήμερα, ἐπειδὴ μὲ πολλὴν προθυμίαν ἠκούσατε χθές, δεῦν ἄς ἔλεγον, δεῦν παραθέσωμεν ἐνώπιόν σας τὴν περικοπὴν, ἣ ὁποία προηγουμένως ἀνεγνώσθη, ἀφοῦ δε τῶν προτέρων ἄς παρακαλέσω, νὰ προσέχετε πολὺ αὐτὰ, τὰ ὁποία λέγονται καὶ νὰ τὰ ἐντυπώνετε εἰς τὸν νοῦν σας, διὰ νὰ μὴ υποδαλλώμεθα εἰς τὸν κόπον ἀπεριοκέπτως καὶ μεταίως.

Τοῦτο εἶναι ἡ ἐπιδιώξις μας, νὰ γνωρίσετε θελαδῆ μὲ ἀκρίβειαν τὴν δύναμιν τῆς Γραφῆς, ὥστε νὰ μὴ τὰ κατέχετε μόνον σεῖς, ⁵⁵ Ἄλλὰ νὰ γίνετε καὶ διδασκαλοὶ ἄλλων, διὰ νὰ ἠμπορήτε, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Παύλου ἐνὰ οικοδομῆ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Διότι, ἂν σεῖς προχωρήτε εἰς τὴν πνευματικὴν σας ζωὴν συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ παρουσιάζετε κάποιαν ἐπίδοσιν εἰς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, θὰ δώσετε καὶ εἰς ἡμᾶς μεγάλην χαρὰν. Αὐτὸ εἶναι ἡ εὐτυχία μας καὶ ἡ μεγάλη ἐσότης. «Διότι, ποῖος ἄλλος παρά καὶ σεῖς μαζί με τοὺς ἄλλους εἰσθε ἡ ἐλπίδα μας ἢ ἡ χαρὰ μας ἢ ὁ στέφανος, διὰ τὸν ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ἢ τί ἄλλο ἀπὸ σας καὶ τὴν πνευματικὴν σας πρόδον;»²

Καὶ ὁ κάθε διδάσκαλος, δεῦν ἴδῃ τὸν μαθητὴν νὰ ἐγχαράσῃ εἰς τὴν μετάνοιαν του μὲ ἀκρίβειαν τὰ προηγουμένα διδάγματα Β καὶ διὰ τῶν ἔργων νὰ παρουσιάσῃ τοὺς καρπούς, μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν γνώσιν τῶν ἐπομένων. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν, δεῦν περισσότερον βλέπομεν τὸν νοῦν σας νὰ ἀνατείνῃ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

1. Α΄ Θεσσαλ. 5, 11.

2. Α΄ Θεσσαλ. 2, 19.

σας να αὐξάνη καὶ τὴν σκέψιν σας νὰ πετῆ, τόσον περισσότερο εἴμεθα προθυμότεροι νὰ σᾶς δώσωμεν πλουσιώτεραι μαθήματα. Ὅσον περισσότερο ἐπιχέσωμεν εἰς τὰς ψυχὰς σας πνευματικὰ νάματα, τόσον περισσότερο αὐξάνει ἡ ἐπίδρασις μας εἰς τὴν πρόδόν σας πρὸς ψυχικὴν σας ὠφέλειαν. Ἀλλῶστε δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ συμβῆ ἕκείνο, τὸ ὁποῖον εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίη μετὰ τὰ χρήματα.

Ἐκεῖ δηλαδὴ, ὅποιος δίδει εἰς τὸν ἄλλον τὰ χρηματὰ του, μειώνει συνήθως τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας του καὶ ὅσον περισσότερο καταβάλλει, τόσον περισσότερο ἡ περιουσία του ελαττοῦται. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς τὴν περιπτώσιν μας. Τότε δηλαδὴ αὐξάνεται ἡ περιουσία μας, τότε περισσότερον προκόπτει ὁ πνευματικὸς πλοῦτος, ὅταν ἀφθόνως παρέχωμεν τὰ νάματα τῆς διδασκαλίας μας εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀφομοιώσωσιν αὐτὰ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸ γίνεται αἰτίας αὐξήσεως τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς περιουσίας μας καὶ σεῖς δὲν ἐχορτάσατε αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τροφήν, ἃς ἐξετάσωμεν, τί μας διδάσκει διὰ τῶν ἀναγνωσθέντων καὶ σήμερον ὁ μακάριος Μωϋσῆς, Ὁ καὶ καλότερον, τί λέγει εἰς ὄλους μας ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ. «Καὶ εἶπε, λέγει ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεός, νὰ δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν ἡμῶν».³

Ἄς μὴ διέλθωμεν συντόμως, ἀγαπητοὶ μου, τὰ λεχθέντα, ἀλλὰ ἃς ἐξετάσωμεν κάθε λέξιν καὶ ἀπὸ τὸ βάθος αὐτῶν ἃς ἀνιχνεύσωμεν τὴν δύναμιν, ἡ ὁποία κρύπτεται εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια. Ἄν τὰ λόγια εἶναι ὀλίγα, κρύπτεται ὅμως μεγάλος θησαυρὸς καὶ πρέπει οἱ σοφτοὶ καὶ οἱ ἀγρυπνοὶ νὰ μὴ σταματοῦν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν Ἐ νὰ ἀνασκάψωσιν τὸν αἰσθητὸν θησαυρὸν, δὲν ἀνασκάπτουν καὶ δὲν ἐρευνοῦν μόνον τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ, ὅταν κατέλθουν εἰς μέγα βάθος, τότε ἀνιχνεύουν τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἔτσι μετὰ τὴν τέχνην των χωρίζουν τὸν χρυσὸν ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ μετὰ πολλὴν κόματον καὶ ἰδρώτα παλλάκις μόλις κατορθώνουν νὰ ἀνεύρουν ὀλίγα μικρὰ τεμάχια. Ἐδῶ ὅμως τίποτε ὅμοιον δὲν συμβαίνει. Καὶ ὁ κόπος εἶναι ὀλιγώτερος καὶ ἡ περιουσία τεραστίαι, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν αγαθῶν.

2. Ἄς μὴ εἴμεθα λοιπὸν χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ

3. Ἰν. 1, 26.

ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, 59 Ἀ ἄλλ' ἃς ἐρευνήσωμεν βαθέως καὶ ἡμεῖς αὐτὸν τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν, ὁ ὁποῖος κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους. Καὶ ἀρχικῶς ἃς ἐξετάσωμεν, τί τὸ νέον καὶ περίεργον παρουσιάζει ἡ ἀναγκασθεῖσα περικοπή καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔπειτα χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν ποικιλίαν τῶν λέξεων ὁ μακάριος ἐκεῖνος προφήτης ἡ μάλλον ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁμιλῶν διὰ τοῦ προφήτου. Καὶ λέγει: «Νὰ δημιουργήσωμεν τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν». Προηγουμένως θεβαίως ἠκούομεν αὐτὸν νὰ λέγῃ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς: «Νὰ γίνῃ φῶς καὶ νὰ γίνῃ ὁ οὐρανὸς θάλας μεταξὺ τῶν ὑδάτων καὶ πάλιν, νὰ συγκεντρωθῶν τὰ ὕδατα εἰς ἓνα τόπον καὶ νὰ φανῇ ἡ ξηρὰ καὶ νὰ γίνουσι τὰ μεγάλα ἄστρα Β καὶ νὰ παραχθῶν ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἰχθύων».

Εἶδες, ὅτι ὅλη ἡ κτίσις δημιουργεῖται ἐντὸς πέντε ἡμερῶν μόνον μετὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ἐντολήν; Πρόσεχε σήμερον πόση εἶναι ἡ διαφορά τῶν λόγων. Δὲν λέγει πλέον νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τί λέγει; Νὰ κἀνωμεν τὸν ἄνθρωπον κατὰ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατὰ ὁμοίωσιν. Ποῖον τὸ νέον καὶ ποῖον τὸ περίεργον; Ποῖον ἄρα γε εἶναι τοῦτο τὸ δημιουργήμα, διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁποῖου ἐχρειάσθη ὁ δημιουργὸς τόσον μέριμναν καὶ σκέψιν; Μὴ θαυμάσης, ἀγαπητέ μου. Ἐ Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ὀρατὰ ἐμφυχὰ δι' αὐτὸν ἐδημιουργήθησαν γενικῶς ὅλα αὐτὰ, δηλαδὴ ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ ἀστέρες, τὰ ἔρπετά, τὰ κτήνη, ὅλα τὰ ὄλογα ζῷα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἂν καὶ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐδημιουργήθη τελευταίως;

Εἶναι φυσικόν. Ὅταν ὁ βασιλεὺς πρόκειται νὰ εἰσελθῇ θριαμβευτικῶς εἰς τὴν πόλιν; εἶναι ἀνάγκη νὰ προηγηθῶν οἱ δορυφόροι καὶ ὅλοι γενικῶς οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ εὐπρεπίσωσιν τὰ ἀνάκτορα, ὥστε νὰ εἰσελθῇ ὁ βασιλεὺς. Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα, Ἐ ὡσάν νὰ θέλῃ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐφ' ὅλης τῆς γῆς κάποιον βασιλεῖα καὶ ἀρχοντα, ἔκαμε προηγουμένως ὅλον αὐτὸν τὸν ἐξωραϊσμὸν καὶ τότε ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ εἶναι κυρίαρχος αὐτῶν. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ἰδιαιτέραν τιμὴν αὐτοῦ τοῦ δημιουργήματος.

Ἄλλὰ εἰς αὐτὰ τὸ σημεῖον ἃς ἐρωτήσωμεν τὸν Ἰουδαῖον καὶ ἃς ἴδωμεν, τί λέγει καὶ διατί ἐλέγχῃ τὸ «κατὰ ὁμοίωσιν ἡμῶν» καὶ λέγει καὶ διατί ἐλέγχῃ τὸ «κατὰ εἰκόνα ἡμετέραν»; Διότι τὰ γραπτὰ εἶναι τοῦ Μωϋσεως, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι λέ-

γουν, ότι παραδέχονται, αλλά δεν πιστεύουν εις αυτά. Και όπως ο Χριστός λέγει: «Εάν ἐπιστεύετε εις τὸν Μωϋσῆν, θὰ ἐπιστεύετε καὶ εἰς ἐμέ.»⁴

⁴ Ἀλλὰ τὰ μὲν γράμματα εἶναι δικά τους, τὰ νοήματα δὲ μὴ δικά μας. Πρὸς ποῖον λοιπὸν λέγεται τὸ νὰ δημιουργήσωμεν τὸν ἄνθρωπον; καὶ εἰς ποῖον ἀνακοινῶ ὁ Θεὸς αὐτὴν τὴν σκῆψιν; Ἐ «Ὅχι ἐπειδὴ ἔχει ἀνάγκην θελήσεως καὶ δυνάμεως» μὴ σκέπτεσαι τοιοῦτόν τι· ἀλλὰ ἐπιθυμῶ μὲ τὸ πρόσημα τῶν λέξεων, νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὴν ὑπερβολικὴν τιμὴν, τὴν ὅποιαν περιποιεῖ εἰς τὸν δημιουργούμενον ἄνθρωπον.

Τὶ λοιπὸν ἰσχυρίζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐξοκολοθοῦν νὰ κρατοῦν τὸ κάλυμμα ἐπάνω εἰς τὰς καρδίας των καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν τίποτε νὰ ἀντιληφθοῦν ἀπὸ ὅσα ἐκεῖ ὑπάρχουν. Πρὸς ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων ἰσχυρίζονται, ὅτι λέγονται αὐτά. «Ὡ πόσον τὸ μέγεθος τῆς τρέλλας καὶ τῆς ἀναισχυντίας! Καὶ πῶς ἔμπορεῖ νὰ εἶναι λογικόν, ἄνθρωπέ μου, νὰ μετέχη ὁ ἀγγελὸς τῆς γνώμης τοῦ Κυρίου καὶ τὰ δημιουργήματα τῆς γνώμης τοῦ δημιουργοῦ;»⁵ Α

⁵ Ἔργον τῶν ἀγγέλων δὲν εἶναι νὰ μετέχουν τῆς σκέψεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ συμπαρίστανται καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὰς διαταγὰς Του. Καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃς, ἀκουε τὸν μεγαλοφωνότατον προφήτην Ἰσαΐαν, ὁ ὅποιος ἔλεγε περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀγγελικῶν δυνάμεων, ὅτι «εἶδον τὰ Χερουβεὶμ νὰ στέκωνται εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ Σεραφεὶμ καὶ ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπά των καὶ τοὺς πόδας μὲ τὰ πτερά των.»⁶ Καὶ τοῦτο φυσικὰ, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπουν κατὰ πρόσωπον τὴν λάμπην τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπεμπομένην, ἀλλὰ ἐστέκοντο μὲ μεγάλον φόβον καὶ τρόμον. Ἄλλωστε χαρακτηριστικὸν τῶν κτισμάτων εἶναι νὰ ὑπηρετοῦν τὸν κτίστην.

3. Ἄλλ' αὐτοὶ δὲν κατανοοῦν τίποτε ἐκ τῶν ἀναφερομένων, ἀλλ' ἀπλῶς λέγουν αὐτό, τὸ ὅποιον τοὺς ἐρχεται (σκέπτονται). Β Διὰ τοῦτο πρέπει, ἀφοῦ ἀπωθῆσωμεν τὴν φλυαρίαν ἐκείνων, νὰ διδάξωμεν εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός, πρὸς τὸν ὅποιον λέγει ὁ Θεὸς «νὰ δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον;». Ποῖος ἄλλος «παρὰ ὁ ἀγγελὸς τῆς μεγάλης σκέψεως, ὁ θαυμαστός σύμβουλος, ὁ ἐξουσιαστής, ὁ ἀρχὸν τῆς εἰρήνης, ὁ πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος», ὁ μονο-

4. Ἰωάν. 6, 48.
5. Ἦο. 6, 2.
6. Ἦρ. 9, 6.

γενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅμοιος κατὰ τὴν οὐσίαν πρὸς τὸν Πατέρα, διὰ τοῦ ὁποῦν τὰ πάντα παρήχθησαν; Πρὸς αὐτὸν λέγει «νὰ δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἡμετέραν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν».

С. Ἐδῶ καταφέρεται καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἀρείου.⁷ Διότι δὲν εἶπε μὲ τόνον προσαγωγῆς «ποιήσωμεν», ὡσὺν πρὸς ὑποδεέστερον ἢ πρὸς κατώτερον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ ὁμίλησε μὲ πολλὴν ἰσοτιμίαν «ποιήσωμεν». Καὶ τὸ ἐξῆς μᾶς δηλώνει τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.⁸ «νὰ δημιουργήσωμεν, λέγει τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν». Ἀλλ' ἐδῶ πάλιν ἐμφανίζονται ἄλλοι αἰρετικοί, οἱ ὅποιοι καταπολεμοῦν τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ λέγουν: «Ἰδοὺ εἶπε. Κατ' εἰκόνα ἡμετέραν» καὶ ἀπὸ ἐδῶ ὁρμώμενοι θέλουν νὰ ἀποδίδουν ἀνθρωπομορφισμόν εἰς τὸν Θεόν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ μεγίστην πλάνην, νὰ ἀποδίδωμεν δηλαδὴ ἀνθρωπίνην μορφήν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος δὲν ἔχει σῆμα, δὲν ἔχει ὄψιν καὶ δὲν ὑπάκειται εἰς ἀλλοίωσιν καὶ ἀκαμίη νὰ παρουσιάζωμεν τὸν ἀσάμικτον μὲ σχήματα καὶ μὲ μέλη. D

Δόξαται τίποτε νὰ ἐξιοῦσθῃ μὲ αὐτὴν τὴν ἀνοσίαν, ὅταν οὐκ μόνον δὲν θέλουν νὰ κερδίσουν κάτι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐξ αὐτῶν ὑψίστανται μεγάλην ζήμιον: Ὁμοίως δίδασκονται οἱ ἀσθενεῖς καὶ ὅσοι ἔχουν ἀδυνάτους σωματικούς ὀφθαλμούς. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ λόγω τῆς ἀδυναμίας τῶν ὀφθαλμῶν ἀποφεύγουν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ οἱ ἀσθενεῖς ἀποστρέφονται τὰ ὑγιεινότερά τρώγμια. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ, ἀσθενεῖς κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἀνέτηροι κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας, δὲν ἀντέχουν νὰ ἐνατείνωσιν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.

Δι' αὐτὸ ἕως ἀναπληρώσωμεν τὰ κενὰ των διὰ τῶν ἰδικῶν μας καὶ ἕως ἀπλώσωμεν πρὸς αὐτοὺς τὰς χεῖρας μας

7. Ἡ πρῶσις τοῦ Ἀρείου συντέταξε τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους αἰῶνος. Ὁμοῦ ἐδίδασκον, ὅτι τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον κείμενον τοῦ Θεοῦ. Κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμένης Συνόδου (325 μ.Χ.), ὁμοειρήματα δὲ τῆς ἀρέσκους ταύτης καὶ ὑπὸ τῆς Β' Οἰκουμένης Συνόδου (381 μ.Χ.).

8. Κατὰ τὸν ἱερὸν Χριστόστομον τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, δηλαδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, παραμένον ἂν ἐν Πατρὶ εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, δηλαδὴ ὁμοούσιον. Ὁ Χριστὸς ἦτο τέλειος Θεὸς καὶ διὰ τῆς ἀνανθρωπήσεως γίνεται καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Διὰ τῆς διδασκαλίας του αὐτῆς καταπολεμῶ τοὺς Ἀρειανούς καὶ τοὺς Ἀπολλινεριανούς.

και ἄς συζητήσωμεν με αὐτοὺς με πολλήν ἐπιείκειαν. Ἐ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔτσι συνεβούλευσε, λέγων: «Και νὰ παιδαγωγῆ με πραότητα ἐκείνους, πού ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἀλήθειαν, μήπως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς δώσῃ κάποτε μετάνοιαν διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐξυπνήσουν ἀπὸ τὴν παιγίδα τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχουν συλληφθῆ ὡς δοῦλοι διὰ νὰ πράττουν τὸ θέλημά του.»⁹

Βλέπετε, πῶς ἐπαρουσίασεν αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου, ὡσανὺ νὰ εἶναι μεθυμένοι, διότι με τὸ νὰ εἶπῃ, ἄς ἀνανήψουν, εἶδειεν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι βυθισμένοι εἰς κάποια μῆθη. Ἢ Α καὶ πάλιν: «Εἶναι σιγμάλωτοι, λέγει, εἰς τὸν διάβολον», ὡσανὺ νὰ ἔλεγε, ὅτι ἔχουν συλληφθῆ μέσα εἰς τὰ βίβια. Καὶ χρειάζομεθα πολλήν ἐπιείκειαν καὶ μακροθυμίαν, διὰ νὰ τοὺς ἐξαρπάσωμεν καὶ τοὺς ἐξαγάγωμεν ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου.

Ἄς εἴπωμεν λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς, συνέλθετε ὀλίγον, ἀναθλέψατε πρὸς τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης καὶ οὐκ ἐκθέτε τὴν ἀκριβείαν τῶν λόγων μας. Οὐτε δεδαίως, ἀφοῦ εἶπαν «νὰ δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἡμετέραν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν», μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔσταμάτησεν, ἀλλὰ διὰ τῆς οὐκ εὐδως τῶν λέξεων, μᾶς εἰήλωσεν ἐπὶ τῇ βάσει ποίας σκέψεως ἔθεσε τὸ ὄνομα τῆς εἰκόνας. «Καὶ νὰ ἐξουσιάσουν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ, Β καὶ ὄλων τῶν ἑρπετῶν τῆς γῆς.»¹⁰ Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ἐξουσίας του καὶ ὄχι συμφώνως πρὸς κάποιον ἄλλο. Διότι ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον ἀρχοντα ὄλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τίποτε ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ὅλα ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του.

4. Ἐάν δὲ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀμφισβάζουν μετὰ ἀπὸ τὴν ὁρθότητα τῶν ὁσων ἐλέχθησαν καὶ νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου, θὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτοὺς. Λοιπὸν δὲν ὑπάρχει μόνον ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ γυναῖκα, διότι καὶ οἱ δύο ἔχουν τὴν αὐτὴν μορφήν. C Ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ὁρθόν. Ἄκουε τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Διότι ὁ μὲν ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ καλύπτῃ τὴν κεφαλὴν, ἐπεὶ εἶναι εἰκὼν καὶ καθρέπτης τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπλάσθη ἀπ' ἀρχῆς. Ἡ δὲ γυναῖκα, μόνη βοηθὸς αὐτῆ καὶ ἀνταξία τοῦ ἄν-

9. Β' Τιμ. 2, 25.
10. Γέν. 1, 26.

δρός ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα δημιουργήματα εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρός.»¹¹ Διότι αὐτὸς μὲν ἐξουσιάζει, ἐνῶ ἐκείνη ὑπακούει, ὅπως ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς λέγει πρὸς αὐτὴν «νὰ εἶσαι ἀφωσιωμένη εἰς τὸν ἄνθρωπον σου, ἐνῶ αὐτὸς θὰ εἶναι ἐξουσιαστής σου.»¹²

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς εἰκόνας, διὰ νὰ διαφύσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι τὴν μορφήν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξουσιάζει τῶν πάντων, ἡ δὲ γυναῖκα ὑπακούει, δι' αὐτὸ λέγει ὁ Παῦλος περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅτι εἶναι εἰκὼν καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ γυναῖκα εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρός. Ἐάν δὲ ὁμιλεῖ περὶ τῆς μορφῆς δὲν θὰ ἔκαμε διαχωρισμὸν αὐτῶν. Διότι ὁ αὐτὸς τύπος εἶναι καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὴν γυναῖκα.

D Εἶδες, ὅτι ἡ πληρότης τῆς ἀληθείας δὲν ἀφήνει καμμία ἀφορμὴν ἀπολογίας εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν ματαιῶς νὰ ἀναισχυντοῦν. Ἄλλ' ὅμως, καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ πράγματα ἔτσι ἔχουν, ἄς μὴ παύσωμεν νὰ ἐκδηλώνωμεν πολλήν μεγαλοψυχίαν, «μήπως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς δώσῃ κάποτε μετάνοιαν διὰ νὰ γνωρίσουν ἔτσι καλῶς τὴν ἀλήθειαν.»¹³ Ἄς μὴ λοιπὸν ἀδρονῶμεν νὰ ἐπιδεικνύωμεν πρὸς αὐτοὺς πολλὴν συγκατάθεσιν, μήπως ἠμπορέσωμεν νὰ ἐξαρπάσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου. Καὶ ἐάν εἶναι ἀκόπιμον, ἄς παρουσιάσωμεν ἐνώπιόν των τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ ὁποῖος ὡς ἔζη ἐλεγε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, «δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι ἡ θεότης εἶναι ὁμοία μὲ χρυσοῦν ἢ μὲ ἀργυροῦν ἢ μὲ μάρμαρον, με ἀγάλματα δηλαδὴ τοῦ ἔχουν χαραχθῆ με τέχνην καὶ σύμφωνα με τὰς καλλιτεχνικὰς ἐπινοήσεις τοῦ ἀνθρώπου.»¹⁴ Ἐ

Εἶδες με πόσῃ ὁρθότητι ἀντιμετώπισεν ὄλην τὴν ἀπάτην αὐτῶν ὁ σοφὸς διδάσκαλος; Διότι εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος μόνον τῆς σωματικῆς μορφῆς, ἀλλὰ ὅτι ὅτε ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβῃ τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ συνεχῶς λέγοντες πρὸς ἐκείνους, μὴ παύετε νὰ προσφέρετε τὴν δόξην ἡμῶν, μήπως καὶ ὑποχωρήσωμεν, μήπως καὶ δεθῶμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ πρὸς ἐκείνους μὲν μὴ παύετε νὰ συζητῆτε με πολλήν ἐπιείκειαν καὶ ἀσφάλειαν,¹⁵ Α σεις δὲ οἱ ἴδιοι, παρακαλῶ, με ἀκριβείαν νὰ κατέχετε τὰ δόγματα τῆς ἐκκλη-

11. Α' Κορινθ. 11, 7.
12. Γέν. 3, 16.
13. Β' Τιμ. 2, 25.
14. Πράξ. 17, 29.

οίας, χωρίς να συγγέετε την ακολουθίαν εκείνων, τὰ ὅποια ἐλέγχθησαν. Καί πρὸς μὲν τοὺς Ἰουδαίους, καταλλήλως συζητοῦντες, νὰ ἀποδείξετε, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐλέγχθησαν πρὸς κάποιαν λειτουργικὴν δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἰονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· πρὸς δὲ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀρείου πάλιν ἀπὸ ἐξῆς νὰ ἀποδείξετε τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Καί πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι φαντάζονται, ὅτι τὸ θεῖον εἶναι ἀνθρωπόμορφον, ἀφοῦ χρησιμοποίησθε, ὅσα ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον. Β' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνατρέπετε τὰς ἀληθείας πλάνας, οἱ ὅποιοι ὡς ζιζάνια αὐτῶν νουν εἰς ἄραος τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταβάλλετε προσπαθείας νὰ ἐνισχύετε μέσα σας τὰ εὐσεβῆ διδάγματα.

Διότι ἐπιθυμῶ καὶ εὐχομαι ὅλοι σας νὰ λάβετε θέαν διδασκάλων καὶ νὰ μὴ εἰσθε μόνον ἀκροατοὶ τῶν ὁμιλιῶν μου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους νὰ προσφέρετε τὴν διδασκαλίαν μου καὶ νὰ προσελκύετε πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἐκείνους οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην. Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει «οἰκοδομεῖτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον»¹⁵ καὶ «μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον νὰ ἐργάζεσθε τὴν σωτηρίαν σας».¹⁶ Ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας θὰ αὐξηθῆ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ οἱ εἰς θὰ λάβετε πλουσιωτέραν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὅτι πολὺ ἐφροντίσατε διὰ τοὺς ἀδελφούς σας.

5. Οὕτε πάλιν θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἐπαρκῆ ὁ Χριστιανὸς μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ ἄλλους νὰ οἰκοδομῆ, ὄχι μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ζωῆς καὶ διὰ τοῦ τρόπου συναναστροφῆς. Διότι τίποτε δὲν ὀδηγεῖ τόσο πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ὅσον ἡ συνέπειαι καὶ χρηστότης τῆς ζωῆς. Οὕτε προσέχων τόσο εἰς τὰ λόγια μας, ὅσον εἰς τὰ ἔργα μας.

Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς, ὅτι τοῦτο ἔστι εἶναι, οὐκέφου, ὅτι προηγουμένως τὸ ἔργον ἔκαμε καὶ κατόπιν ἠκολούθησεν ἡ διδασκαλία. (Καὶ ἂν χιλιάδες φορὲς φιλοσοφοῦμεν διὰ τοῦ λόγου καὶ συζητοῦμεν περὶ ἀνεξικακίας, ἂν ὁμοίως εἰς παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν δὲν ἐκδηλώσωμεν ταύτην ἐμπράκτως, συνήθως ἡ συζήτησις δὲν ὀφελεῖ τόσο, ὅσον ἐλάττει ἡ παράλειψις τῆς ἀγαθῆς πράξεως. D Ἄν δὲ καὶ πρὸ τῶν συζητήσεων καὶ μετὰ τὰς συζητήσεις, ἐφαρμόζωμεν ἐμπράκτως αὐτάς, θὰ εἰμεθα ἀξιόπιστοι, διότι συμβουλεύομεν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια διὰ τῶν ἔργων ἐφαρμόζομεν.

15. Α' Θεσσαλ. 5, 11.

16. Φίλιπ. 2, 12.

Καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάρισεν αὐτοὺς λέγων: «Εὐτυχῆς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος θὰ ἐφαρμόσῃ ὅλας τὰς ἐντολάς καὶ θὰ διδάξῃ»¹⁷).

Διότι, ὅταν προηγήται ἡ πράξις καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀκολουθῆ διδασκαλία, εἶναι ἀρκετὰ τὰ ἔργα νὰ διδάξουν λαμπρότερον ἀπὸ τὴν φωνὴν, ἐκείνους οἱ ὅποιοι μὲς προσέχουν. Τοῦτο λοιπὸν παντοῦ ἄς σκεπτόμεθα, νὰ διδάσκωμεν δηλαδὴ προηγουμένως μὲ τὰ ἔργα καὶ κατόπιν μὲ τοὺς λόγους, ἢ διὰ νὰ μὴ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀπόστολον Παῦλον, νὰ λέγῃ «σὺ λοιπὸν, ποῦ διδάσκεις τοὺς ἄλλους, δὲν διδάσκεις τὸν ἑαυτὸν σου».¹⁸

Καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ συμβουλεύσωμεν κάποιον, ὥστε νὰ ἐπιτελέσῃ κάτι ἀναγκαῖον, προηγουμένως οἱ ἴδιοι ἄς ἐπιδικώσωμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν αὐτό, διὰ νὰ κἀνωμεν τὴν διδασκαλίαν μὲ μεγαλυτέραν παρηγορίαν. Ὅλη μας ἡ φροντίς ἄς στραφῆ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς καὶ πῶς θὰ ἠμπορώσωμεν νὰ χαλιναγωγῆσωμεν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς καὶ νὰ κἀνωμεν πραγματικὴν νηστείαν, δηλαδὴ ἀποχὴν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας.¹⁹

²⁰ Ἡ ἀποχὴ ἐκ τῶν τροφῶν ἔχει ὀρισθῆ διὰ τοῦτο, νὰ χαλιναγωγῆσῃ δηλαδὴ τὴν δύναμιν τῆς σαρκὸς καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν ἵππον τῶν ἐπιθυμιῶν περισσότερον πειθαρχικόν. Περισσότερον ἐξ ὄλων ὁ νηστεύων πρέπει νὰ χαλιναγωγῆ τὴν ἄργην καὶ νὰ καλλιεργῆ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιεικειαν, νὰ ἔχη συντετριμμένην τὴν καρδίαν, νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς σκέψεις τῶν ἀπρεπῶν ἐπιθυμιῶν, ἔχων πάντοτε ἐνώπιόν του ἐκείνον τὸν ἀκοίμητον ἀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἀδέκαστον κριτήριον· πρέπει ἀκόμη νὰ εἶναι ἀνώτερος χρημάτων, νὰ ἐκδηλώνῃ ἀφθονίαν ἐλεημοσύνης καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ κάθε κακίαν πρὸς τὸν πλησίον.²⁰ Αὕτη εἶ-

17. Ματθ. 5, 18.

18. Ρωμ. 2, 21.

19. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος εἰς τὴν 8ην ὁμιλίαν του περὶ νηστείας, λέγει: «Ἦναίτε μὲν ἄνωγοι αὐτὴν ποῦ τερπνὸν οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν νηστείας, δηλαδὴ οὐ μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ βρώσιμων τροφῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀμαρτημάτων».

20. Ἐπίταξιν εἰκόνα τῆς φιλοφροντικῆς δόσεως τοῦ Χρυσόστομου μὲς εἶναι ὁ ἐπίτοκος ἕκτος θαυμάσιος (†450): «Ὁ εἰς τὴν ἱκατέει διὰ νὰ τὸν δοῦνται ἄλλος οὐκαθήμενος, τὸν προσκαλεῖ ὡς μέγιστον ἄλλος πεινῶν, τοῦ ζητεῖ τροφὴν καὶ γυνὴν ἔνδοξον ἄλλος καὶ αὐτὸς ἐν ἑνδοξῶ του ἄλλος τις κενθὸν τοῦ ζητεῖ παρηγορίαν ἕτερος τὸν παρακαλεῖ, νὰ ἀπολυθῆ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἄλλος τὸν ὄρει νὰ ἐπικερῆθῃ δόξαν ἕνος ζητεῖ καταφύγιον ἄλλος ὀδοῦται διὰ τὰ χεῖρά του ἄλλος τὸν προσκαλεῖ νὰ συμβιβάσῃ οὐκονομικὰς ἐρίδας. Καὶ ὁ ὁπίλος πρὸς αὐτὸν καταφέγει, διαφωρῶμενος διὰ τὴν ἀκλήρητα τοῦ κυρίου του ἢ χλεῖρα πρὸς αὐτὸν δοῦν».

και η πραγματική νηστεία. Β όπως λέγει και ο 'Ισαίας δι-
λών εκ μέρους τοῦ Θεοῦ «δὲν προτιμῶ τοιαύτη νὰ εἶναι ἡ
νηστεία, λέγει ὁ Κύριος, δηλαδὴ νὰ ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτὸν
τοῦ ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε ἂν κάμῃς τὸν τράχηλό σου ὡς
δοῦλον ὅτε ἂν κυλιώσῃς εἰς σάκκον καὶ στάκτην, ὅτε
τότε θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος ἡ νηστεία, λέγει ὁ Κύριος.»²¹
Ἄλλὰ ποῖα θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος, λέγει: «Καλάρωσε, λέ-
γει, τοὺς πολυπλόκους κόμβους τῶν ὑπερβεβαρῆμένων ἀ-
νοηκαστικῶν συναλλαγμάτων, διαμοίρασε εἰς τοὺς πενῶν-
τας τὸν ἄρτον σου καὶ δέξου εἰς τὴν οἰκίαν σου τὸν ἀστε-
γον πτωχόν. Καὶ ἂν κάμῃς αὐτά, λέγει, τότε θὰ λάμψουν
ὡς ἡ αὐγὴ οἱ ὀφθαλμοὶ σου καὶ ταχέως ἡ ἰσθεῖσα πληγὴ
σου θὰ ἀνατείλῃ ὑγείαν.»²²

6. C Εἶδες, ἀγαπητέ μου, ποῖα εἶναι ἡ πραγματικὴ νη-
στεία; Αὐτὴν ἂς κάμωμεν καὶ νὰ μὴ νομίζωμεν ἀπλῶς, ὅ-
πως οἱ πολλοὶ, ὅτι ἡ νηστεία περιορίζεται εἰς τοῦτο, νὰ
παραινεῖται δηλαδὴ νηστεῖς μέχρι τὸ θράδυ. Δὲν ζητεῖ-
ται αὐτό, ἀλλὰ μαζί με τὴν ἀποχήν ἐκ τῶν τροφῶν νὰ ἀπέ-
χωμεν ἀπὸ ὅσα μᾶς δαπνοῦν καὶ νὰ ἐπιδειξώμεν μεγάλο
ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πνευματικὴν δασκίαν. Πρέπει ὁ νηστεύ-
ων νὰ εἶναι μετρίοφων, ἥσυχος, ἡμερος, ταπεινός καὶ νὰ
περιφρονῇ τὴν δόξαν τῆς παρουσίας ζωῆς. Ὅπως ἀκριβῶς
περιεφρόνησε τὴν ζωὴν, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ περι-
φρονῇ καὶ τὴν κενοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ στρέψῃ
τὴν προσοχὴν του πρὸς ἑκείνον μόνον «ὁ ὁποῖός δοκιμά-
ζει καρδίαν καὶ νεφρούς.»²³ Ἐ καὶ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ
κάμῃ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς ἐξομολογήσεις του πρὸς τὸν
Θεὸν καὶ μὲ ὄλην τὴν δύναμιν νὰ παρέχῃ εἰς τὸν ἑαυ-
τὸν του σοφθεῖαν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης.

Διότι αὐτὴ, κατ' ἐξοχὴν αὐτὴ ἡ ἐντολή, ἔχει τὴν δύ-
ναμιν νὰ ἐξαλεκῇ ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ ἀπὸ τὴν
γέννησιν τοῦ πυρός νὰ μᾶς ἐξαρπάσῃ, ἂν πλουσίως ἀσκώ-
μεν αὐτὴν καὶ δὲν προβαίνωμεν εἰς τοῦτο πρὸς ἐπίδειξιν
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διατὶ λέγω, νὰ μὴ προβαίνω-

Ἐπιδοσά ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ εὐρέσεται διὰ τὴν ἀρραβίαν. Ἄπειρος εἰς τὸν
πατέρα κατ' ἐκδοσὴν πρὸς ἐκδοσὴν διὰς ἐκδοσὴν ἀγαθίαν. Ἀποκτείνεται τὴς
διὰ τῆς ἐξουσίας, καὶ παρουσιάζεται ἀνήγηρος ὁ πατήρ, λυμὸς ἐνοχλεῖ,
καὶ ἀμέσως ἀπὸ ἀνήγηρος γίνεται ὁ τροφός, μεταβάλλεται εἰς πατέρα καὶ
εἰς τὸν πνεύματι καθίσταται παρηγορία, ὁπάρχει: ἀνάτη φροντίδος διὰ
ἐξουσίας, ὁ ἐπίσκοπος φροντίζει δι' αὐτούς.

21. Ἦσ. 68, 6.

22. Ἦσ. 68, 6-8.

23. Ψαλμ. 7, 10.

μεν εἰς τοῦτο διὰ λόγους ἐπιδείξεως; Διότι, ἐὰν ἦμεθα σώ-
φρονες, ἔπρεπε νὰ ἀσκώμεν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν. Ἐ δχι διὰ
τὴν ἀμοιβὴν τὴν ὅποιαν ἔχει ὑποσχεθῆ ὁ Κύριος, ἀλλὰ δι-
ὅτι κατ' ἑαυτὴν ἡ πράξις εἶναι ἀγαθὴ καὶ διότι ἀγαπῶμεν
τοὺς συνανθρώπους μας. Ἄλλὰ καὶ ἐταν ἀκόμη τὸ ὄψηλόν
αὐτῆς νόημα δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν, ἠμποροῦμεν
νὰ ἀσκώμεν αὐτὴν, χωρὶς νὰ ἐπιδικώσωμεν τὴν δόξαν τῶν
ἀνθρώπων, διὰ νὰ μὴ ὑποβαλλώμεθα εἰς τὴν δοκίμην καὶ
χάνωμεν τὸν μισθὸν μας. Καὶ αὐτὸ ἂς μὴ ἐπιδικώσωμεν μί-
νον διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε
πνευματικὴν ἀρετὴν καὶ τίποτε νὰ μὴ κάμωμεν ἀποβλέ-
πουτες εἰς τὴν ἀπόκτησιν καλῆς φήμης μεταξὺ τῶν ἀν-
θρώπων.

Διότι καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἔχομεν, ὅτε ἂν νηστεύω-
μεν, ὅτε ἂν προσευχώμεθα, ὅτε ἂν κάμωμεν ἐλεημοσύ-
νην, ὅτε εἰς οὐδὲν ἄλλο καὶ ἂν προβαίνωμεν, ²⁴ Ἄ
ἐὰν αὐτὰ δὲν γίνονται μόνον δι' ἑκείνον, ὁ ὁποῖός γνωρίζ-
ει καὶ τὰ μυστικά καὶ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸ βάθος τοῦ
νοῦ μας. Ἄν ἀπὸ ἐκείνου ἐλπίσης ἀμοιβὴν, ἀνθρώπε μου,
διὰ ποῖον λόγον ἐπιθυμεῖς νὰ ἐπανήσῃς ἀπὸ τῶν συνάν-
θρώπων σου; Καὶ διατὶ λέγω, νὰ ἐπανήσῃς! Πολλάκις αὐ-
τὸς δὲν ἐπαινεῖ, ἀλλὰ φθονεῖ, διότι ὑπάρχουν πολλοὶ, οἱ
ὁποῖοι δάσκονται ἐναντι ἡμῶν μὲ τὴν μοχθηρίαν, ὥστε
καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα κάμωμεν, τὰ διαστρέφουν εἰς τὸ
ἀντίθετον. Διὰ ποῖαν αἰτίαν λοιπόν, εἰπέ μου, ἐκτιμᾷς τό-
σον πολὺ τὴν ἀδικίαν κρίσιν αὐτῶν; Διότι ὁ ἀγρυπνῶς ἐ-
κείνος ὀφθαλμός δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἴδῃ τὰ πάντα, τὰ
ὁποῖα ἡμεῖς κάμωμεν.

Καὶ πρέπει ἀντιλαμβάνόμενοι αὐτὸ μὲ πολλὴν λεπτό-
τητα νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ζωὴν μας, ἅ διότι ἐπειτα ἀπὸ ὀλί-
γον πρόκειται νὰ λογοδοτήσωμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δι'
ὅλους μας τοὺς λόγους, τὰς πράξεις καὶ αὐτὰς τὰς σκέ-
ψεις. Ἄς μὴ περιφρονώμεν λοιπὸν τὴν σωτηρίαν μας. Τί-
ποτε, ἀγαπητέ μου, δὲν ἐξαιώνεται μετ' τὴν ἀρετὴν, διότι
αὐτὴ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν μᾶς ἐξαρπάξει ἀπὸ τὴν
γέννησιν τοῦ πυρός καὶ μᾶς χαρίζει τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βα-
σιλείας τῶν οὐρανῶν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παρουσίαν ζωὴν
μᾶς καθιστᾷ ἀνωτέρους ὄλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀσκόπως
καὶ ματαίως σκέπτονται κακῶς εἰς θάρος μας. Καὶ δὲν μᾶς
κάμνει ἀνωτέρους μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρο-
τέρους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας καὶ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν
τῆς σωτηρίας μας, δηλαδὴ τὸν διάβολον.

Τί λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξισωθῇ μετ' τὴν ἀρετὴν,

ὅταν ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀκοῦν αὐτὴν τοὺς καθιστᾷ ἀνωτέρους ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐπιβουλεύονται τοὺς ἄλλους, Ἐ ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων: Ἄρετή εἶναι τὸ νὰ περιφρονηῖ κανεὶς ὅλα τὰ ἐγκόσμια, νὰ σκέπτεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὰ μέλλοντα καὶ τίποτε νὰ μὴ ἐπιθυμῇ ἐκ τῶν παρόντων, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι σκιά καὶ ὄνειρον καὶ ἑτιδήποτε ἄλλο ὑπάρχει εὐτελέστερον ἀπὸ αὐτά. Ἄρετή εἶναι τὸ νὰ δικάζεται κανεὶς πρὸς τὰς ὑποθέσεις τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅπως ἀκριδῶς ὁ νεκρὸς καὶ πρὸς ἐκεῖνα μὲν τὰ ὅποια παραβλάπτουν τὴν σωτηρίαν του νὰ παραμένῃ τὸσον ἀβρανῆς, ὅσον ἀβρανῆς εἶναι ὁ νεκρὸς, δι' ἐκεῖνα δέ, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν πνευματικὴν του ζωὴν μόνον πρέπει νὰ ζῆ καὶ νὰ θρᾷ, ὅπως ἀκριδῶς ἔλεγε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος «δὲν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ ζῆ μέσα μου ὁ Χριστὸς».²⁴

Ἐ Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἀγαπητοὶ μου ὡς ἐνδεδυμένοι τὸν Χριστὸν ἔστω τὰ πάντα ἅς κάμνωμεν καὶ ἅς μὴ λυτώμεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὅταν λοιπὸν ἐνοχληθῶμεν ἀπὸ πάθος ἢ ἀπὸ κοκῆν ἐπιθυμίαν ἢ ἀπὸ θυμὸν ἢ ἀπὸ φθόνου, ἅς σκεπτόμεθα τὸν Χριστὸν, ὁ ὅποιος κατοικεῖ μέσα μας καὶ ἅς ἀποδιώκωμεν μακρὰν ὄλας αὐτὰς τὰς σκέψεις.

Ἄς σεβασθῶμεν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ παρασχθεῖσαν εἰς ἡμᾶς πλουσίαν χάριν καὶ ἅς χαλιναγωγῶμεν ὅλα τὰ πάθη τῆς σαρκὸς μας, ὥστε, ἀφοῦ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγωνισθῶμεν κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτῆν καὶ φθαρτὴν ζωὴν μας, νὰ λάβωμεν τοὺς πολυτίμους ἐκείνους στεφάνους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἡ ὅποια θὰ εἶναι φοδερὰ μὲν δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ποθητὴ δὲ διὰ τοὺς ἐναρέτους. Ἐ Τοιουτοτρόπως θὰ ἀξιωθῶμεν νὰ λάβωμεν τὰ ἀπερίγραπτα ἐκεῖνα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

24. Γαλ. 2, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

65 Α ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΣΘΕΝ ΜΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΗΜΕΤΕΡΑΝ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΛΕΓΟΥΝ, ΔΙΑΤΙ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΣΑΝ ΤΑ ΘΗΡΙΑ, ΚΑΙ ΤΙ ΧΡΕΙΣΜΟΝ ΠΡΟΕΚΥΨΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΤΙ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΣΑΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ ΜΑΛΙΣΤΑ ΔΕΙΚΝΥΣΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΕΡΙΓΡΑΤΟΝ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

1. Οἱ φιλόπονοι ἐκ τῶν γεωργῶν, ὅταν βλέπουν γόνιμον καὶ θαυσιακαμένον ἀγρὸν, ἀφοῦ σπείρουν ἀφθόνους σπόρους, Ἐ ἐπιμελῶς καὶ συνεχῶς φροντίζουν, παρατηροῦντες καθημερινῶς, μήπως κάτι ἐξ ἐκείνων, ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ θλάψουν τοὺς σπόρους, καταστήσῃ ἀνωφελεῖ τὸν προηγούμενον κόπον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ βλέπομεν τὸ πνευματικὸν σας διαφέρειν καὶ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ἀκούετε, ἐπιδιώκωμεν νὰ ἐναποτίθενται εἰς τὴν ψυχὴν σας τὰ νοήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς κάθε ἡμέραν. Ὑποδεικνύομεν ἀκόμη εἰς ὑμᾶς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ θλάπτουν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπόρον, ὥστε νὰ μὴ καταστραφῇ οὔτε νὰ σκοτισθῇ ἡ ὑγιὴς διδασκαλία τῶν δογμάτων μετὰ τὴν βλαβερὰν ἐπίδρασιν ἐκείνων, Ἐ οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν νὰ εἰσαγάγουν τὰς προσωπικὰς των ἀπόψεις εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι λοιπὸν ἰδικόν σας ἔργον νὰ φυλάσσετε μετὰ ἀκριβείαν τὰ παραδοθεμένα καὶ νὰ διατηρῆτε ἰσχυρὰν ἀνάμνησιν αὐτῶν, διὰ νὰ ἠμπορῆτε νὰ παρακολουθῆτε μετὰ εὐκολίας τὰ ἐπόμενα. Ἐάν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐμβαθύνωμεν περισσότερο εἰς τὰ νοήματα τῶν Γραφῶν καὶ σεῖς δὲν προσαρμόσετε τὴν διάνοιαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς νηστείας, ὅταν τὰ μέλη τοῦ σώματός μας εἶναι ἐλαφρὰ πρὸς καλύμθην καὶ εἶναι ἀνοικτότερα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, διότι δὲν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸ πονηρὸν ρεῦμα τῶν ἀπολαύσεων, καὶ τὸ πνεῦμα περισσότερον ἔτοιμον διὰ νὰ μὴ διατρέχωμεν κίνδυνον πνιγμοῦ, τότε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κάμωμεν αὐτό; Ὅταν ζῶμεν εἰς τρυφὴν καὶ μέθην καὶ πολυφαγίαν Ἐ καὶ μέσα εἰς τὰς συμφορὰς, ποῦ προέρχονται ἀπὸ αὐτά;

Ἐ ἢ δὲν βλέπετε, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐρευνῶν διὰ πολῦτιμα πετράδια εἰς τὴν θάλασσον, δὲν εὐρίσκουν αὐτὰ καθισμένοι κοντὰ εἰς τὴν παραλίαν καὶ μετροῦντες τὰ κύ-

ματα, αλλά κατέρχονται εις τὸ βάθος τῆς θαλάσσης καὶ ἀκόμη, ὅπως λέγουσι, θυθίζομενοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀβύσσου, τοιοῦτοτρόπως ἐπιτυγχάνουσι, ὅσα ἐπιδιώκουσι. Καὶ ὅμως ποῖον μεγάλην ὠφέλειαν θὰ προσέφερον εἰς τὴν ζωὴν μας ἡ ἀδρεσις ἐκείνων τῶν λίθων; Εἶθε θεσπιάς νὰ μὴ προσεκόλουν μεγάλην ἐλάσθην καὶ πολλὴν ζημίαν. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ πάθος τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἀπὸ τὴν λυσσώδη μανίαν δι' ἀπόκτησιν χρημάτων γεννῶνται ἀπειρα κακὰ.

Ἐ' Ἀλλ' ὅμως, καίτοι ἐξ ἐκείνων προέρχεται τόσον μεγάλη ἐλάσθην, καθόλου δὲν διατάζουν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ ἐκτίθενται εἰς μεγάλους κινδύνους καὶ ὑπομένουσι πολλοὺς κόπους, ὥστε νὰ θυμηθῶν νὰ εἰδῶν τὰ πετράδια, ποῦ ζητοῦν, ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ὅμως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τοὺς πολυτίμους αὐτῆς πνευματικούς λίθους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτεθῆ κανεὶς εἰς κινδύνον, ὅτε ὁ κόπος εἶναι μεγάλος, ἐνῶ τὸ κέρδος εἶναι ἀμύθητον, 65 Ἄ ἀρκεῖ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν προθύμως τὰς δυνάμεις μας. Διότι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐτοίμη καὶ ἀναζητεῖ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ τὴν δεχθῶν προθύμως. Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός μας ὅταν ἴδῃ τὴν ψυχὴν νὰ ἀγρυπνῆ καὶ θερμὸν διαφέρειν, μὲ ἀφθονίαν χορηγεῖ πλοῦτον περισσώτερον ἀπὸ ἐκείνον, ποῦ ζητεῖται, χάρις εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν Του.

2. Αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντες, ἀγαπητοὶ μου, ἀφοῦ καθορίσατε τὴν σκέψιν σας ἀπὸ κοσμικὰς φροντίδας καὶ διευρύνετε τὴν σκέψιν σας, δεχθῆτε μὲ μεγάλην προθυμίαν ἐκεῖνα τὰ ὅποια μᾶς χορηγεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἅ διὰ νὰ πολλαπλασιασῆτε τοὺς σπόρους, ὅπως οἱ εὐφοροὶ καὶ γόνιμοι ἀγροὶ, καὶ νὰ ἀποδώσατε ἄλλως ἑκατὸν, ἄλλως ἐξήκοντα καὶ ἄλλως τριάκοντα.

Ἦκούσατε κατὰ τὰς προηγουμένως ἡμέρας τὴν ἀνέκφραστον σοφίαν Ἐκείνου, ὁ ὅποιος ἐδημιούργησε τὰ πάντα καὶ διὰ τὸ πᾶν ἔγινε μὲ τὸν λόγον καὶ τὸ θέλημα Του. Διότι, εἶπε «νὰ γίνουσι» καὶ ἔγιναν καὶ ἀμέσως ἐδημιουργήθησαν ὅλα γενικῶς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ἐπῆρκεσαν ὁ λόγος διὰ τὴν σύστασιν τῶν δημιουργημάτων, ὄχι ἁπλῶς διότι ἦτο λόγος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο λόγος Θεοῦ.

Ἐνθυμηθῆτε ἐκεῖνα, τὰ ὅποια τότε ἀνεφέραμεν πρὸς αὐτοὺς ποῦ λαχρῶνται ὅτι τὰ ὄντα ἔχουν γίνεαι ἀπὸ προῦπάρχουσαν ὄλην καὶ εἰσάγουσι εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας προσωπικὰς τῶν ἀνοησίας. C Ἄντελήφθητε, διὰ ποῖον λόγον τὸν οὐρανὸν ἔκαμε πλῆρη, τὴν δὲ γῆν ἀδιαμόρφωτον καὶ ἀσχημάτιστον. Ἄνεφέραμεν τότε δύο αἰτίαι, μί-

ον διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλωμεν πλέον καὶ νομίζωμεν, ὅτι τοῦτο ἔγινε λόγῳ ἐλλείψεως δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν καλῶς τὴν δυνάμιν τοῦ Κυρίου εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦτο σπαιχεῖον καὶ τὴν ἄλλην, ἐπειδὴ αὐτὴ μᾶς εἶναι εὐήθη καὶ τροφὸς καὶ ἐξ αὐτῆς τρωφόμεθα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀπολαύομεν καὶ πρὸς αὐτὴν πάλιν ἐπιστρέφομεν, διότι αὐτὴ μᾶς εἶναι καὶ πατρίς καὶ τάφος. Τὴν δευτέραν λοιπὸν αἰτίαν ἀνεφέραμεν, διὰ νὰ μὴ μεγαλοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰς ὠφελείας καὶ τὰς ἀνάγκαις τῆς καὶ θεωρῆ ἑαυτὴν ὡς κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖον. D Δι' αὐτὸ, παρουσιάζει αὐτὴν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀδιαμόρφωτον. Τοιοῦτοτρόπως μαθησόμεν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ ἀποθίδωμεν πλέον ὅλα ὅσα γενικῶς προηγουμένως ἐλέγχθησαν εἰς τὴν φυσικὴν ἰκανότητά τῆς γῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐμάθετε πάλιν, πῶς ἔκαμε τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὕδατων, ἀφοῦ ἐπρόσταξε, νὰ δημιουργηθῇ ὁ οὐρανὸς αὐτὸς θόλος τῶν ὁποίων ἐλέπαμεν. Εἶδετε ἀκόμη τοὺς ζῶντας ὀργανισμοὺς νὰ προέρχονται καὶ ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ ἀπὸ τὴν γῆν.

Καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλαμβάνω αὐτὰ καὶ διὰ δευτέραν φοράν ἐνώπιόν σας, ὄχι ἀσκόπως καὶ ματαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ παραμένουν σταθερὰ καὶ μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν νὰ ἐντυπώνωνται εἰς τὸν νοῦν ἐκείνων, E οἱ ὅποιοι τὰ ἔχουν ἀκούσει καὶ δι' ὅσους δὲν ἦσαν παρόντες τότε νὰ καταστή ἑπαρκῆς ἡ διδασκαλία καὶ νὰ μὴ ὑποστοῦν καμίαν ζημίαν ἀπὸ τὴν τότε ἀπουσίαν των. Ἄλλωστε καὶ ὁ ἀταρχικός Πατὴρ διαφυλάσσει τὸ ὑπόλοιπον φραγτὸν διὰ τὰ τέκνα, τὰ ὅποια ἀπουσίασαν ἀπὸ τὴν τράπεζαν, διὰ νὰ εἰδῶν, ὅταν θὰ ἐπιστρέψουν, τὴν φυλαχθεῖσαν τροφὴν ὡς ἀνακούφισιν τῆς ἀπουσίας των. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ποῦ φροντίζομεν δι' ὅλους, ὅσοι εἴσατε ἐδῶ συγκεντρωμένοι, ὡσάν μέλη τῆς οἰκογενείας μας καὶ θεωρηθῶμεν τὴν πρόδοόν σας ἰδικτὴν μᾶς ἐπιτυχίαν, 67 Ἄ ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταστήτε ὅλοι τέλει καὶ πλήρεις πρὸς βόθρον Θεοῦ καὶ πρόδοον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδικτὴν μᾶς χαράν. Καὶ ἂν δὲν οἶς στενοχωρῶ, ἐμπρὸς λοιπὸν, ἅς ὑπενθυμῶμε μὲ ὀλίγα λόγια, ἐκεῖνα τὰ ὅποια χθὲς ἔλεγον πρὸς ὑμᾶς.

Ἄντελήφθητε τὴν διαφορὰν τῆς δημιουργίας τῶν κτισμάτων καὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἦκούσατε, πόσῃ τιμῇ προσέδωκεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ γένους μας καὶ πῶς κατὰ τὴν δημιουργίαν μὲ τὸ εἶδος τῶν λόγων Του καὶ τὴν ποικίλειαν αὐτῶν ἐδήλωσε τὴν ἰδιαιτέραν τιμὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῆ μὲ τὸ

νά λέγει «Ἡὰ δημιουργήσωμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν μας». Ἐμάθετε, τί σημαίνει τὸ κατ' εἰκόνα, B ὅτι δηλαδὴ δὲν σημαίνει τὴν ἀξίαν τῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τῆς ἐξουσίας. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε καὶ νὰ ἐξουσιάζουν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἐρπετῶν τῆς γῆς».

3. Ἐδῶ ὁμοῦ παρουσιάζονται ἔθνη καὶ λέγουσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος δὲν εἶναι ἀληθής. Διότι δὲν ἐξουσιάζομεν τῶν θηρίων, ὅπως ἀκριβῶς ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἐξουσιάζουν ἡμῶν. Τοῦτο δευτερεύοντα εἶναι ἀνακριβές. Διότι, ὅπου ἀφρανίζεται ὁ ἄνθρωπος, εὐθὺς ἀμέσως φυγαδεύονται τὰ ἀγρία ζῶα. Ἄν δὲ κάποτε ἀσκοῦν αὐτὰ εἰς θάρος μας θλαπτικὴν ἐπίδρασιν, εἴτε διότι τὰ ἐξαναγκάζει ἢ πείνει, εἴτε διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐπιτιθέμεθα ἐναντίον των, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἐκεῖνα ἀσκοῦν ἐξουσίαν ἐφ' ἡμῶν, C ἀλλὰ ὅτι ἡμεῖς ἐμῆθα ἄσλιοι. Διότι καὶ ὅταν ἐπέρχονται ἐναντίον μας λησται, ἐὰν δὲν διατάσωμεν, ἀλλὰ ἐξοπλιζόμεθα ἐναντίον των, τοῦτο δὲν εἶναι ὑπόθεσις ἐξουσίας τῶν ληστών, ἀλλὰ πρόνοια διὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Ἄς ἀκούσωμεν δὲ πάλιν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προηγουμένως ἐλεχθῆσαν «νὰ δημιουργήσωμεν, λέγει, τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν μας». Ὅπως ἀκριβῶς εἶπεν «εἰκόνα» καὶ δηλώνει τὴν εἰκόνα τῆς ἐξουσίας, ἔτσι καὶ «ὁμοίωσιν» διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, δηλαδὴ νὰ ὁμοιάσῃ με αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν πραότητα καὶ γενικῶς ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς λέγει «νὰ γίνετε ὅμοιοι με τὸν Πατέρα σας, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς».

Ὅπως εἰς τὴν ἐκτεταμένην καὶ εὐρύχωρον αὐτὴν γῆν ἄλλοι μὲν ζῶα εἶναι ἡμερώτερα, D ἄλλα δὲ εἶναι ἀγριώτερα, ποιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸ πλάτος τῆς ψυχῆς μας, ἄλλοι μὲν σκέψεις μας εἶναι περισσότερον ἀνόητοι καὶ κτηνώδεις, ἄλλοι δὲ περισσότερον ἀγροῖκοι καὶ ἀγριοί. Ἐχὼ μὲν λοιπὸν ὑποχρέωσιν νὰ κυριαρχῶμεν καὶ νὰ ὑπερισχύωμεν αὐτῶν καὶ νὰ τὰς ὑπαγάγωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς σκέψεως. Καὶ πῶς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ὑπερισχύσῃ κανεὶς, λέγει, μίας

1. Ματθ. 5, 45.

θηρώδους σκέψεως; Τί λέγεις, ἄνθρωπέ μου; Κυριαρχῶμεν τῶν λεόντων καὶ ἐξημερώνομεν τὰς ἀγρίους διαθέσεις αὐτῶν καὶ ἀμφιβάλλεις, ἂν θὰ ἡμερότητις νὰ μεταβάλλῃς εἰς ἡμερότητα τὴν θηριωδίαν τῆς σκέψεως; E Καὶ ὁμοῦ ἡ ἀγριότης τοῦ θηρίου εἶναι ἔμφυτος, ἢ δὲ ἐξημερώσῃς αὐτοῦ ἐπιτυγχάνεται παρὰ τὴν φύσιν του. Ἐνῶ εἰς σὲ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, ἔμφυτος δηλαδὴ εἶναι ἡ ἡμερότης καὶ ἡ πραότης, παρὰ τὴν φύσιν σου δὲ εἶναι ἡ ἀγριότης καὶ ἡ θηριωδία. Σὺ λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ἐξέβαλες τὸ ἔμφυτον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ θηρίου καὶ ἐνέβαλες εἰς αὐτὴν τὸ παρὰ τὴν φύσιν, σὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχεις τὴν δύναμιν, νὰ διατηρήσῃς τὸν χαρακτῆρα τῆς ψυχῆς σου ἰδιοσυστασίας; Καὶ πόσῃν κατάκρισιν δὲν ἐπίσῃρει αὐτό; Καὶ περισσότερον περίεργον καὶ ἀξίον ἀπορίας εἶναι, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς φύσεως τῶν λεόντων ὑπάρχει ἐπὶ πλέον καὶ ἄλλη δυσκοιλία. 68 Ἀδιότι τὸ θηρίον στερεῖται σκέψεως. Καὶ ὁμοῦ πολλὰς βλέπομεν νὰ ὀδηγοῦνται διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς ἐξημερωμένοι λεόντες. Πολλοὶ μάλιστα ἐξ ὧν διατηροῦν ἐργαστήρια, κατέβαλον χρήματα πολλὰ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ θηρίον, ὡς ἀμοιβὴν τῆς τέχνης καὶ τῆς δεξιότητος, με τὴν ὁποίαν ἐξημέρωσε τὸ θηρίον. Εἰς τὴν ἰδικὴν σου ψυχὴν ὁμοῦ καὶ σκέψις ὑπάρχει καὶ φόβος Θεοῦ καὶ μεγάλη θεοφιλία ἀπὸ πολλὰ σημεία προερχομένη. Μὴ μεταχειρίζεσαι λοιπὸν δικαιολογίας καὶ προφάσεις. Δύνασαι δευτερώς, ἐὰν θέλῃς, νὰ εἶσαι ἡμερος καὶ πρᾶος καὶ ἐπεικής. B «Ἡὰ δημιουργήσωμεν λέγει, τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν μας».

4. Ἄς ἐπανέλθωμεν πάλιν ἐπὶ τοῦ θέματός μας. Ἀποδεικνύεται, ἐξ ὧν ἔχουν λεχθῆ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ ἄνθρωπος εἶχε πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ζῴων. «Ἡὰ ἐξουσιάζουν, λέγει, τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἐρπετῶν τῆς γῆς». Καὶ ὅτι τῶρα φοβοῦμεθα τὰ θηρία καὶ γενικῶς ἐμῆθα περιβεῖς καὶ ἐχάσαμεν τὴν ἐξουσίαν μας (ἐπ' αὐτῶν) οὐτε ἐγὼ ἔχω ἀντίρρηση. Αὐτὸ ὁμοῦ δὲν ἀποδεικνύει ψευδῆ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀρχικῶς δὲν εἶχον ἔτσι τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ θηρία ἐφοβοῦντο καὶ ἔτρεμον καὶ ὑπετάσσοντο εἰς τὸν δεσπότην (τὸν ἄνθρωπον). C Ἄφ' ὅτου ὁμοῦ λόγῳ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων ἔχασε τὸ θάρρος του, περιορίσθη καὶ ἡ ἐξουσία του. Ὅτι ἦσαν ὅλα ὑποταγμένα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀκουσε τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἢ ὁποία λέγει «Καὶ ὠδήγησε τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ

ζῶα ἐνώπιόν τοῦ Ἀδάμ, διὰ τὴν ἰσὴν πῶς θὰ τὰ ἐνομάσῃ.² Καὶ ἐνῷ εἶδατε νὰ φθάνουν πλησίον τοῦ τὰ θηρία, δὲν ἐφοβήθη, ἀλλὰ ὡσάν κάποιος Κύριος, ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς πειθαρχικούς δούλους δίδει ὀνόματα, ἔτσι εἰς ἅλα τὰ ζῶα ἔδωκε τὰς ἐνομασίας των. Καὶ ὅποιο ὄνομα ἔδωκεν εἰς αὐτὰ ὁ Ἀδάμ, λέγει, τοῦτο ἦσαν τὸ ὄνομά του. Καὶ αὐτὰ εἶναι ἀπόδειξις ἐξουσίας.

Δι' αὐτὸ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἤθελε καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτὸν τὸ προνόμιον τῆς ἐξουσίας του, Ἰ ἀνέθεκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐνομασίαν τῶν ζῶων. Ἀρκετὸν λοιπὸν εἶναι τοῦτο νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κατ' ἀρχὰς τὰ ζῶα δὲν ἐνέπνεον φόβον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀπόδειξις μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὴν καὶ πολὺ σαφέστερα. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ἡ συζήτησις τοῦ ὄρεως πρὸς τὴν γυναῖκα. Ἐάν δηλαδὴ τὰ θηρία ἐνέπνεον φόβον εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἡ Ἔδα, ἐνῷ εἶδε τὸν ὄφιν, νὰ παραμένῃ εἰς τὴν θέσιν τῆς, οὔτε θὰ ἐδέχετο τὴν συμβουλήν του, οὔτε πόσον ἀφόβως θὰ συνεζήτει μὲ αὐτόν, ἀλλ' εὐθὺς θὰ ἔτρεμεν ἀπὸ τὸ θέσμα καὶ ταχέως θὰ ἀπεμακρύνετο. Ἀλλὰ τώρα καὶ συζητῆται καὶ δὲν φοβεῖται, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη αὐτὸς ὁ φόβος. Ἀφ' οὗτου ὁμοῦ εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία, ἔχασεν εἰς τὸ ἐξῆς καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἐξουσίαν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τοὺς ὑπηρέτας, Ἐ ὅσοι μὲν εἶναι χρηστοὶ καὶ ἐντιμοὶ, ἐμπνέουν φόβον εἰς τοὺς ἄλλους ὑπηρέτας, ὅσοι ὁμοῦ συνεκρούσθησαν μὲ τὸν Κύριόν των καὶ τοὺς συνυπηρέτας των φοβοῦνται. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὅσον χρόνον εἶχε τὴν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὰ θηρία ἐνέπνεον τὸν φόβον. Ὅταν δὲ ἠμάρτησεν, ἐφοβεῖτο κατόπιν καὶ τὰ εὐτελέστερα τῶν δημιουργημάτων.

Ἄν δὲ δὲν δέχεσαι, τὰ ὅσα λέγω, ἀπόδειξέ μου, ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων τὰ θηρία ἐνέπνεον εἰς τὸν ἄνθρωπον φόβον. Ὅμως δὲν θὰ ἠμπορέσης. Ἄν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ κατέλαθε τὸν ἄνθρωπον φόβος καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις τῆς μεγάλης στοργῆς τοῦ Θεοῦ.³ Διότι, ἂν καὶ μετὰ τὴν παράδασιν τῆς ἐντολῆς ἀπὸ τοὺς πρωτοπλάστους ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ σταθερά, δὲν θὰ ἦτο εὐκαλὸν νὰ σηκωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πτώσιν. Ὅταν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι πειθαρχοῦν καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν

2. Γεν. 2, 19.

πειθαρχοῦν, ἀπολαύουν τῶν αὐτῶν τιμῶν, παιδαγωγοῦνται περισσότερο πρὸς τὴν πονηρίαν καὶ πολὺ βραδέως ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν κακίαν. Ἐάν τώρα, ποῦ ἐπαπειλοῦνται φόβοι καὶ τιμωρίαι καὶ κολάσεις δὲν ἠμποροῦν νὰ συνετισθοῦν, ποῖοι θὰ ἦσαν, ἂν δὲν ἐταπεινοῦντο διὰ τὰ κακά, εἰς τὰ ὅποια προέβαινον; Συνεπῶς ἀπὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ φροντίδα διὰ τὴ σωτηρίαν μας μᾶς ἀφήρασε τὴν ἐξουσίαν.

5. Β Καὶ σύ, ἀγαπητέ μου, σκέψου ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τὴν ἀπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, πῶς ὁ μὲν Ἀδάμ παρήκουσε τῆς ἐντολῆς καὶ παρέδωκε τὸν νόμον, ὁ δὲ Θεός ἐπειδὴ εἶναι φιλόφρων καὶ νικᾷ μὲ τὴν καλωσύνην του τὰ παραπτώματά μας, δὲν κατέλυσε καθε ἀξιοπρέπειαν, οὔτε ἀφήρασε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅλας τὰς ἐξουσίας, ἀλλὰ ἀφῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν του μόνον ἐκεῖνα τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολὺ ἀπαραίτητα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Τὰ ἀναγκαῖα ὁμοῦ καὶ τὰ χρήσιμα ζῶα καὶ ἐκεῖνα ποῦ προσφέρουν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ζωὴν μας τὰ ἀφήρασε νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν μας.

6. Αφῆρασε δηλαδὴ ἀγέλας βοδιῶν, διὰ νὰ σὺρωμεν τὸ ἄροτρον, διὰ νὰ ὀργάνωμεν τὴν γῆν καὶ νὰ ρίπτωμεν εἰς αὐτὴν τοὺς σπόρους. Αφῆρασε καὶ τὰ εἶδη τῶν μεταγωγικῶν ζῶων, διὰ νὰ μοιράζονται τοὺς κόπους μας κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πραγμάτων. Αφῆρασε τὰ ποίμνια τῶν προβάτων, διὰ νὰ ἔχωμεν διὰ τὴν ἀμφοσίαν μας ἐπάρκειαν παραγωγῆς ἐνδυμάτων. Καὶ ἄλλα εἶδη ζῶων ἀφῆρασε, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουν ἄφθονα ἀγαθὰ. Καὶ ἐπειδὴ, ὅταν ἐπιμάρει τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν παροκοήν εἶπεν ἡμεῖς τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου σου θὰ τρώγῃς τὸν ἄροτρον σου,³ διὰ νὰ μὴ εἶναι ὁ ἴσως αὐτὸς καὶ ὁ κόπος ἀνυπόφορος, Ἰ ἐλάφρωσε τὸν κουραστικὸν καὶ ἐνοχλητικὸν ἰδρωτὰ μὲ τὸ πλῆθος τῶν ζῶων, τὰ ὁποῖα βοηθοῦν εἰς τοὺς κόπους καὶ τὴν τολαιπωρίαν.

Καὶ ἔκαμε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅπως στοργικὸς τις καὶ φιλόφρων Κύριος ὁ ὁποῖος ἀπὸ μαστιγώσῃ τὸν ὑπηρέτην του, προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἐκ τῶν μαστιγώσεων πληγὰς. Τσιουτσιουτῶς λοιπὸν καὶ ὁ Θεός, ἀπὸ κατεδικάσε τὸν ἄνθρωπον, διότι ἠμάρτησε, θέλει μὲ κάθε τρόπον τὴν καταβίβην ταύτην νὰ κάμῃ ἐλαφροτέραν. ἐνῷ δηλαδὴ μᾶς κατεδικάσεν εἰς διαρκὴ ἰδρωτὰ καὶ κόπον, ἔκαμε πολλὰ εἶδη ζῶων, διὰ νὰ μᾶς ἀνακουφίσουν εἰς τοὺς κό-

3. Γεν. 3, 19.

πους μας.

Κατὰ συνέπειαν τὸ ὅτι μᾶς ἔδωκεν τὴν τιμὴν καὶ πάλιν τὴν ἀφήρεσε καὶ ἐπέβαλε μέσα μας τὸν φόβον τῶν θηρίων καὶ ὄλα, Ἐ εἴαν κανεὶς ἐξετάσῃ ἀκριβῶς καὶ μὲ καλὴν διάθεσιν, θὰ τὰ εὗρῃ πλήρη σοφίας, μεγάλου διαφέροντος καὶ μεγάλης ἀγάπης. Δι' ὄλα αὐτὰ γενικῶς, ὡς εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ ὡς ἀφιλωμεν εὐγνωμοσύνην, διότι μᾶς παρέσχε τὸσας εὐεργεσίας. Καὶ δὲν ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τίποτε βαρὺ καὶ δύσκολον, παρὰ μόνον νὰ παραδεχώμεθα τὰς τὸσας μεγάλαις εὐεργεσίαις καὶ νὰ ἀναπέμψωμεν εὐχαριστίας εἰς Ἐκεῖνον δι' αὐτάς. Καὶ τοῦτο, ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκη αὐτῶν εἶναι θεοβαίως ἀνευθεῖς, ⁷⁰ Ἄ ἀλλὰ διὰ νὰ συνηθίζωμεν νὰ ἀκολουθῶμεν τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν καὶ νὰ μὴ γινώμεθα ἀχάριστοι, ἀλλὰ νὰ προσφέρωμεν τὴν ἀρετὴν ἰσαξίαν πρὸς τὰς εὐεργεσίας καὶ τὸ τὸσόν μεγάλο δῶρον τοῦ δι' ἡμᾶς.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ θὰ ἀποσπᾶσθωμεν μεγαλύτερον σπογγὴν ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν μας. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, ἀλλὰ ὁ καθείς μας ἀνά πᾶσαν στιγμὴν, ἂν εἶναι δυνατόν, ὡς ἀναλογίζεται μέσῳ σου, ὅχι μόνον τὰς κοινὰς εἰς ὄλους εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ὅχι μόνον ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ὄλοι παραδέχονται καὶ εἶναι εἰς ὄλους φανεραὶ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν χωριστὰ εἰς τὸν καθένα καὶ διαφεύγουν τῆς προσοχῆς τῶν πολλῶν. **Β** Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν θὰ δυνήθῃ διαρκῶς νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν.

Τοῦτο θὰ γίνῃ μεγίστη θυσία, τοῦτο θὰ εἶναι τελεία προσφορά καὶ τοῦτο θὰ γίνῃ προύποθεσις παρησίας μας. Καὶ ἐξηγῶ, πῶς θὰ γίνῃ. Ἐκεῖνος δηλαδὴ, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἀνακινεῖ αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν του καὶ ἀντιλαμβάνεται μὲ ἀκριβείαν τὴν μικρὰν τοῦ ἀξίαν, καὶ σκέπτεται τὴν ἀνέκφραστον καὶ ἀβάστατον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ διακρίνει, **Γ** ὅτι ὁ Θεὸς ρυθμίζει τὰ τῆς ζωῆς μας ὅχι ἀναλόγως τῶν σφαλμάτων μας, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν αγαθότητα του, περιορίζει τὴν σκέψιν, συντρίβει τὸν λογισμόν, περιστέλλει κάθε ὑπεροψίαν καὶ ἀνοήσιαν καὶ μανθάνει νὰ εἶναι μετριόφρων, νὰ περιφρονῇ τὴν δόξαν τῆς παρουσίας ζωῆς, νὰ ἀδιαφορῇ δι' ὄλα τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, καὶ σκέπτεται τὰ ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἣ ὁποῖα δὲν ἔχει τέλος.

⁷¹ Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ἔτσι διακρίνεται ψυχικῶς, αὐτὸς προσφέρει εἰς τὸν Θεόν τὴν ἀληθῆ καὶ ποθητὴν θυσί-

αν, ὅπως λέγει ὁ Προφήτης «Διὰ τὸν Θεὸν θυσία εἶναι ταπεινωμένον πνεῦμα, καρδίαν συντρίμμην καὶ τεταπεινωμένην δὲν περιφρονεῖ ὁ Θεός.» ⁴ **Δ** Τοῦς συνετοῦς ὑπηρέτας δὲν ἐπινοεῖται εἰς τὸν ὁρθὸν δρόμον τὸσόν εὐκόλως αἱ ποινὰ καὶ αἱ τιμωρίαι, ὅσον αἱ εὐεργεσίαι καὶ ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι δὲν ἐτιμωρήθησαν ἀναλόγως πρὸς τὰ ἁμαρτήματα τῶν.

⁵ Ἄς συντρίψωμεν λοιπὸν τὸν ἐγωισμόν μας, παρακαλῶ, ὡς ταπεινώσωμεν τὸν νοῦν καὶ μάλιστα τώρα, πού ὁ καρδὸς τῆς νηστείας μᾶς προσφέρει μεγάλην δαΐθειαν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Διότι, ἂν εὐρισκώμεθα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, θὰ ἠμποροῦμεν καὶ τὰς προσευχὰς μας νὰ ἀναπέμψωμεν πρὸς τὸν Θεόν μὲ πολλὴν νηφαλιότητα καὶ ἀφοῦ ἐξομολογηθῶμεν τὰ ἁμαρτήματά μας, νὰ λάβωμεν πλοῦσιαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆτε, ὅτι ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τὰς ψυχὰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀκούετε τὸν ἴδιον νὰ λέγῃ **Ε** «πρὸς ποῖον νὰ ἀποβλέψω μὲ εὐμένειαν παρὰ εἰς τὸν πρῶτον, εἰς τὸν ἥσυχον καὶ ἐκείνον, πού φοβεῖται τοὺς λόγους μου;» ⁶ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν συνεζήτει ἔλεγε κηρύττει ἀπὸ ἐμὲ, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς εἰς τὴν καρδίαν καὶ θὰ εὕρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας». ⁷ Διότι ὁποῖος πραγματικῶς ταπεινῶναι τὸν ἑαυτοῦν του, δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἐκτραπῇ εἰς ἀγνήν, ὅτε νὰ ἐξεργισθῇ ἐναντίον τοῦ πλησίον του, διότι ἔχει ἤρεμον ψυχὴν ἣ ὁποῖα ἐξετάζει τὰ ἰδικὰ τῆς. Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ εὐρίσκειται εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ποῖα μεγαλύτερα εὐτυχία θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρῃ; Ὁ ἡμέριος ἄνθρωπος ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κόβεται συνεχῶς εἰς τὸν λημέρι, μακρὰν ἀπὸ κάθε κακοκαρίας καὶ ἀπαλαύει τὴν γαλήνην τῶν σκέψεων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε «καὶ θὰ εὕρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας».

⁷¹ Ἄ Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατέστειλε τὰ πάθη, ἀσθάνεται θαθεῖαν ἀνακούφισιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἀδρανὴς καὶ ὁ περμένος εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, δὲν ἠμπορεῖ, ὅπως πρέπει, νὰ χαλιναγωγῆσθαι τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα γεννῶνται μέσα του, εὐρίσκειται εἰς διαρκὴ ἀναταραχὴν, διότι ἀπὸ μέσα του ἔδεχεται τὴν ἐπίθεσιν καὶ ταράσσεται, χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ἐνώπιόν

4. Ψαλμ. 50, 19.

5. Ἠσ. 66, 9.

6. Ματθ. 11, 29.

του και δοκιμάζεται από μεγάλην τρικυμιάν. Δι' αυτό και όταν θιμώνονται τὰ κύματα και ἐπαπειλῆται θέλλα πονηρῶν ἀνέμων, πολλές φορές αὐτός ὁ ἄνθρωπος καταποντίζεται, διότι τὸ σκάφος του θυθίζεται λόγω ἀπειρίας τοῦ κυβερνήτου.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀγρυπνώμεν και νὰ ἔχωμεν διαύγειαν πνεύματος και νὰ ἐδηλώνωμεν συνεχῶς και ἀδιακόπως διαφέρον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει πάντοτε νὰ παρατάσσεται ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν, και νὰ ἀφῆναι νὰ ἤχουσι πάντοτε εἰς τὰ ὦτα του οἱ νόμοι, ἅ οἱ ὅποιοι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Κύριον τῶν πάντων, με αὐτοὺς νὰ ἀχυρόνεται, νὰ χρησιμοποιοῖ τὴν μεγάλην μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια μᾶς περιβάλλει, ὅταν παρίσταται ἀνάγκη και νὰ μὴ περιμένῃ τὴν ἐμπρακτον ἐδήλωσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ και τότε νὰ ταπεινῶνεται, διὰ νὰ μὴ λέγεται και δι' ἡμᾶς «Ὅταν ἐφρόνευεν αὐτοὺς, τότε τὸν ἀνεξήτουν».⁷

Ὅταν λοιπὸν ἔχωμεν, ἀγαπητοί μου, σύμμαχον τὴν νηστείαν κατὰ τὸν χρόνον αὐτῆς, ὡς σπεύσωμεν ὅλοι πρὸς ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτημάτων μας, ὡς ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ κάθε κακίαν και ὡς ἐπιδιώμεθα εἰς κάθε ἔργον ἀρετῆς.

⁷ Ἄλλωστε ἔτσι διδάσκει και ὁ μακάριος Προφήτης Δαυὶδ λέγων Ὁ κἀπάρεινε τὸ κακὸν και κάμε τὸ καλόν.»

⁸ Ἄν λοιπὸν ἔτσι ρυθιζώμεν τὰ τῆς ζωῆς μας και μαζί με τὴν ἀποχὴν τῶν τροφῶν ἐπιδειξώμεν και ἀποχὴν τῆς κακίας, θὰ ἠμπορέσωμεν και οἱ ἴδιοι νὰ ἀποκτήσωμεν μεγαλύτεραν παρρησίαν και νὰ ἀξιώθωμεν νὰ λάβωμεν πλουσιωτέραν ἀγάπην ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ και κατὰ τὴν παρουσίαν ζωῆν και κατὰ τὴν φανεράν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως, με τὰς εὐχὰς και με τὰς παρακλήσεις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἀγαπητοὶ εἰς αὐτὸν και τὴν Χάριν και τὴν Ἀγάπην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόως ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

7. Παλμ. 77, 34.
8. Παλμ. 86, 37.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ

Ἡ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Αἰσθανομένους ἐντροπὴν μετὰ τὴν ἐβίαν νὰ προεβῶν εἰς τὴν ἐγνάσιν κατὰ τὴν ἐβίαν, και εἰς τὰ ἐβίη τοῦ ποιησῆμεν ἀκούσῃον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, και καὶ ὁμοίωσιν· και εἰς τὸ, και ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐδημιούργησεν αὐτὸν ἄρσεν και θῆλυ ἐδημιούργησεν αὐτοὺς.¹

Εἶναι μικρὰ ἡ σύναξις μας σήμερον, και ὀλίγοι οἱ προσελθόντες. Ἐξ αἰτίας τίνος και διατί; Ἰσως μερικὸι ἐντρόπησαν Ἐ μετὰ τὴν ὀλίκην τράπεζαν νὰ προσέλθουν εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν συνοστίασιν. Καὶ ἴσως αὐτὴ νὰ ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἀπουσίας των. Ἄς ἀκούσωμεν, ὁμοίως, κάποιον σοφόν, ποῦ λέγει: Ὑπάρχει ἐντροπή ποῦ συνοδεύει τὴν ἁμαρτίαν, και ὑπάρχει ἐντροπή ποῦ εἶναι δόξα και χάρις.² Δὲν εἶναι ἐντροπή ἐκεῖνος ποῦ παρεκάθησαν εἰς ὀλίκην τράπεζαν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν συνοστίασιν. Διότι δὲν ὑπάρχει καθωρισμένος χρόνος διὰ τὰ πνευματικὰ πράγματα, ὅπως διὰ τὰ ὀλικά. Ἡ ὁμιλία ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς οἰανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας.³ Αὐτὸ και διὰ τί λέγω εἰς οἰανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας; Ὅτι ἡ νόκος γίνεται ἐμπόδιον πνευματικῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον ἐγραφε: Ἐπίμενε εἰς κατάλληλον και ἀκατάλληλον καιρὸν, ἔλεγξε, ἐκτίμησε, ἐνθάρρυνε.⁴ Ἄκουσε, πάλιν, τὸν Λουκᾶν,⁵ ποῦ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἐπρόκειτο λέγει, νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπομένην ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν Τρωάδα, ὁμίλει πρὸς αὐτοὺς και παρέτεινε τὴν ὁμιλίαν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.⁶ Μήπως ἐβλάψεν ὁ χρόνος (εἰς τι) πῆς μου, ἡ δικάσῃ τὴν διδασκαλίαν; Ὁ

1. Ρωμ. 1, 26-27.

2. Σος. Σερ. 4, 31.

3. Ε' Τιμ. 4, 2. Ὁ Τιμόθεος ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἁγ. Παύλου και εἰς τὸν καιρὸν συνεργατὸν αὐτοῦ. Πρὸς αὐτὸν ἐπέστειλε δύο ποιμαντικὰς ἐπιστολάς ὁ Ἁγ. Παῦλος, εἰς τὰς ὅποιας διαγράφει τὰ καθήκοντα τῶν ἐργατῶν τοῦ Ἐκκλησίου.

4. Ὁ Ἐθαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐπέμειν ἐκ τῶν καιρῶν συνεργατῶν τοῦ Ἁγ. Παύλου. Συνέγραφε πλὴν τοῦ τρίτου Ἐθαγγελίου και τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὰς ὅποιας ἐκθέτει κυρίως τὰ τῆς δράσεως τοῦ Πέτρου και τοῦ Παύλου.

5. Πράξ. 20, 7.

προσεκτικός ἀκροατής καὶ ἂν ἐγεμιάσει, 87 Β εἶναι ἄξιος τῆς πνευματικῆς αὐτῆς συνάξεως, ἐνῶ ὁ κωθρὸς καὶ ἀμελής κομμίαν ὠφέλειαν δὲν θά λάβῃ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἂν ἔχη παραμείνει νηστικός. Λέγω δὲ αὐτὰ, ὄχι διὰ νὰ ὑποτιμῶσιν τὴν δύναμιν τῆς νηστείας, μὴ γένοιτο, καθ' ὅσον δέχομαι καὶ ἐπαίνω τοὺς νηστεύοντας, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς διδάξω, ὅτι πρέπει νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ πνευματικά μὲ καθαρὸν σκέψιν ὄχι ἐκ συνήθειας. Δὲν εἶναι κακὸν νὰ παραλάβῃ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν ἐκεῖνος ποὺ ἐφαγε, ἀλλὰ τὸ νὰ προσέλθῃ μὲ ἀδιάφορον σκέψιν, ἐνῶ πολιορκεῖται ἀπὸ τὰ πάθη του καὶ δὲν κατευνάζει τὰς ἐξάψεις τῆς σαρκός. C Δὲν εἶναι κακὸν νὰ πρῶγῃ κανεὶς, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἡ πολυφαγία εἶναι θλαστέρα καὶ νὰ γεμίῃ κανεὶς τὴν κοιλίαν του περισσώτερον ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται καὶ νὰ τὴν ὑπερπληροῖ. Τοῦτο καταστρέφει καὶ τὴν εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς τροφῆς. Ὅπως ἀκριδῶς δὲν εἶναι κακὸν νὰ κάμνῃ κανεὶς κανονικὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, ἀλλὰ νὰ παραδίδῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν μέθην ἔτσι διὰ τῆς ἐλλείψεως μέτρου νὰ καταστρέφῃ τὸ ὄρθον κριτήριον τῶν σκέψεων. * Ἄν δὲ, λόγῳ ἀσθενείας σωματικῆς, ἀγαπητέ, δὲν ἠδυνήθης νὰ νηστεύσῃς, ἢ τὴν νῆσαν οὐδεὶς ὀρθῶς ἀκεπτόμενος δύναται νὰ σὲ κατηγορήσῃ, ἔχομεν, ἄλλωστε, δεσπότην ἐπιεικῆ καὶ φιλόανθρωπον καὶ δὲν ζητεῖ τίποτε ὑπεράνω τῆς δυνάμεώς μας. Δὲν ζητεῖ, μάλιστα, τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς τροφῆς καὶ τὴν νηστείαν ἀπλῶς διὰ νὰ παραμένωμεν νηστικοί, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπορροωθῶμεν εἰς τὰ πνευματικά ἐξ ὀκλήρου B ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὰ κοσμικὰ πράγματα. Δὲν θά εἴχομεν ἀνάγκην βοήθειας ἐκ τῆς νηστείας, ἐὰν ἐξοῦσαμεν εἰς πνευματικῆς ἐξάρσεως, ἐὰν κατεβάλαμεν κάθε φροντίδα διὰ τὰ πνευματικά, ἐὰν ἐχρησιμοποιούσαμεν μὲ τέτοιον τρόπον τὰς τροφὰς, ὥστε νὰ ἰκανοποιούσασιν ἀνάγκας μας μόνον καὶ ἐὰν ἡ ζωὴ μας ὅλη ἐπενοῦσε μὲ καλὰς πράξεις. Εἶναι, ὁμῶς, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὀκνηρὰ καὶ ῥέπει πρὸς τὴν ὕλικὴν ἀνεσιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἔτσι ὁ φιλόανθρωπος E δεσπότης, ὡς φιλόδοτος πατήρ, ἐπενόησε πρὸς χάριν μας θεραπείαν διὰ τῆς νηστείας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνοσκόπηται ἡ ἀποκλειστικὴ μας πρᾶξις εἰς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ ἡ πρὸς τὰ κοσμικὰ μέρηματα μεταφέρεται πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν. * Ἄν λοιπόν, ὑπάρχουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς

8. Μόνον ἐπ' ὅσον ἐπιφέρει τὴν ἀντίστασιν πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν ἀγῆνη πρὸς κατὰκτικὸν καὶ προαγῆν τῆς ἀρετῆς, ἔχει νόημα ἡ νηστεία, ἢ ἄλλως εἶναι καθαρὰ ἄσκοπος. Ἐπειὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν Ματθ. Στ', 16 παρακαλεῖ, «ὅταν νηστεύητε μὴ γίνεσθε, ὥστε οἱ

ἐδῶ προσελθόντος, ποὺ ἐμποδίζονται ἀπὸ σωματικὴν ἀσθένειαν διὰ νὰ νηστεύουν τοὺς συμβουλεύω καὶ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν νὰ καταπραΰνουν καὶ νὰ μὴ ἀποστεροῦν τοὺς ἑαυτοῦς πῶν τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας. 73 A καὶ νὰ παρουσιάσῃ δι' αὐτὴν πολὺ μεγαλιώτερον φροντίδα, διότι ὑπάρχουν τρόποι, ἱκανοί, νὰ ἀνοίξουν εἰς ἡμᾶς τὰς θύρας τῆς παρηγορίας ἐναντι τοῦ Θεοῦ, πολὺ σπουδαιότεροι ἀπὸ τὴν ἀποχὴν τῶν τροφῶν. Ἐκεῖνος ποὺ πρῶγῃ, μὴ δυνάμενος νὰ νηστεύῃ, ἄς ἀσκή τὴν ἐλεημοσύνην συχνότερα, ἄς ἀναπέμψῃ ἄκτεινὲς προσευχάς, ἄς ἔχη μεγάλην προθυμίαν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν θεῶν λόγων. Εἰς αὐτὰ δὲν ἐμποδίζεται εἰς τίποτε ἀπὸ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν. * Ἄς συμπιλιώνεται πρὸς τοὺς ἑχθρούς του, ἄς ἀπομακρῶνῃ κάθε μνηστικὸν σκέψιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του. * Ἄν αὐτὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἐπιτύχῃ, ἀπέδειξε ὅτι ἐφαρμόζει τὴν πραγματικὴν νηστείαν καὶ μάλιστα αὐτὴν B ποὺ πρὸ πάντων ζητεῖ ὁ δεσπότης.

Διατάσσει δὲ νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰς τροφὰς, διὰ νὰ χαλιναγωγῶμεν τὰς ἐξάψεις τῆς σαρκός καὶ νὰ καθιστῶμεν αὐτὴν προθυμὸν νὰ ἐκπληροῖ τὰς ἐντολάς Του. Θὰ ζημιωθῶμεν δὲ πάρα πολὺ, ἂν παρουσιάσασιν μεγάλην ἀδυσφορίαν καὶ ἂν τὴν βοηθεῖαν ἐκ τῆς νηστείας, δὲν προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς μας, λόγῳ τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος. Διότι ἐὰν δὲν ὠφελῇ ἡμᾶς ἡ νηστεία, ὅταν ἐλλείπουν τὰ προαναφερθέντα καταρρώματα, πολὺ περισσώτερον, ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ φάρμακον τῆς νηστείας (λόγῳ σωματικῆς ἀσθενείας), παρουσιάζομεν τῆς μεγάλης πνευματικῆς κωρότητα. C Ταῦτα λοιπόν διδοθέντες ἐκ μέρους μας παρακαλῶ, ὅσοι ἡμποροῦν νὰ νηστεύουν, ἄς προσπαθοῦν οἱ ἴδιοι νὰ ἀξάνουν τὴν καλὴν καὶ ἀξιέπαινον αὐτὴν προθυμίαν, διότι ἔδωκεν φεβίρεται ὁ ἐξωτερικὸς μας ἄνθρωπος, τόσον ἀνενοῦται ὁ ἐσωτερικὸς μας. * Ἡ νηστεία τὸ μὲν σῶμα καταπονεῖ, καὶ τὰς ἀτάκτους ἐξάψεις συγκρατεῖ, τὴν δὲ ψυχὴν καθιστᾷ καθαρωτέραν, τὴν ἀναπτέρωνει, τὴν ὀφώνει καὶ τὴν ἐκλεπτύνει. Νὰ παρακινήτε δὲ καὶ τοὺς ἰδικούς σας ἀδελφούς, ποὺ δὲν ἡμποροῦν, λόγῳ σωματικῆς ἀσθενείας νὰ νηστεύουν, νὰ μὴ ἀφήνουν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τροφήν.

ἀποκριταί. Ἐνὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἀναπόσει: τὸ θέμα τοῦτο ὁ ἱερεὺς Πατὴρ.

7. B' Κορινθ. 4, 16. Τὸ λεγόμενον ἔνταθα ἀπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου ἀναφέρεται γενικῶς εἰς τοὺς κινδύνους, τὰς θλίψεις, τὰς κακουχίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιβάλλεται ὁ Χριστιανὸς πρὸς διατήρησιν καὶ προαγῆν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ ἐποστάσεως.

Νὰ τοὺς διδάσκετε, νὰ τοὺς μεταδίδετε ἢ βρα ἀκούετε ἀπὸ ἡμῶν καὶ νὰ τοὺς φανερώσετε, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάξιος τῆς ἀκροάσεως ἐκεῖνος ποὺ ἔφαγε καὶ ἤπιε κοινονικῶς, ἀλλ' ὁ ἀκνηρὸς καὶ ὁ ἐξ ὀλακλήρου παραδεδομένος.⁸ Νὰ τοὺς ὑπενδύμειτε καὶ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ποὺ τρώγει διὰ τὸν Κύριον τρώγει, καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν τρώγει διὰ τὸν Κύριον δὲν τρώγει, καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν.⁹ Καὶ ὁ νηστεύων, λοιπὸν, εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν, διότι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀντέχη εἰς τὴν ταλαιπωρίαν (τὴν προερχομένην) ἐκ τῆς νηστείας. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ τρώγει εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν, διότι, ἐὰν θέλῃ, τοῦτο δὲν δύναται καθόλου νὰ τὸν ἀλάβῃ εἰς τὴν αὐτηρίαν τῆς ψυχῆς του. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιωμεν πόσους δρόμους ἤνοιξεν δι' ἡμᾶς ὁ φιλόανθρωπος Θεός, Ἐ διὰ τῶν ὁποίων, ἐὰν θέλωμεν, ἤμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν παρηλαίαν ἐκτίπιν τοῦ ἀνωτάτου ἀρχαντος (Θεοῦ). Ἄρκετά, λοιπὸν, ὠμίλησαμεν περὶ αὐτῶν ἐξ ἀπίας τῶν ἀπόντων, ἀπομακρύνοντες τὴν πρόρασιν τῆς ἐντροπῆς των. Ἄπεδείξαμεν, μάλιστα ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐντρέπωνται δι' αὐτό, διότι, ὄχι τὸ νὰ φάγῃ κανεὶς, ἀλλὰ τὸ νὰ διαπράξῃ κάποιο κακὸν μᾶς προξενεῖ ἐντροπὴν. Μεγάλῃ ἐντροπῇ εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὁφείλομεν νὰ ἐντρέπωμεθα, ὅταν τὴν διαπράξωμεν. Ἄλλὰ καὶ νὰ κρυφώμεν (ἀπὸ ἐντροπῆν) ⁷⁴ Α καὶ νὰ ἐλευσιολογήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, καθὼς πράττουσιν οἱ κτυπημένοι, μᾶλλον δὲ οὐτε τότε τὰ παρατηθώμεν, ἀλλὰ νὰ σπεύδωμεν πρὸς ἐξομολόγησιν καὶ πρὸς εὐγνωμοσύνην. Διότι ἔχομεν τέτοιον Δεσπότην, ποῦ, ἂν λόγῳ πνευματικῆς κωθρότητος πέσωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, τίποτε ἄλλο μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας δὲν θέλει ἀπὸ ἡμᾶς, παρὰ μόνον νὰ ἐξομολογηθῶμεν τὰ ἁμαρτήματα, νὰ σταματήσωμεν μέχρις ἐδῶ καὶ νὰ μὴ ὑποπέσωμεν πλῆου εἰς τὰ ἴδια (ἁμαρτήματα). Δὲν θὰ ἐντρέπωμεθα ποτέ, ἂν τρώγωμεν με μέτρον, διότι τέτοιο σῶμα συνέδεσε ὁ Δεσπότης εἰς ἡμᾶς, ποῦ δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ διαφορετικὰ παρὰ μόνον ἂν χρησιμοποιοῖ τὴν τροφήν. Ἄς καταργήσωμεν μόνον τὴν ἄνευ μέτρον χρησιμοποίησιν αὐτῆς. Β διότι αὐτὸ συμβάλει πολὺ καὶ εἰς τὴν ὑγίαν καὶ εὐξίαν μας. Μήπως δὲν βλέπετε καθὲ ἡμέραν τὰς ἀνορθωμένους προκαλουμένας ἀθε-

8. Ὁ περιπασιὸς τῆς σκέψης, ἡ ἑλλητις τῆς αὐτοσυμνερόσεως, ἀπαλείπει τὴν ἀσπίσιν καὶ τὴν πνευματικὴν ἑγρήγορσιν. Πρβλ. καὶ αἱ: ⁹ Ἄνω σχῆμα τῆς καρτίας καὶ ἡ Πίσσις τὴν ἐπιτικὴν ἀποδομῆσα μέριονα κ.δ.

9. Ρωμ. 14, 6.

νείας ἀπὸ τὰς πολυτελεῖς τραπέζας καὶ τὴν ἄνευ μέτρον πολυφαγίαν; Ἄπὸ ποῦ προέρχονται οἱ πόνοι τῶν ποδῶν; ἀπὸ ποῦ οἱ ποικιλόμοιοι; ἀπὸ ποῦ τὸ περίσσευμα τῶν ὑγρῶν (ἐπικινδύνων) τῶν διαφθοαρμένων; ἀπὸ ποῦ αἱ ἄλλαι ἀναρίθμητοι ἀσθένειαι; Δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν κατάχρησιν καὶ τὴν ἄνευ μέτρον ποσῶν τοῦ γνησίου οἴνου; Διότι σπας ἀκριβῶς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον γαμίζει ἀπὸ θαλάσσιον ὕδωρ συθίζεται καὶ χάνεται εἰς τὸν βυθόν, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν παραδοθῇ εἰς τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν μέθην, κατακρημνίζεται. C καὶ καθιστῶ δούλην τὴν σέψιν του (τῶν παθῶν). Ἔτσι κατατῆ ζωντανὸς νεκρός, ἰκανὸς νὰ πράττῃ πολλὰς φορές τὸ κακόν, νὰ μὴ τηρῇ ὄμως, ἐναντι ὄλων τῶν ἀγαθῶν καλύτερον στάσιον ἀπὸ ἐκείνῳ τῶν νεκρῶν.

Δι' αὐτό, παρακαλῶ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, μὴ φροντίζετε διὰ τὴν σάρκα διὰ νὰ ἰκανοποιήσετε τὰς ἐπιθυμίας τῆς ¹⁰ ἀλλὰ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς διὰ νὰ ἤμπορησῆτε με μεγαλύτερον προθυμίαν νὰ παρουσιάζετε πολὺ διαφέρον κατὰ τὴν ἐνισχύσιν με τὰ πνευματικὰ πράγματα. Πείθετε, λοιπὸν, τοὺς πνευματικούς σας ἀδελφούς, λέγοντες ὅλα αὐτὰ. Οὐδέποτε νὰ στεροῦνται τῆς πνευματικῆς αὐτῆς τροφῆς. D Καὶ ἂς προσέρχονται με κάθε προθυμίαν, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν λάβει τροφήν. Ἔτσι θὰ ἀντεπεξέρχονται κατὰ τῶν παγίων τοῦ διαβόλου γενναίως, ἀφοῦ λάβουν ἐνταῦθα τὴν διδασκαλίαν. Ἡμεῖς δὲ τώρα λοιπὸν ἂς παραβῶμεν τὴν συνθηκομένην εἰς σὰς πνευματικὴν τράπεζαν. Ἄς ἀνταμειψώμεν τὴν ἀγάπην σας διὰ τὴν προθυμίαν τῆς ἀκροάσεως (τοῦ θελοῦ λόγου), καὶ ἂς ἀποδώσωμεν τὸ χρέος ποῦ σὰς ὀφείλομεν. Γνωρίζετε καὶ ἐνθυμείσθε ἀσφαλῶς, ὅτι εἶχομεν ἀρχίσει νὰ ὀμιλῶμεν περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἠδυνήθημεν ὄμως νὰ ἐπεξεργασθῶμεν ὅλην τὴν περικεκοπὴν λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου. Ἐτελειώσαμεν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν θηρίων καὶ εἶπομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔλασε τὴν ἐξουσίαν ποῦ εἶχεν ἐπ' αὐτῶν προηγουμένως, Ἐ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας τῆς παρακοῆς. Δι' αὐτό ἐπιθυμοῦμεν σήμερον τὴν ἀναχώρησιν σας ἀπὸ ἐδῶ ἀφοῦ συμπληρώσωμεν τὰ ὑπόλοιπα. Καὶ διὰ νὰ εἶναι εἰς εἰσὴ ἡ ὀμιλία μας σαφής, εἶναι ἀνάγκη νὰ σὰς ὑπενδύμωμεν, ποῦ ἐτελειώσαμεν τὴν διδασκαλίαν τότε καὶ ἀρχίζοντες ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ συμπληρώσωμεν τὰ ὑπόλοιπα. Ποῦ διεκόφημεν τότε τὴν ὀμιλίαν; Εἶχαμεν ὀμιλήσει εἰς

10. Ρωμ. 13, 14.

τό 75 Α « Ἄς κάμωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν καὶ ἃς ἐξουσιάζουν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ. »¹¹ Ἐπειδὴ, ὁμως, παρετάθη πολὺ ἡ ὁμιλία καὶ προέκυψεν εἰς ἡμᾶς πλοῦτος νοσημάτων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνεχισθῶμεν, διὰ τοῦτο ἐσταματήσαμεν ἕως ἔδω καὶ δὲν ἠκολούθημεν μετὰ τὰ ἀκόλουθα. Ἐνεκα τοῦτου πρέπει νὰ συνεχισθῶμεν τώρα αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν πρὸς χάριν σας διὰ νὰ γνωρίζετε περὶ ποίων πρόκειται νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἀμέως, λοιπόν, προσέβησαν ἡ θεία Γραφή, καὶ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· Ἔαρεν καὶ θῆλυ ἔκαμεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν καὶ κυριεύσατε αὐτήν, καὶ ἐξουσιάζετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν ζῶων καὶ ὅλης τῆς γῆς, καὶ ὅλων τῶν ἐρπετῶν ποῦ αὐροῦνται ἐπὶ τῆς γῆς. Σύντομα τὰ λόγια, ἀλλὰ πολὺς θησαυρὸς κρύπτεται εἰς τὰ σύντομα αὐτὰ λόγια. Μετὰ τὴν δοξίαν τοῦ Πνεύματος (τοῦ Θεοῦ) ὁμιλῶν, ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς διδάξῃ τώρα μερικὰ θγκωστα εἰς ἡμᾶς. Διότι λέγων, ποιήσωμεν ἄνθρωπον, εἰδείξε διὰ τῶν λόγων ταύτων, καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας τούτου, διὰ πόσης τιμῆς ἐπρόκειτο νὰ τὸν περιβάλλῃ. Ὁ καθ' ἑσὸν ἦτο ὡς νὰ ἔλεγεν, καὶ θέλησιν καὶ σκέψιν προσέθεσεν ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς εἰς τὸ μελλοντικόν του δημιουργήμα. Καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐξουσίας μᾶς εἰδίδαξε, ποῦ ἐπρόκειτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸ μελλοντικόν δημιουργήμα του. Ἄφου, λοιπόν, εἶπε, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν, καὶ ὅμοιον μετ' ἡμᾶς, προσέθεσεν· Καὶ ἃς ἐξουσιάζουν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης. Κύτταξε πῶς μᾶς παρουσιάζει εἰσαγωγικῶς τὸν κεκρυμμένον θησαυρὸν. Διότι ὁμιλῶν διὰ τοῦ θείου πνεύματος ὁ προφήτης, διαβλέπει ὡς ὑπάρχοντα καὶ πραγματοποιηθέντα καὶ ὅσα οὐδέποτε ὑπῆρξαν. Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, πῆς μου, ἀφου εἶπε· Νὰ κάμωμεν ἄνθρωπον, τώρα λέγει, καὶ νὰ ἐξουσιάζουν; Ὁ Κάποιος κεκρυμμένον μυστήριον ὑπαινίσσεται δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς. Ποῖοι θὰ ἐξουσιάζουν; Εἶναι φανερόν, ὅτι ἔχει εἶπει τοῦτο ὑπανιστάμενος τὴν δημιουργίαν τῆς γυναικός, βλέπει, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι τυχαῖον καὶ ἀσκοπον εἰς τὴν θείαν Γραφήν καὶ κάθε λέξις ἔχει μεγάλην σημασίαν.

Καὶ ἃς μὴ σὲ γενῶν τὸ ἀνωτέρω ἀγαπητέ. Διότι αὐ-

11. Γεν. 1, 26.

τὴ ἦτο ἡ συνήθεια ὄλων τῶν προφητῶν, νὰ ὁμιλοῦν, δηλαδὴ, δι' ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶχον ἀκόμη συμβῆ, ὡς νὰ εἶχον συμβῆ. Διότι ἔδραμον μετὰ τοὺς πνευματικούς των ὀφθαλμούς, ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνονιν μετὰ ἀπὸ μεγάλου ἀριθμὸν ἔτων. Ἐ Ὅμιλουν δι' ὅλα, ὡσάν νὰ τὰ εἶχον ἔμπροσς των καὶ τὰ παρετήρουν μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς των. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃς τοῦτο καλά, ἀκουε τὸν μακάριον Δαυὶδ, ποῦ ὁμιλεῖ προφητικῶς, πρὸ τῶσαν γενεῶν, περὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγει· «Ἐπύρτησαν τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, καὶ πάλιν, Διαιμόρρασαν τὰ ἱμάτια μου εἰς τοὺς ἑστούς των.»¹² Βλέπεις πῶς προέλεγε τὰ μέλλοντα νὰ γίνονιν μετὰ ἀπὸ πολὺ χρόνον; Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης (ὁ Μωϋσῆς) ὑπανιστάμενος τὴν δημιουργίαν τῆς γυναικός κατὰ πρόπον ἀσκή λέγει, 76 Α Ἄς ἐξουσιάζουν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης. Ἐπειτα συνεχῶν λέγει σαφέστερα, Καὶ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἔκαμεν αὐτόν, ἔραρεν καὶ θῆλυ ἔκαμεν αὐτούς. Παρατήρησε πόσην ἀκριβεῖαν χρησιμοποιεῖ. Λέγει τὸ ἴδιον καὶ μῖον καὶ δύο φορές, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὰ ἐντυπώσῃ καλά εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀκρατῶν. Διότι ἐάν δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ σκοπὸς του, ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἶπῃ, Καὶ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ προσθέτει πάλιν, τὸν ἔκαμεν κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Διότι ἀφου διὰ τῶν προηγηθέντων μᾶς εἰδίδαξε, ποῦ ἀναφέρεται τὸ Κατ' εἰκόνα, λέγει, Ἐπαναλαμβάνων τὸν ἴδιον λόγον, Κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἔκαμε. Καὶ διὰ νὰ μὴ εὐρίσκουν αἰσχρὰν πρόφορον ἀπολογίας, οἱ θέλοντες νὰ παλεμοῦν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας, μᾶς διδάσκει τὰ ἴδια πάλιν προχωρῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐχρησιμοποίησεν, ἐπομένως, τὴν λέξιν τῆς εἰκόνας, διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐξουσίαν του καὶ τὴν ὑποταγὴν ὄλων τῶν δημιουργημάτων εἰς αὐτόν. Προηγουμένως δὲ ἃς ἴδαμεν τί λέγει· Καὶ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἔκαμεν αὐτόν, ἔραρεν καὶ θῆλυ ἔκαμεν αὐτούς. Ἐκεῖνο ποῦ ὑπανίσταται διὰ τῶν ἀνωτέρω, λέγων, Καὶ ἃς ἐξουσιάζουν, καὶ ἔδω διετύπωσεν ἀκριβέστερον. Καὶ αὐτὸ ὁμως μᾶς τὸ εἰδίδαξε ἀσκήως, Ὁ διότι δὲν ὁμιλεῖσεν μέχρι τώρα περὶ τῆς δημιουργίας τῆς γυναικός, οὔτε εἶπε, ἀπὸ ποῦ ἐδημιουργήθη ἡ γυναῖκα, λέγει, ὅτι Ἄραρεν καὶ θῆλυ ἔκαμεν

12. Ψαλμ. 21, 17-18. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ θεοτεμένου προφήτου ἐκτελέρησαν, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι κρατιδίται, ἀπὸ ἐσταύρωσιν τὸν Κύριον, «διαιμόρρασαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐκτόνους κτήρον» (Ματθ. 27, 36). Ἐκ αὐτῶν καὶ τὸ θαυμάσιον στίχηρον τῆς Μ. Πέμπτης· «Ἐξέδυσάν με τὰ ἱμάτιά μου...»

αυτοῦς. Εἶδες πῶς, ἐκεῖνο πού δέν ἐδημιουργήθη μέχρι τώρα πῶς τὸ παρουσίασεν ὡς ὑπάρχον; Διότι ὡς τοιοῦτον τὸ ἐβλέπων οἱ πνευματικοὶ ὀφθαλμοί. Δέν ἤμποραὺν οἱ σωματικοὶ αὐτοὶ ὀφθαλμοὶ νὰ βλέπουν τόσον καθαρά τὰ βλέπόμενα, ὅσον οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πνεύματος τὰ μὴ βλέπόμενα (τὰ πνευματικά), καὶ τὰ μὴ ὑπάρχοντα. Ἄρσεν καὶ θῆλυ, λέγων, ἔκαμιν αὐτούς, καὶ πρὸς ἀμφότερους ἀπευθύνων τὴν εὐλογίαν, λέγει, Καὶ ἠλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων, Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν, καὶ κυριεύσατε αὐτῆς, Ἐ καὶ ἐξουσιάζετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης. Ἰδοὺ ποῖον εἶναι τὸ θεμάσιον εἰς τὴν εὐλογίαν. Διότι τὰ, Ἀξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ γεμίσατε τὴν γῆν, ἐλέγχθη καὶ διὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ διὰ τὰ ἔρπετά, ἐν ᾧ τὸ; κυριεύσατε, καὶ ἐξουσιάζετε, ἐλέγχθη μόνον περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος. Πρόσεξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότη.¹³ Πρῶτον νὰ τὴν δημιουργήσῃ (τὴν γυναῖκα), τὴν καθιστᾷ μέτοχον τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἀξιῶναι τῆς εὐλογίας του. Καὶ νὰ ἐξουσιάζετε, λέγει, τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅλων τῶν ζώων, καὶ δόλης τῆς γῆς, Ἐ καὶ ὅλων τῶν ἔρπετῶν, πού ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶδες ἀνυπολόγητον ἐξουσίαν (ἐνν. τόσον μεγάλην ἐξουσίαν); Εἶδες τὴν ἔκτασιν αὐτῆς; Εἶδες ὅτι ὅλα ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν; Νὰ μὴ σκεφθῆς, περὶ τοῦ ζώου τούτου τοῦ λογικοῦ, τίποτε εὐτελές, ἀλλ' ἀντιλαμβάνομενος τὸ μέγεθος τῆς τμηθῆς, καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὸ τοῦ Δεσπότη νὰ θεμιάζῃς τὴν ἀνεκφράστον φιλανθρωπίαν του. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, νὰ, σὰς δίδω πάντα χόρτον πού σπεῖρεται διὰ νὰ παράγῃ σπόρον, ὅστις εἶναι ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς γῆς, καὶ πᾶν δένδρον, τὸ ὅποιον ἔχει καρπὸν ἐντός τοῦ ὅποιου [εἶναι] ὁ σπόρος, πού σπεῖρεται, ⁷⁷ Ἄ ταῦτα θὰ εἶναι διὰ τροφήν εἰς σὰς, καὶ εἰς πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, καὶ εἰς πάντα τὰ πτηνά τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς πᾶν ἔρπετον ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔχον ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζῶσαν, [δίδω] πάντα χλωρὸν χόρτον διὰ τροφήν. Καὶ ἐγένετο ἔτσι. Παρατήρησε τὴν ἀκρίθειαν τῶν λόγων, ἀγαπητέ, καὶ τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ λεχθέντα νὰ μὴ διατρέξῃς ἀπλῶς. Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Θεός, νὰ σὰς δίδω πάντα χόρτον, πού σπεῖρεται. Ὅμιλεῖ

13. Τὴν λέξιν «ἀσποῖσθε» πρὸς τῆλίκον τοῦ Θεοῦ, συνήθετα χρησιμοποιοῦν ὁ θεὸς Πατήρ. Ἐπισημαίνεται ἀσφαλῶς ἡ ὑποταγή πάντων εἰς τὸν Θεόν. Τούτοις ἐπ' αὐτοῦ εἶπεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅσον ἐλευθερία εἶναι νοητὴ μόνον ἐν Θεῷ. Πᾶσα ἄλλη ἐλευθερία δέν εἶναι πραγματικὴ καὶ ἀληθής.

ὡς νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς δύο, καὶ αὐτὰ, χωρὶς νὰ ἔχη ἀκόμη δημιουργήθῃ ἡ γυναῖκα. Ἐπειτα διὰ νὰ ἐνωσῆς τὴν ὑπερβολικὴν του καλωσύνην, Ἐ παρατήρησε πῶς ἐπιδεικνύει τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλοτιμίαν, ὄχι μόνον πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν γυναῖκα, πού ἀκόμη δέν ἔχει δημιουργηθῆ, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα. Διότι ἀφοῦ εἶπε, διὰ τροφήν εἰς σὰς, προσέθεσε, Καὶ εἰς πάντα τὰ ἄγρια ζῶα τῆς γῆς. Παρατήρησε πάλιν ἄλλο ἀπύθμενον ἄθος φιλανθρωπίας. Προνοεῖ ὄχι μόνον διὰ τὰ ἡμέρα ζῶα, πού μᾶς εἶναι χρήσιμα πρὸς τροφήν καὶ ἐξυτηρέτησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄγρια ζῶα. Καὶ ποῖος θὰ ἤμποροῦσε ἐπαξίως νὰ πλησιάζῃ τὴν ἀπέραντον αὐτὴν ἀγαθότητα; Διὰ τροφήν εἰς σὰς, λέγει, καὶ εἰς πάντα τὰ ἄγρια ζῶα τῆς γῆς, Ἐ καὶ εἰς πάντα τὰ πτηνά τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς κάθε ἔρπετον ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔχον ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζῶσαν, δίδω πᾶν χλωρὸν χόρτον διὰ τροφήν. Πολλὴ ἡ πρόνοια πού ἐπιδεικνύεται ὑπὸ τοῦ Δεσπότη πρὸς τὸν ὕπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ἄνθρωπον. Διότι ἀφοῦ τὸν ἐδημιούργησε καὶ τοῦ παρεχώρησε τὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλης τῆς κτίσεως, προκειμένου νὰ μὴ δυσανασχετῇ, ἀμέως καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἐβλέπων τὸ πλῆθος τῶν ὀλόγων ζώων, διότι δέν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θρέψῃ τόσον πολλὰ ζῶα, ἀφοῦ εἶπε, διὰ τροφήν σὰς, ἀμέως προσέθεσε, Καὶ εἰς πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, Ἐ καὶ εἰς τὰ πτηνά τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς πᾶν ἔρπετον ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔχον ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζῶσαν, δίδω πάντα χλωρὸν χόρτον διὰ τροφήν. Καὶ ταῦτα πρῶτον κἄν σκεφθῇ (ὁ ἄνθρωπος) περὶ αὐτοῦ καὶ τρόπον τινὰ ἐκ τῶν προτέρων ποιηγηρῶν αὐτόν ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, ὡς θὰ ἐλέγαμεν, δεικνύει, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὅλα τὰ ἄλογα θὰ ἔχουν ἀφθονίαν ἀγαθῶν ἐκ τῆς γῆς, ἢ ὅποια, ὀπακούουσα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη, θὰ διατρέφῃ αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἔτσι. Ὅλα ὅσα προσέταξεν ὁ δημιουργός, λέγει, ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ἐποθετήθησαν ὅλα εἰς τὴν ἀριμύζουσαν θέαν. Δι' αὐτὰ ἀμέως προσέθεσε, Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐδημιούργησεν, καὶ ἦσαν πάρα πολὺ ὠραία.¹⁴

Ἐ Ποῖος θὰ ἠδύνατο ἐπαξίως νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν ἀκρίθειαν τῆς θέας Γραφῆς; Ἰδοὺ καὶ ἐδῶ διὰ μιᾶς λέξεως εἰπούσα, Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐποίησεν ἀπεσπόμεσεν ἔ-

14. Διὰ τῆς πρόσεως «καὶ ἦσαν ἀνεκφράστον εἰς τὴν θεοφάνειαν ὀλοκλήρου τοῦ δημιουργικοῦ ἔργου ὅς ἀνεκφραστοῦσιν ἄριστα εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἐν ἐδημιουργήσῃ».

λους θάους θά ἐπιχειροῦν νά ἀντιλέγουν μετά ταῦτα. Καί εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐποίησε, λέγει, καί ἰδοὺ ἦσαν πάρα πολὺ ὠραία. Καί ἔγινε ἑσπέρα καί ἔγινε πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη. Διότι ἐπαυθὴ λέγει δι' ἑκαστοῦ τῶν δημιουργηθέντων. Καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι ἦτο ὠραίου, τάρα πού ἀλακλήρωθῆσαν τὰ πάντα, καί ἐτελείωσαν καί τὰ ἔργα τῆς ἕκτης ἡμέρας, ὡδηγῆθῆ δὲ εἰς τὸ μέσον ὁ μέλλων νά ἀπολαύσῃ ὅλα τὰ δημιουργηθέντα, λέγει, 78 Ἀ καί εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐποίησε καί ἰδοὺ, ἦσαν πάρα πολὺ ὠραία. Πρόσεξε πῶς ἀπέδωκεν εἰς ὅλα τὰ δημιουργηθέντα τὸν ἔπαινον, ἀφοῦ εἶλε τὰ συνόψεις εἰς μίαν λέξιν, τὴν λέξιν, Πάντα. Δὲν ἠρέκασθῆ νά εἴπῃ, Ὅλα, ἀλλὰ προσέθεκεν ὅσα ἐποίησε, καί δὲν ἐστάθῃ ἕως ἔσθῃ, ἀλλὰ, Καί ἰδοὺ ὠραία καί πάρα πολὺ ὠραία λέγει, δηλαδὴ, ἀφαντάστως ὠραία. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Δεσπότης, ὁ δημιουργήσας ἐκ τοῦ μηθενός, εἶπε, ὅτι εἶνοι ὠραία καί πάρα πολὺ ὠραία, προσθέτει, τὰ δημιουργήματα, ποῖος θά ταλιμῆσῃ, κατεχόμενος ἔστω καί ἐκ παραφροσύνης, νά ἀνοίξῃ τὸ στόμα του διὰ νά ἀντιεῖπῃ εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ἐ δὲν ἐδημιουργῆθῆ εἰς τὰ βλέπόμενα θεοδώς, μόνον τὸ φῶς, ἀλλὰ καί τὸ ἀντιθετὸν του τὸ σκότος, ὅχι μόνον ἡμέρα, ἀλλὰ καί τὸ ἀντιθετὸν αὐτῆς ἡ νύκτα. Προκειμένου καί περὶ τῶν χόρτων πού φυτρῶνουν ἐκ τῆς γῆς δὲν ἐδάστησαν μόνον χρήσιμα ὄσωνα, ἀλλὰ καί καταστρεπτικά, καί βένερα, ὅχι μόνον καρποφόρα, ἀλλὰ καί ἀκαρπα. Καί ἐκ τῶν ζῶων, οὐχὶ μόνον ἡμέρα, ἀλλὰ καί ἄγρια καί ἀνικτότακτα. Μεταξὺ τῶν προελθόντων ἐκ τῶν ὕδατων, δὲν ὄπηρσαν μόνον ἰχθύες, ἀλλὰ καί μεγάλα ψάρια καί ἄλλα θαλάσσια θηρία. Ἐκ τῆς γῆς, ἄλλη δύναται νά κατακτηθῆ καί ἄλλη οὐχί. Καί δὲν ὑπάρχουν μόνον ἀμαλοὶ πεδιάδες, ἀλλὰ καί βουνά καί βασίλεις περιοχαί. Δὲν ὑπάρχουν μόνον ἡμέρα ἱερνά, Ἐ κατὰλληλα διὰ τροφὴν μας, ἀλλὰ καί ἄγρια καί ἀκάθαρτα ζῶα, ἔρακες, ἀετοὶ καί ἄλλα πολλὰ τέτοια. Καί μεταξὺ τῶν ζῶων πού προῆλθον ἐκ τῆς γῆς, δὲν ὑπάρχουν μόνον ἡμέρα, ἀλλὰ καί ὄρεσι, ἐχιδναί, καί δράκοντες, καί λέοντες, καί λεοπαρδάλεις. Ὑπάρχουν, ἐπίσης, ὅχι μόνον βροχαί καί ἀνεμοὶ κατάλληλοι, ἀλλὰ καί χάλαζαι καί χιόνες καί ἄν κανεὶς ἤθελε ἐξετάσῃ καλά, θά εὕρῃ εἰς καθένα (εἶδος) ἀπὸ τὰ δημιουργηθέντα, ὅχι μόνον πολλὰ ἀνωφελῆ, ἀλλὰ καί θεωρούμενα ἐλαθερά. Κατόπιν τούτων, λοιπόν, διὰ νά μὴ παρεκτραπῆ κανεὶς, ἀπὸ τούς παρακολουθοῦντας τὰ δημιουργηθέντα, καί ἐρωτᾷ, καταφερόμενος κατὰ τῆς δημιουργίας, Ἐ διατί τοῦτο; εἰς τί ἀποδίδεται αὐτό; καί, τὸ

ἐνα ἔχει δημιουργῆθῆ καλῶς, τὸ ἄλλο ὅχι, διὰ τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφή ἀποστασιάζουσα, τρόπον τινά, ὄλους τοὺς ἀγνώμονας λέγει, κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν μετά τὴν δημιουργίαν ὄλων. Καί εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐποίησε, καί ἰδοὺ ἦσαν πάρα πολὺ ὠραία. Τί θά ὑπῆρχε ἀξιοπιστώτερον τούτου ὅταν αὐτός ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων ἀποφαίνεται καί λέγει, ὅτι ὅλα τὰ δημιουργηθέντα ἦσαν ὠραία, καί πάρα πολὺ ὠραία; Ὅταν, λοιπόν, ἀντιλήψῃς κάποιον, πού, ἐξ ἰδίων σκέψων κινούμενος, προσπαθεῖ νά ἀντιλέγῃ πρὸς τὴν θείαν Γραφήν, νά τὸν ἀποφεύγῃς ὡς παράφρονα. Μᾶλλον δὲ νά μὴ τὸν ἀποφεύγῃς, Ἐ ἀλλὰ συγκαρῶν αὐτοῦ τὴν ἄγνοιαν παρουσιάσῃς εἰς αὐτὸν ἕκείνο πού λέγει ἡ θεία Γραφή, ὅτι, δηλαδὴ, εἶδεν ὁ Θεός ὅλα ὅσα ἐποίησε, καί εἶπεν, ἰδοὺ πάρα πολὺ ὠραία. ἴσως εἶται δυνήθης νά κλείσῃς τὸ βρωμερὸν στόμα του. Διότι καί ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων παρατηρεῖται τοῦτο. Δὲν ἀντιλέγουμεν, δηλαδὴ, πολλές φορές, ἐξ ἰδίων σκέψεως, ἀλλὰ συγκατανεύομεν πρὸς ἄλλη γνώμην, πού ἀποφασίζου μερκοὶ ἄνθρωποι μὲ ὑψηλά ἀξιώματα ἐπὶ διαφόρων πού γίνονται. 79 Ἀ Τοῦτο πρέπει νά κάμωμεν, πολὺ περισσότερον, εἰς ὅτι, ἀφορᾷ εἰς τὸν Θεὸν τῶν ὄλων, τὸν δημιουργὸν ὄλων τῶν ὄρωμένων, ὅταν, δηλαδὴ, μάθωμεν τὴν γνώμην του, νά καθουχάζωμεν τὰς σκέψεις μας καί νά μὴ συνεχίζωμεν. Πρέπει δὲ νά γνωρίζωμεν καί νά πληροπορηθῶμεν, ὅτι ὅλα ἐδημιουργῆσαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ λόγου καί ἐκ φιλανθρωπίας, καί δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὄροϊον ἐδημιουργῆθῆ τυχαίως καί ἀσκόπως. Ἀλλὰ καί ἄν ἡμεῖς ἀγνωρίζωμεν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς σκέψεώς μας τὴν χρησιμότητα τῶν δημιουργημάτων, αὐτὸς ἐδημιούργησε τὰ πάντα συμφῶνως πρὸς τὴν σοφίαν καί τὴν ἐφευρετικὴν φιλανθρωπίαν του.

Καί ἔγινε, λέγει, ἑσπέρα, καί ἔγινε πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἕκτης ἡμέρας συνεπλήρωσε καί τὴν δημιουργίαν ὄλων, διὰ τοῦτο καί προσέθεσε, Καί ἀλακλήρωθῆσαν ὁ οὐρανός, Ἐ καί ἡ γῆ καί ὄλος ὁ κόσμος αὐτῶν. 16 Πρόσεξε τὸ ἀνετόν καί ἀπλοῦν τῶν λόγων τῆς θείας Γραφῆς. Ἀφοῦ ἐμνημόνευσε τὰ κυριώτερα στοιχεῖα, δὲν ἀνέφερε τὰ ὑπόλοιπα κεχωρισμένως, ἀλλ' ἀφοῦ εἶπε, ἀλακλήρωθῆ ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ, λέγει, Καί ὄλος ὁ κόσμος αὐτῶν, δηλαδὴ, αὐτὸ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν καί τὸν οὐρανόν. Διότι κόσμος τῆς γῆς εἶναι, ὅσα προέρχονται ἐξ αὐτῆς, ἡ βλάστησις τῶν χόρτων, ἡ παραγωγή τῶν καρπῶν,

τῶν δένδρων οἱ καρποὶ, ὅλα τὰ ἄλλα, C μὲ τὰ ὁποῖα τὴν ἐστόλισεν ὁ δημιουργός. Καὶ τοῦ οὐρανοῦ ὁ διάκοσμος εἶναι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ ποικιλία τῶν ἀστέρων, καὶ ὅλα τὰ μεταξύ αὐτῶν εὐρισκόμενα δημιουργήματα. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐμνημόνευσεν ἡ θεία Γραφή τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, συμπεριέλαθεν ὅλην τὴν δημιουργίαν εἰς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Καὶ ὀλοκλήρως λέγει, ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν τὰ ἔργα τοῦ ἐδημιούργησε. Καὶ διὰ τὸ μάζωκεν ὅτι εἶχον ὅλα δημιουργηθῆ μέχρι τῆς ἕκτης ἡμέρας, πρόσθε πῶς τὸ λέγει καὶ μίαν καὶ δύο φορές. Διότι, λέγει, ἐτελείωσε τὴν ἕκτην ἡμέραν τὰ ἔργα του, καὶ ἀνεπαύθη τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, D τὰ ὁποῖα ἔκαμε. Τί σημαίνει, καὶ ἀνεπαύθη τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε; Παρατήρησε πῶς ἡ θεία Γραφή ἐμλεῖ δι' ὅλα ἀνθρώπινως καὶ μὲ κατανόησιν πρὸς ἡμᾶς.¹⁶ Δὲν θὰ ἦτο, ἀλλωστε, δυνατόν νὰ κατανοήσωμεν κάτι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἂν δὲν ἔδειχνε τὴν κατανόησιν. Καὶ ἀνεπαύθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε. Ἐσταμάτησε, λέγει, τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν παραγωγὴν ἐκ τοῦ μηδενός, διότι ὅλα ὅσα ἐχρειάζοντο ἐδημιούργησε, καὶ ἐκείνον (τὸν ἄνθρωπον) ποῦ θὰ ἀπελάμβανεν αὐτὰ ἐδημιούργησε. Καὶ ἠλόγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, καὶ τὴν ἡγίασεν, E διότι ἐν αὐτῇ ἀνεπαύθη ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. Ἐσταμάτησε, λοιπόν, νὰ δημιουργῇ, ἀφοῦ μὲ τὸ πρόσταγμα του καὶ ἐξ ἰδίας φιλανθρωπίας ἐδημιούργησε, ὅλα ὅσα ἠθέλησε, κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν. Τίποτε δὲ ἄλλο δὲν ἠθέλε νὰ δημιουργῇ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, καθόσον ὅλα ὅσα ἠθέλησε ἐδημιουργήθησαν. Διὰ τὸ ἔχη, διῶς, καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη κάποιο προσόν, καὶ διὰ τὸ μὴ νομισθῆ ὅτι εἶναι κατωτέρα (τῶν ἄλλων ἡμερῶν), ἐπειδὴ δὲν ἔγινε τίποτε κατ' αὐτήν, ¹⁷ A τὴν τιμῆ μὲ τὴν εὐλογίαν του. Καὶ ἠλόγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν καὶ τὴν ἡγίασε. Τί λοιπόν; Αἱ ὑπόλοιποι ἡμέραι δὲν ἦσαν εὐλογημέναι; Ναι, λέγει, ἀλλ' ἦτο ἀρκετὸν τὸ δημιουργικὸν ἔργον ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, ἀντὶ πάσης ἄλλης εὐλογίας. Ἐνεκα τούτου δὲν εἶπεν δι' ἐκείνας, ἠλόγησεν, ἀλλὰ μόνον διὰ

16. Ὁ ἱερός Πατήρ, διὰ τῆς φράσεως ταύτης, ἡ ὁποῖα πολλακτῶς ἀναλαμβάνεται εἰς τὰς βιβλικὰς ἀποκαλύψεις νὰ τολμῇ, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή χρησιμοποιοῦ εἰκόνας καὶ φράσεις προσαρτάς εἰς τὴν ἀνθρώπινον βίαν. Τούτο ἀποδεικνύει, ἔτι περισσότερο, τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον πρόνοιαν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

τὴν ἑβδόμην καὶ πρόσθεος, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Τί σημαίνει, καὶ ἡγίασεν αὐτήν; Τὴν ἐξεχώρισεν. Ἐπειτα δεκνύουσα εἰς ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή καὶ τὴν ἀφορμὴν, ἔνεκα τῆς ὁποίας εἶπεν, καὶ ἡγίασεν αὐτήν, πρόσθετος, ὅτι ἐν αὐτῇ ἀνεπαύθη ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. B Δι' αὐτῶν ἦδη ὁ Θεὸς παρέχει εἰς ἡμᾶς κάποια διδασκαλίαν κατὰ τρόπον ἀσαφῆ. Μᾶς διδάσκει, ὅτι μίαν ὀλοκλήρον ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἀφιέλωμεν νὰ διαθέτωμεν καὶ προορίζωμεν πρὸς πνευματικὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης, ἡγίασεν τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀφοῦ τὴν ἤγειρε τῆς εὐλογίας του, καθ' ὅσον κατ' αὐτὴν ἀνεπαύθη ἀπὸ τῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα ἔκαμε, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑξ ἡμερῶν. Ἄλλὰ βλέπω πάλιν ἀπὸ ἑδῶ νὰ ἐκτείνεται ἀπέραντον πέλγος νοημάτων, τὰ ὁποῖον δὲν θέλω νὰ παρατρέψω ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ σὰς καταστήσω κοινωνοῦς τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πλοῦτου. Ποῖον εἶναι, λοιπόν, τὸ πρόβλημα ποῦ γεννᾶται ἀπὸ αὐτά; C Ἐνῶ ἐδῶ ἡ θεία Γραφή λέγει, ὅτι ἀνεπαύθη ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ ἔργα του, εἰς τὰ εὐαγγέλια ὁ Χριστὸς λέγει, Ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι.¹⁷ Ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν, δὲν φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει κάποια ἀντίθεσις εἰς τὰ λεγόμενα; Ἀλλὰ μὴ γένοιτο, καμμία ἀντίφασξις δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν θείαν Γραφήν. Διότι λέγουσα ἐδῶ ἡ Γραφή, ὅτι ἀνεπαύθη ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων του, μᾶς διδάσκει ὅτι ἔπαυσε νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ παράγῃ ἐκ τοῦ μηδενός κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ὁ δὲ Χριστὸς λέγων, D ὅτι ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι, μᾶς ὑποδηλοῖ τὴν συνεχῆ πρόνοιαν καὶ ἐργασίαν, διὰ τῆς ὁποίας διατηρεῖ καλῶς τὰ δημιουργηθέντα, ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὰ τὴν παραμονὴν καὶ κατευθύνει τὸν χρόνον.¹⁸ Κατὰ ποῖον τρόπον θὰ συνεκροαιετο αὐτὸ ἔδῳ τὸ σύμπταν, ἂν δὲν συνέβαινεν ἔτσι, ἂν, δηλαδὴ, δὲν εἶχε τὴν διακρίσιν καὶ κυβερνήσιν τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ

17. Ἰωάν. 5, 17. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦν ἀπάντησιν ἀπὸ τοῦ εἰς τὰς κατηγορίας τῶν Φαρισαίων, ὅτι ἐργάζεται τὸ Σάββατον. Ἐλέχθησαν δὲ μετὰ τὸ βῆμα τῆς θεραπειᾶς τοῦ παραλύτου τῆς Βηθεσδα. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον παρεξηγήσει τὸ νόμιμα τῆς ἀργίας τοῦ Σάββατου, θεωροῦντες αὐτὸν εἰς ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐργασίας. Ὁ Κύριος δίδει τὴν ἀρῆν ἐμπνευσίαν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἀκολοθεῖ ἐνταῦθα ὁ ἱερός πατήρ.

18. Ὁ Θεός, κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἔφη ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν ἐκείνῳ ἀνθρώπῳ, διὰ τῆς χάριτος, συντρόφους ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπέσει καὶ τῆς βελήσεως αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν θεοῦ δημιουργῆ, ἡμεῖς προνοίας, εἶναι τι τὸ ἀκατανόητον. Αὐτὸ ἀκριβὲς ἀπεκάλειψεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

δλων τῶν φαινόμενων εἰς τὰ χέρια τοῦ ὁ Θεός; Ἄν, μά-
λιστα, κανεὶς θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ μὲ πολλὴν εὐγνωμοσύ-
νην καὶ κατὰ κατηγορίας, ὅλα ὅσα ἐπιτελοῦνται καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὄλων, θὰ ἀνακαλύ-
ψῃ πέλγος φιλανθρωπίας. Ἐ Ποία δὲ σκέψις, ἢ ποῖος νοῦς
θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀπέραντον ἀγαθότητα, ποῦ
ἐπιδεικνύει πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁ Θεός; Διότι τὸν
ἴλιον ἀνατέλλει διὰ ποιητροῦς καὶ ἀγαθοῦς, καὶ ὀρέγεται διὰ
δικαίους καὶ ἀδίκους¹⁹ καὶ χορηγεῖ κάθε ἄλλην ἀφθονίαν.
Ἦσως παρετίναμεν τὸν λόγον, περισσότερο τοῦ θέοντος,
ὄχι ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρωροηθοῦν δι-
ὀμων οἱ ἀπόντες πόσον ἐξημιώθησαν, ποῦ, λόγω τῆς ὀλι-
κῆς προφῆς, ⁸¹ Ἄ ἐστέθησαν τοὺς ἑαυτοῦς των τῆς πνευ-
ματικῆς διδασκαλίας. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ καταστῇ μεγαλυτέ-
ρα ἡ λύπη των, νὰ δεῖτε τὴν ἀδελφικὴν πρὸς αὐτοὺς
ἀγάπην καὶ νὰ τοὺς διαδιδάσχετε, ὅσα ἐλήθησαν ἀπὸ ἡ-
μᾶς. Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις γνησίας ἀγάπης. Εἶναι, θεβαί-
ως, μεγάλη ἀπόδειξις ἀγάπης νὰ διδῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν ὀλι-
κὴν τράπεζαν εἰς τοὺς γνωστοὺς του. Εἶναι, ὅμως, μεγα-
λυτέρα (ἀπόδειξις ἀγάπης) ἂν τοῦτο συμβαίῃ μὲ τὰ
πνευματικά. Μᾶς παρέχει πολὺν ἔπαινον καὶ μᾶς προε-
νεῖ μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι ἐκεῖνος, ποῦ φροντίζει διὰ τὴν
πνευματικὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον, δὲν ἐδουλεύει τὸσον
αὐτόν, ὅσον τὸν ἑαυτόν του, ἅ διότι ἀποτομιεῖ μεγάλου
μισθὸν καὶ ἀποκομίζει διπλὴν ὠφέλειαν, καθ' ὅσον καὶ με-
γαλυτέρας ἀμοιβῆς ἀπολαύει ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ αὐ-
τὸς ὁ ἴδιος δι' ὅσον διδάσκει τὸν ἀδελφὸν του ἐνθυμῆται
καὶ ἀνανεώνει εἰς τὴν μνήμην του αὐτὰ.

Μὴ λυπῆτε, λοιπόν, τοὺς ἀδελφοὺς σας, ἀλλὰ, γνω-
ρίζοντες τὰρα τὸ κέρδος σας, νὰ τοὺς πληροφοροῦτε περὶ
τῶν λεγομένων ἑδῶ. Διὰ νὰ μὴ διδάσκωνται ὅμως αὐτὰ ἀ-
πὸ σας, μακρὰν τοῦ πότου τῆς χάριτος, νὰ τοὺς προσελ-
κώτε πρὸς ἡμᾶς, θεβαίνοντες αὐτοὺς, ὅτι οὐδέποτε ἡ
ὀλικὴ προφῆ καθίσταται ἐμπόδιον C εἰς τὴν πνευματικὴν
διδασκαλίαν. Πρέπει νὰ θεωροῦν κάθε καιρὸν κατάλληλον
διὰ πνευματικὴν ὀμιλίαν. Ἄν ἀντιληφθῶμεν αὐτὰ ἀκρι-
βῶς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας μας, καὶ μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ πρὸ
αὐτοῦ, θὰ ὠφεληθῶμεν καὶ θὰ δώσωμεν τὴν πνευματικὴν
προφῆν εἰς τὴν ψυχὴν μας, λαμβάνοντες εἰς χεῖρας μας τὰ
θεῖα διδύλια (ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων). Δι-
ὀτι καθὼς τὸ σῶμα χρειάζεται ὀλικὴν προφῆν, ἔτσι καὶ ἡ

19. Ματθ. 5, 45.

ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην καθημερινῆς ἐνθυμώσεως (τῆς φώσεως
καὶ τῆς ἀποστολῆς) καὶ πνευματικῆς προφῆς, διὰ νὰ δύ-
ναται ἐνισχυομένη νὰ ἀντέχη, καὶ ἂν ἄκομῃ ἀμελήσωμεν
πρὸς στιγμὴν, εἰς τὰς ἐπανοστάσεις τῆς σαρκός, ἢ καὶ εἰς
τὴν συνεχῆ προσπάθειαν τοῦ παντοτεινοῦ ἐχθροῦ μας, ὁ
ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν μας.²⁰ Διὰ τοῦ-
το καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ ὠνόμασε μακάριον, ἐκεῖνον ποῦ
μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ.²¹ Καὶ ὁ μα-
κάριος Μωϋσῆς, διαπαιδαγωγῶν τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων,
ἐδίδακε «Φαγὼν καὶ πῖον καὶ χορτασθεὶς, νὰ ἐνθυμῆται
Κύριον τὸν Θεόν σου».²² Βλέπετε πῶς πρέπει μάλιστα καὶ
τότε, μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς προφῆς, νὰ προσφέρωμεν τὴν
πνευματικὴν προφῆν; Διότι ἡ ὑπερβολικὴ ἀπόλαυσις ὀλι-
κῶν τροφῶν, ἀδραγεῖ εἰς πνευματικὴν κατάρτησιν καὶ ὡς ἐκ
τούτου εἰς ψυχρὸν δέστρον.²³ Ἐ καὶ παραχωρεῖ ἔδαφος εἰς
τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος ἐπιτίθει τὸν κατάλ-
ληλον καιρὸν πάντοτε διὰ νὰ καταφέρῃ ἐναντίον μας θα-
νατηφόρον πλῆγμα. Καὶ ἄλλοῦ πάλιν ὁ ἴδιος προφήτης ἔ-
λαγε «Καὶ ὅταν πλανιάζετε καὶ ὅταν ἐγείρεσθε νὰ ἐνθυμη-
σθε Κύριον τὸν Θεόν σας».²⁴ Ἄνν πρέπει ποτὲ νὰ ἀποσι-
κρῶμεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας αὐτὴν τὴν ἐνθυμῆσιν, ἀλλὰ
νὰ τὴν ἔχωμεν καλὰ χαράζει εἰς τὴν συνείδησιν μας καὶ νὰ
προσπαθῶμεν συνεχῶς, χωρὶς νὰ κόμωμεν ποτὲ ἀνακαυχῆν
μὲ τὸν ἑαυτόν μας.²⁵ Ἄ Πρέπει νὰ ἔχωμεν πνευματικὴν
δυσίγειαν καὶ ἐτοιμότητα, γνωρίζοντες τὴν μοῖραν ἐκείνου
ποῦ ἐξήγηε τὴν ἐναντίον μας ἔχθραν.²⁶ Βλέπετε δὲ πῶς πρέ-
πει νὰ προκλιμάττωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰς ἐφῶ-
δους του, καὶ οὐδέποτε νὰ ἀμελοῦμεν, προκειμένου νὰ λαμ-
βάνωμεν τὴν πνευματικὴν προφῆν; Αὐτὸ εἶναι ἡ σωτηρία
μας, ὁ πνευματικὸς πλοῦτος, ἡ ἀσφάλεια. Ἐάν περιου-
ρῶμεν ἔτσι κάθε ἡμέραν μὲ τὴν ἀνάγκωσιν, τὴν ἀκρόασιν,

20. Ἐνεστὶ τὸν διαβόλον, ὁ ὁποῖος πολεμεῖ ἀσυνάδῃς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἂν τῷ προσώπῳ ἡμῶν καὶ ἂν τῇ προσπάθειᾳ ἡμῶν, διὰ τοῦ Κυρίου, νὰ ἀνεκωκυθῶμεν τὴν χεῖρην αὐτοῦ καὶ νὰ ὀψωμεν ὡς ἐκείνα Θεοῦ.

21. Ψαλμ. 1, 2.

22. Δευτ. 8, 10.

23. Ὁ ἄστρος τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ ἰσὴ μακρὰν τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζεται ὡς κατάστασις πνευματικοῦ θανάτου. Ὁ Χριστὸς ἐνεστήθη. Νεκρὸς τοὺς ἡμετέρας.

24. Δευτ. 8, 7.

25. Ἄμην συνεχῶς καὶ ἐπιθεῖς κατὰ τοῦ σατανᾶ εἶναι ἡ συνεχὴς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνία. Ἄλλὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ, ἡμῶν καὶ Ἐγνώσεως, πνευματικῆς ἰσῆς, ἀκρόασις δὲ αὐτῆς ὡς τὸν Πατῆρ καὶ εἰς αὐτὴν ἐμμερικτικῶς ἐπιμένει.

τὴν πνευματικὴν ὁμιλίαν, τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνωμεν ἀητήτοι, καὶ τὰς παιδας τοῦ πονηροῦ δαίμονος θὰ καταστήσωμεν ἀνισχύρους, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν θὰ ἀξιωθῶμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἐμὰς μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνέκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΟΜΙΛΩΜΕΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΜΙΜΟΥΜΕΘΑ ΤΟΥΣ ΑΠΙΟΓΕ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ, ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΤΗΣ ΑΓΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΜΕ ΗΜΑΣ, ΚΑΤΑΡΘΟΥΣΑΝ ΜΕΤ' ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΝΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ ΚΑΙ ΟΤΙ, ΕΑΝ ΑΝΕΛΘΩΜΕΝ, ΟΥΔΕΜΙΑ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΓΗΑΡΚΕΙ.

Γνωρίζω ὅτι ἐπέμεινα, κατὰ τὰς προηγουμένας πνευματικὰς συναθροίσεις, Ἐ εἰς τὰ θαυότερα νοήματα, διὰ τοῦτο σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ σὰς παραθέσω ἀπλουστέραν διδασκαλίαν.

Συμβαίνει δηλαδὴ μετὰ τὴν ψυχὴν ὅτι συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ σῶμα. Ὅπως τὸ σῶμα, ὄστερα ἀπὸ μεγάλῃν νηστείαν, καθίσταται σκελετός καὶ ἔχει ἀνάγκην κάποιας ἀναπαύσεως, διὰ νὰ ριθῇ μετὰ ἀνανειωμένην προθυμίαν εἰς νέους ἀγῶνας νηστείας, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην κάποιας χαλάρωσος καὶ ἀναψυχῆς, ὄστερα ἀπὸ μεγάλῃν ἐντοσίων τῆς προσοχῆς. Διότι οὔτε πάντοτε εἰς ὑπερέντασιν πρέπει νὰ εὐρίσκειται οὔτε εἰς συνεχὴ χαλάρωσιν, ἀλλὰ ἄλλοτε νὰ πράττῃ τὸ ἓν καὶ ἄλλοτε τὸ ἄλλο καὶ ἔτσι θὰ ἐλέγχῃ καὶ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκός.

Καὶ ὅπως, ὅταν κανεὶς ἐπιτίθεται εἰς πολλοὺς καὶ συνεχεῖς κόπους φθείρεται καὶ καταπίπτει, ἔτσι ὁδηγεῖ εἰς ἀμέλειαν ἢ ἀκηρίαν ἢ συνεχῆς χαλάρωσιν. Τοῦτο συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ σῶμα καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν. Διὰ τοῦτο πονητοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἁρμονία καὶ μέτρον. Αὐτὸ, ἄλλωστε, διδασκόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός, διὰ μέσου τῶν δημιουργημάτων του, τὰ ὁποῖα ἐδομησάντο σύμφωνα μετὰ τὴν ἰσότητάς μας ἰσοσυγκρασίαν.

Ἐλθέτε λοιπόν, τώρα νὰ ἀσκήσωμεν τὴν σκέψιν μας εἰς τὸ γεγονός τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, δηλαδὴ τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους.

Ἀπὸ τὴν διάκρισιν αὐτὴν, ποῦ σκοπίμως ἔκαμεν ὁ Θεός, διδασκόμεθα, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα, πράγματα ποῦ εἶναι σύμφωνα μετὰ τὴν φύσιν μας, ἐνῶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός πρέπει νὰ

1. Ἡ διάκρισις φωτός καὶ σκότους, ἡμέρας καὶ νυκτός ἔγινε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας.

ἀναπαυόμεθα καὶ ἔτσι νὰ κάμνωμεν ἀνασκωπὴν μὲ τοὺς κόπους. Τὰ μέτρα δὲ αὐτὰ καὶ ὄρια, ποὺ ἔβαλεν ὁ Θεὸς ἀνάμεσά των, εἶναι μεγάλη εὐεργεσία, τὴν ὁποίαν ὄλοι ἀπολαύομεν. Εἰ Ὅτι ὁ κατάλληλος χρόνος διὰ τὴν ἐργασίαν εἶναι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἡμπορεῖς νὰ τὸ ἀκούσης καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Δαυὶδ, ὁ ὁποῖος λέγει, "Ἄς ἐξέλθῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἐργασθῇ μέχρι τὸ θράβυ." Καὶ καλῶς εἶπε, "Ἔως τὸ θράβυ, διότι ἔπειτα τὸ φῶς ὑποχωρεῖ καὶ ἔρχεται τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον ἀπεκομιζεὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀναπαύει τὸ κουρασμένο σῶμά του, χαλαρώνει τὴν ἔντασιν τῶν αἰσθήσεων.³ Α καὶ ὡς ἄλλη τροφὸς ἀνακουφίζει ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἡμέρας. Ὅταν δὲ παρέλθῃ ἡ νύκτα καὶ φανῇ τὸ φῶς, ἀντικρούει τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου μὲ ἀνανεωμένους τὰς αἰσθήσεις, ὁπότε μὲ νέαν καὶ θερμὴν διάθεσιν ῥίπτεται εἰς τὰ συνήθη ἔργα.

Τοῦτο θὰ ἴδῃς νὰ γίνεται καὶ μὲ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Ἡ ἀνοιξὶς διαδέχεται τὸν χειμῶνα καὶ ὅταν παρέλθῃ τὸ καλοκαίρι ἔρχεται τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ ξεκουράζωμεν τὰ σώματά μας μὲ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν καιρῶν, ὥστε οὔτε νὰ καταστρέφωμεν ἀπὸ πῆξιν, λόγῳ ὑπερβολικοῦ ψύχους, οὔτε νὰ διαλύωμεν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα τοῦ θέρους. Β Καὶ ἔτσι διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς μᾶς προετοιμάζει διὰ μὲν τὸν χειμῶνα μὲ τὸ φθινόπωρον, ποὺ προηγείται, διὰ δὲ τὸ θέρος μὲ τὴν προηγουμένην ἐποχὴν τῆς ἀνοιξέως.

Καὶ ἐὰν κανεὶς, μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης, ὄστερα ἀπὸ ὄλοι αὐτὰ, παρατηρήσῃ μετὰ προσοχῆς τὰ πάντα, θὰ εὕρῃ εἰς ὄλοι κάποιον τάξιν καὶ αἰτίαν, τίποτε δὲ ἄσκοπον καὶ τυχαῖον.

Τοῦτο θὰ διαπιστώσῃ κανεὶς προκειμένου καὶ περὶ τῶν σπέρων, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἐκ τῆς γῆς.

Ἡ γῆ οὔτε ὄλοι μᾶς τὰ δίδει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὔτε ὁ αὐτὸς καιρὸς εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν καλλιέργειαν ὄλων τῶν σπέρων αὐτῆς. Ὁ γεωργὸς, ὅμως, γνωρίζει τὸν κατάλληλον καιρὸν — ἐκ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης εἰς τοὺς ἀνθρώπους. C ἔχει μάθει τοῦτο — καὶ γνωρίζει καλὰ πότε πρέπει νὰ στείρῃ τοὺς σπέρους, πότε νὰ φυτεύῃ τὴν ἄμπελον καὶ τὰ ἄλλα δένδρα, πότε νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ δρόπανον διὰ τὸν θερσίον, πότε νὰ τραγήσῃ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὴν ἄμπελον καὶ κατὰ ποῖον καιρὸν νὰ συλλέγῃ τὸν καρπὸν τῆς ἐλαίας. Ἐὰν, λοιπὸν, ἐξετάσῃς ἀπὸ

2. Ψαλμ. 108, 28.

ὄλοι τὰς πλείους ὄλοι αὐτὰ, θὰ εὕρῃς ὅτι, εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐργάζονται τὴν γῆν, ἔχει δοθῆ πολλὴ σοφία.

Καὶ τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον εἰς τὴν ἑρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, διότι καὶ ἐδῶ κρύπτεται θαυμαστὴ σοφία. D

Διότι ὁ κυβερνήτης γνωρίζει πότε πρέπει νὰ κατεβῇ τὸ πλοῖον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὸ φέρῃ ἔξω ἀπὸ τὸ λιμὸν καὶ νὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ διαπλεύσῃ τὰ πελάγη. Θὰ διαπιστώσῃς μάλιστα εἰς αὐτοὺς πολλὴν σύνεσιν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐναποθέσει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ.

Ὅτε αὐτοὶ ποὺ διατρέχουν τὴν ἑρῶν δὲν γνωρίζουν μὲ τὴσὴν ἀκρίθειαν τοὺς δρόμους, καθὼς τοὺς γνωρίζουν ἑκεῖνοι ποὺ διαπλεύουν τὰ ὕδατα. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφὴ ἀπὸ ἐκπληξίν ἔμπροσ εἰς τὴν ὑπερέχουσαν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἔλεγεν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐχάραξεν εἰς τὴν θάλασσαν ὁδόν, καὶ εἰς τὰ φοβερά κύματα (ἀσφαλῆ) δρόμον.⁵ E

Ποῖα, λοιπὸν, ἀνθρωπίνῃ σκέψῃ δύναται νὰ κατανοήσῃ αὐτὰ;

Τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ σοφίαν θὰ διαπιστώσῃ, ἐὰν κανεὶς ἐξετάσῃ μετὰ προσοχῆς καὶ τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γῆ δηλαδή, ὡς ἄλλη ἀρίστη τροφὸς, ὑπακούουσα εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Δεσπότη τοῦ Θεοῦ, μᾶς δίδει τὰ πλούσια δῶρα τῆς, ποὺ εἶναι διαφορετικὰ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ παρατείνω περισσότερο τὸν λόγον, ἡμπορεῖτε σεις, ποὺ εἴσαθε συνετοί, νὰ συμπληρώσετε τὰ ὑπόλοιπα. ⁶ Α Διότι, λέγει, δίδε εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμὴν καὶ θὰ γίνῃς σοφώτερος.⁷ Καὶ ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μας τροφῆς, καθὼς ἐλέχθη, θὰ διαπιστώσῃς σοφίαν καὶ τάξιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τροφῆς ἄλλων ζώων. Θὰ ἡμπορέσετε δὲ καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ἐὰν θελήσετε νὰ ἐρευνήσετε, νὰ ἀντιληφθῆτε τὴν ἀπέραντον σοφίαν καὶ τὴν ὑπερέχουσαν ἀγαθότητα τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ καὶ πῶς τὸ καθένα, ἀπὸ ὄλοι ἔχουν γίνε, ἔγινε διὰ κάποιον σκοπὸν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ εὕρωμεν νὰ ἔχη διατυπωθῇ, χάρῃ ἡμῶν, καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.

Διότι καθὼς ὑπάρχουν σταθμοὶ καὶ πανδοχεῖα εἰς τὰς λεωφόρους, διὰ νὰ ἀναπαύωνται δι' ὀλίγον Β οἱ κουρασμέ-

3. Ψαλμ. Σολομ. 14, 8.

4. Παροιμ. 8, 9.

νοι ὀδοιπόροι καὶ ἀφοῦ ἀναπαύονται νὰ ἤμποροῦν νὰ συνεχίσουν τὴν ὀδοπορίαν, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀκταὶ καὶ λιμένες καὶ παραλία διὰ νὰ καταφεύγουν ἐκεῖ οἱ ταξιδευοῦντες ναυτικοί, ὅταν ὑψώνονται μεγάλα κύματα καὶ προφυλασσόμενοι ἀπὸ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους καὶ δι' ὀλίγον ἀναπαυόμενοι, νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι των, ἔτσι, λοιπόν, τώρα καὶ κατὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν ἔχει χάρισι ὁ Δεσπότης αὐτὰς τὰς δύο ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος,⁵ δι' ὅσους ἠκολούθησαν τὸν ὄρμον τῆς νηστείας, ὡς σταθμούς, καὶ καταλύματα, καὶ ἀκτάς, καὶ παραλάς, καὶ λιμένας, διὰ νὰ δυνήθουν νὰ συνεχίσουν με' προθυμίαν τὴν καλὴν C καὶ ὠφέλιμον αὐτὴν ὀδοπορίαν, ἀφοῦ ἔσκαυράσου, δι' ὀλίγον, τὸ σῶμά των καὶ τὴν ψυχὴν των ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς νηστείας.

"Ὡς παρακαλέσωμεν λοιπὸν τὴν ἀγάπην σας νὰ φυλάττη μετὰ προσοχῆς τὰ ἀποκομιθέντα ἐκ τῆς νηστείας κέρδη, σήμερα ποῦ εἶναι ἡμέρα ἀναπαύσεως, ἀφοῦ δὲ δι' ὀλίγον ἀναπαυθῶμεν, ἄς συνεχίσωμεν τὴν πνευματικὴν μας προσπάθειαν καὶ ἔτσι βαθμηδὸν με' τὸ πνευματικὸν μας πλοῖον γεμᾶτον, νὰ φθάσωμεν ἀσφαλῶς D εἰς τὸν λιμένα τῆς ἁγίας ἐρατῆς. Καὶ ὅπως, ὅσα ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τοῦ Δεσπότη, ἐδημιουργήθησαν με' κάποιο σκοπὸν, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν σπουδαίαν ἀνάγκην, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ ἀμιλία καὶ διδάσκει ἡ πείρα τῶν προγόνων, ἔτσι καὶ ὅσα γίνονται ἀπὸ ἡμᾶς δὲν γίνονται ἀσκοπῶς καὶ ματαιῶς, ἀλλὰ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας. Καὶ ἐάν, οἱ ἀσχαλούμενοι με' τὸ ὕλικόν κέρδος, δὲν ἐγκαταλείπουν ποτὲ μίαν προσπάθειαν ποῦ ἀνέλαβον, προτοῦ Ἰδου καλὰ τι ἐκέρδιον ἀπὸ αὐτὴν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς δὲν εἶναι ὄρθον νὰ ἀφήσωμεν νὰ παρέλθουν αἱ ἑβδομάδες τῶν νηστειῶν, E ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς νὰ ἐξετάσωμεν τὴν συνειδησίαν μας διὰ νὰ ἴδωμεν, τί κατωρθώσωμεν αὐτὴν τὴν ἐξδοξίαδα, τί τὴν ἄλλην καὶ τί προσετέθη κατὰ τὴν ἐπομένην καὶ ποῖον ἀπὸ τὰ πάθη μας διωρθώσωμεν.

Διότι ἐάν δὲν φροντίζωμεν νὰ ρυθμίζωμεν τὰ τῶν ἐσπῶν μας καὶ δὲν ἐνδιαφερόμεθα με' τὴν προσοχὴν διὰ τὴν ψυχὴν μας, καὶνὸν ὄφελος δὲν θὰ προκύψῃ, δι' ἡμᾶς, ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ τῆς στερήσεως, τὴν ὁποίαν ὑφιστάμεθα,⁵⁵ A μάλιστα δὲ θὰ ἐφαίνετο κατωτέρα ἡ ἰδικὴ μας προσπάθεια ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἐκείων ποῦ ἀσχαλοῦν-

5. Αὐτὰ εἶναι ἡ 25 Μαρτίου καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν Βατων, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιτρέπεται ἡ κατέλευσις ἰχθύων, ὄσων, τυρῶν, γαλακτοῦ κλπ.

ται με' τὴν συγκέντρωσιν χρημάτων. Θὰ διαπιστώσῃ, μάλιστα, ὅτι ἐκεῖνοι ὑποβάλλονται εἰς κάθε ἀγρυπνίαν, διὰ νὰ προσθέτουν κάθε ἡμέραν εἰς τὰ κέρδη των καὶ ποτὲ δὲν ικανοποιοῦνται, ἀλλ' ὅσον μεγαλύνει ἡ περιουσία των, τόσον μεγαλύνει καὶ ἡ ἐπιθυμία των καὶ ἡ προσπάθειά των νὰ τὴν ἐπακτείνουν περισσότερο.

Ἐάν, λοιπὸν, ἐκεῖνοι καταβάλλουν τὴν προσπάθειαν, παρ' ὅλον ὅτι αὕτη εἶναι ἀνόητος καὶ ἡ ὕλική των περιουσία πολλάς φορές γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των, πόσον μάλλον ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν θὰ ἔχωμεν ἀπειρον κέρδος καὶ πολλὴν ὠφέλειαν καὶ μέγαν μισθόν; B

Εἰς αὐτοὺς καὶ με' ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει πολλὴ ἀβεβαιότης, διότι εἶναι ἀβεβαία καὶ ἡ ἀπόκτησις τῶν χρημάτων. "Ὅχι μόνον ἐπειδὴ, καμμίαν δὲν παρέχουν ὠφέλειαν, ἀφοῦ παραμένουν ἐδῶ μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ διότι παραμένοντα ἐδῶ, θὰ ἀνοικασθῇ νὰ ἀναλάβῃ μεγάλας εὐθύνας δι' αὐτὰ.

Ἐπὶ αὐτοὺς, μάλιστα, καὶ κίνδυνος πολλάς φορές, ἐκεῖνος ποῦ ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν, νὰ καταντήσῃ πτωχότερος καὶ ἀπὸ τοὺς πτωχότερους, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου του, ὅσπερ ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ ἰσχύος καὶ ταλαιπωρίας, διότι ἀλλότῃσιν αἱ περιστάσεις C καὶ ὡς φεβρὰ καταγίγῃ παρῶσθον τὰ πάντα. Καὶ αὐτὰ τὰ βλέπει κανεὶς καθημερινῶς. Ἡ πνευματικὴ, ὅμως, περιουσία τίποτε δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι δεδαία καὶ σταθερὰ καὶ ὅταν, μάλιστα, τὴν χραισασθῶμεν θὰ μᾶς προσφέρῃ μεγάλην παρηγορίαν.

"Ὅσον, λοιπὸν, ἔχομεν καιρὸν, ὅς παρακαλῶ, νὰ ἐξετάζωμεν, ἐάν κατωρθώσωμεν κάτι καὶ ἂν ἀπεμακρύνωμεν κάποιο ἀπὸ τὰ πάθη, ποῦ μᾶς ἐνοχλεῖ, διὰ πολλῆς προσπάθειας, ὅστε νὰ αἰσθανθῶμεν μεγάλην εὐχαρίστησιν, ἔχοντες τὴν πλήρη δεδαιόγησιν τῆς συνειδητέως μας. Καὶ περὶ τούτου νὰ μὴ παύσωμεν νὰ μεριμνῶμεν D καὶ ἀκόμη τὴν ἰδίαν με' ἐκείνους προσπάθειαν νὰ καταβάλλωμεν διὰ τὸν πνευματικὸν τοῦτον πλουτισμόν. Καὶ δὲν ζητοῦμεν μόνον αὐτὸ, νὰ ἐρχώμεθα, δηλαδὴ, κάθε ἡμέραν ἐδῶ καὶ νὰ ἀκούωμεν συνεχῶς περὶ αὐτῶν καὶ νὰ νηστεύωμεν ἄλλην τὴν τεσσαρακοστὴν. Διότι, ἐάν δὲν πρόκειται νὰ ἀποκομίσωμεν κάποιο κέρδος ἀπὸ τὴν ἐδῶ συνεχῇ προσθειῶσιν μας καὶ διδασκαλίαν καὶ ὁ καιρὸς τῆς νηστείας δὲν προσφέρῃ κάτι εἰς τὴν ψυχὴν μας, αὐτὰ ὄχι μόνον δὲν θὰ ὠφελήσωμεν, ἀλλὰ θὰ γίνων αἰτίαι μεγαλύτερας ἀμαρτί-

ας, Ε άφού θά παρομένωμεν οί Ιβιοί, παρ' όλην τήν φροντίδα, πού άπολαμβάνομεν. Έτσι δέδοκα, ούτε ό άργίλος θά γίνη μαλακός, ούτε ό θιμώδης θά μεταβληθή εις πρᾶον, ούτε ό κακαλόγος θά κάμη τον έαυτόν του προσεκτικόν, ούτε θά αποβάλη τό πάθος ό φιλοχρήματος και θά προετοιμάση τον έαυτόν του πρὸς ελεημοσύνην και πρὸς περιβαλψιν τών πτωχών, ούτε θά γίνη φρόνιμος ό άκόλαστος, ούτε θά μάθη να άποφεύγη τό ανόητον τουτό πάθος και να πραγματοποιή την αλήθη δόξαν, ⁶⁶ Α ούτε εκείνος πού άδιαφορεί διά την αγάπην πρὸς τον πλησίον θά προσπαθήση όχι μόνο να μη φωνή κατώτερος τών τελωνών, διά τής πνευματικής άσκήσεως, (διότι έν άγαπήσατε εκείνους πού σας αγαπούν, λέγει, τί επί πλέον πράττετε; Μήπως και οί τελώναι δέν πράττουν τό αυτό;)⁶⁷ αλλά να προετοιμάση την σκέψιν του, διά να δλέψη με ήμερότητα τούς έχθρούς και να δεικνύη πολλήν πρὸς αὐτούς αγάπην.

Έάν δέν αποβάλλωμεν αὐτά τά πάθη και τά άλλα, πού γεννώνται μέσα μας, έρχόμενοι εδῶ κάθε ήμέραν, και δέν μάς προσφέρη τίποτε ή διδασκαλία και ή άκράσις και ή σωθεια εκ τής νηστείας, Β ποία συγκώρησις θά δοθῆ εις ήμάς; ποία θά υπάρξη άπολογία; Διότι πέρ μου, ος παρακαλώ, έν Ιβής τό παιδί σου κάθε ήμέραν να μεταβαίνη εις τό σχολειον και ένῳ περνά ό καιρός δέν κερδίζει τίποτε από εκεί, θά του φερθῆς με άνοχήν; Δέν θά μαστιγώσης τό παιδί και θά κατηγορήσης τον διδασκαλιον; Έπειτα έν μάθησ, ότι ό μέν διδασκαλος εξετέλεσε τά καθήκοντά του και δέν παρέλεψε τίποτε, ή δέ άνηρία του παιδιού είναι ή αίτια τής καταστάσεως, δέν θά εκδηλώσης όλην την αγανάκτησιν πρὸς τό παιδί, και θά απολλάξη τον διδασκαλον από κάθε εϋθύνην; Το Ιβιο, λοιπόν, C είναι δικαίον να γίνη και εδῶ.

Διότι ήμείς σας προσφέρωμεν την σωτηριώδη διδασκαλιαν, καθημερινῶς καλούντες εις τό διδασκαλείον σας, πού εἶσθε τά πνευματικά μας παιδιά, καθ' όσον από την χάριν του Θεου ελάβαμεν αυτήν την δικαιοσαν και δέν σας διδάσκωμεν από τό δικό μας μυαλό, αλλά από τά διδάγματα του Δεσπότου, πού μάς εδόθησαν διά τών θείων Γραφών αὐτά πάντοτε προβάλλωμεν και αὐτά συνεχῶς διδάσκωμεν.

Έάν, λοιπόν, παρ' όλην την προσπάθειάν μας και την

6. Ματθ. 6, 48.

άγρυπνίαν να σας οδηγήσωμεν εις την οδόν τής άρετής, σας επιμένετε εις τά Ιβια, σκεφθήτε τί λύπη είναι διά ήμάς, και τί κατόκρισις δι' εσάς, διά να μη εἶπω τίποτε άλλο. D

Δέν ήμπορούμεν δε να ήσυχάσωμεν έξ αιτίας αυτής τής καταστάσεως, διότι φροντίζωμεν διά την Ιβικήν σας σωτηρίαν, άν και μάς καθιστά άνευθύνους τό ότι δέν έχωμεν τίποτε παραλείψει διά την Ιβικήν σας πνευματικήν οικοδομήν.

Διά τουτο και ό διδασκαλος όχι άδικίως πονεί και λυπείται, όταν δλέψη τον μαθητήν του να μη ώφελῆται εις τίποτε από την διδασκαλιαν, παρά τό Ιβικόν του ενδιαφέρον, τον έαυτόν του δε να άγωνίζεται μοταίως.

Αὐτά λέγω τώρα, όχι διά να λυπηώ την αγάπην σας, αλλά διά να σας διεγείρω και να σας προετοιμάσω ώστε ούτε όπωδς να καταπονῆτε τό σώμα με την νηστείαν, ούτε άσκόπως και μοταίως να διέρχεσθε τās ήμέρας τής αγίας τεσσαρακοστής. Ε και όχι μόνον τās ήμέρας τής αγίας τεσσαρακοστής, από τās όποίας, θεβαίως, καμμία δέν επιτρέπεται να περάση άνεμετάλλευτος, άλλ' άν είναι δυνατόν, καθ' όλην την διάρκειαν τής ζωής μας να φροντίζωμεν, πῶς να προσθέτωμεν πνευματικόν κέρδος, είτε διά προσευχής, είτε δι' εξαμολογήσεως, είτε διά τών καλών πράξεων, είτε δι' οιασδήποτε άλλης πνευματικής εργασίας. Διότι έν ό Παύλος, ό τόσοσ πολλός και μέγας, ⁶⁷ Α παρ' όλο πού ήκουσε μυστικά ρήματα, τά όποία ούδεις έγνώρισε μέχρι σήμερον, εφώνασε δυνατά τά έξής: «όρκίζομαι διά την καύχησιν, πού έχω για σας, ότι καθ' ήμέραν πεθαίνω!» εδίδασκεν ήμάς, ότι τόσοσ εξετίθετο εις τούς κινώλους διά την ευσέδειαν, ώστε καθ' ήμέραν έξίσουσε με τον θνον του θανάτου. Και αὐτό πού δέν εδέχετο ή φύσις (διότι όλοι θά υποκύψωμεν εις ένα θάνατον), κοπώθημεν ή φιλοτιμία τής διαθήσεως, άν και ό φιλό άνθρωπος Θεός τον διατηρούσε περισσότερο εις την ζωήν διά την σωτηρίαν τών άλλων.

Έκείνος, λοιπόν, κατώρθωσε τόσοσ πολλά και έφαινετο ώσαν άγγελος επί τής γῆς, και εφρόντιζε καθ' ήμέραν Β διά τό πνευματικόν κέρδος και άντεμετώπιζε τούς ύπέρ τής αλήθείας κινδύνους και συνεκέντρωμε πνευματικόν πλούτιον πρὸς χάριν του και δέν έσπαματούσε ποτέ. Ένώ ήμείς, όχι μόνον στερούμεθα όλων αὐτῶν τών καταρ-

7. Κορινθ. 15, 31.

θυμάτων, ἀλλὰ καὶ ἔχομεν ὑποταγῇ εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐλαττώματα ὥστε τὸ μόνον προσόν πού ἔχομεν εἶναι αὐτό, πού εἶναι ἰκανὸν νὰ μᾶς ἀδηγήσῃ εἰς τὸ θάραβρον τῆς καταστροφῆς.

Κατόπιν τούτων πῶς θὰ ἀπολογηθῶμεν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιβεκνύομεν καμμίαν προσπάθειαν τοῦλάχιστον νὰ διορθώσωμεν αὐτά;

Ποία ἐλπὶς σωτηρίας θὰ ὑπάρξῃ, ὅταν εὐρεθῇ, ὅτι αὐτός ὁ ἴδιος πολλές φορές, ἔχει, ὄχι μόνον ἐν ἐλάττωμα, ἀλλὰ καὶ περισσότερα, ὅτι εἶναι καὶ ὀργίλος, καὶ ἀκόλαστος, καὶ πλεονέκτης, C καὶ κακολόγος καὶ θυμώδης καὶ οὐτε αὐτὰ βέλει νὰ διορθώσῃ, οὔτε νὰ ἀρχίσῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς.

Αὐτὰ λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω διὰ τὴν φροντίσιν γρήγορα ὁ καθένας ἀπὸ αὐς, πού μὲ ἀκούτε, νὰ εὐρῇ τὸ κατ'ἀλλήλου διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ φάρμακον, ἀπὸ οὗ αὐτὰ λέγονται, διὰ τὴν ἀποκτήσῃ τὴν ὑγείαν του καί, ἀφοῦ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ πάθη πού τὸν ἐνοχλοῦν, νὰ καταστή ἰκανὸς διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα.

Καὶ συμβαίνει μὲ τοὺς ἀσθενεῖς νὰ μὴ ἀφελούνται ἀπὸ τὰ φάρμακα, πού τοὺς χορηγεῖ πολὺ συχνὰ ὁ ἰατρός, διότι αὐτοὶ ὄχι μόνον δὲν τὰ δέχονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπομακρύνουν, ἀφοῦ τὰ ἐπιθέσῃ ὁ ἰατρός, λόγῳ τοῦ πόνου καὶ ἔτσι διασχεροῦν τὸ ἔργον του, D πού εἶναι ἡ θεραπεία των.

Κανεῖς, βέβαια, πού σκέπτεται λογικὰ δὲν θὰ κατηγορήσῃ τὸν ἰατρὸν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του πλευρᾶς ἐπραξέ τὰ πάντα (διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς). Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ ἡμᾶς ἑδῶ, πού, μὲ τὴν πνευματικὴν μας διδασκαλίαν, οὕς ἐχορηγήσαμεν τὸ κατ'ἀλλήλου φάρμακον. Εἶναι, λοιπόν, ἰδικόν σας ἔργον νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃτε τὴν πνευματικὴν ὑγείαν, ἀφοῦ δεχθῆτε τοὺς πόνους τῆς θεραπείας.

Ἔτσι καὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἀσθανθῆτε μεγάλην χαρὰν διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ ἡμεῖς θὰ δοκιμάσωμεν ὄχι μικρὰν παρηγορίαν, βλέποντες ἐκείνους πού ὑπέφερον προηγουμένως, νὰ ἀποκαθίστανται ταχέως εἰς τὴν ὑγείαν.

Ε Παρακαλῶ, λοιπόν, τὸν καθένα σας, ἀπὸ τώρα νὰ φροντίσῃ, ἂν, θεοβαίως, δὲν ἔχει γίνῃ ἤδη αὐτό, νὰ ἀποκόψῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ τὴν εὐσεβῆ σκέψιν του, ἐκεῖνο τὸ ἐλάττωμα, πού διεπίστωσεν ὅτι τὸν ἐνοχλεῖ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὸ ὀριστικῶς, ἀποκόπτων ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ χρησιμοποιοῦν τὴν

εὐσεβῆ σκέψιν ὡσὺν πνευματικὴν μάχιστρον.

Καί, ἂν θελήσωμεν νὰ προσέξωμεν, θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει δώσει ἀρκετὴν σκέψιν καὶ ἰκανὴν νὰ κυριαρχῇ τῶν παθῶν πού γεννῶνται ἐντὸς μας. 48 A Διὰ τὸ μάθωμεν δὲ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν μας, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἔχει ἀφήσει χάριν ἡμῶν γραπτῶς, διὰ τῶν βέλων Γραφῶν, τοὺς θείους καὶ τὴν ὀρθοῖν ὄλων τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ τῆς αὐτῆς μὲ ἡμᾶς φύσεως, κατάρθωσαν νὰ γίνωμεν ἐνάρετοι.

Μήπως ὁ μακάριος Παῦλος οὖν ἔχει τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς ἀνθρωπίνην φύσιν;

Δὲν θὰ παύσω δὲ νὰ ἀναφέρωμαι συνεχῶς εἰς αὐτόν, διότι κατέχεται ἀπὸ σοβαρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπαρῶ ὅταν βλέπω εἰς τὴν ψυχὴν του, ὡς εἰς κάποιαν πρωτότυπον εἰκόνα, τὴν περιφρόνησιν του διὰ τὰ πάθη, τὴν ὑπερβολικὴν του ἀνδρείαν, τὴν θερμότητα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ σκέπτομαι, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος κατάρθωσε διὰ τῆς θελησείας του νὰ συνενώσῃ B εἰς τὸ πράσιον του ὄλος τὰς ἀρετὰς; ἐνῶ ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχῃ οὐτε τὸ ἐλάχιστον.

Ποῖος, κατόπιν τούτου, θὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς θεοβαίως κολάσεως; Διότι ἐκεῖνος εἶχε τὴν ἴδιαν μὲ ἡμᾶς ἀνθρωπίνην φύσιν, τὸν ἐδασάνειαν τὰ ἴδια πάθη, ἔζησε εἰς τόσον δυσκόλῳ καιρῷ, ὑπέφερε καθημερινῶς τρόπον τινὰ συρόμενος καὶ σπαρασσόμενος, διεσῦρετο δὲ δημοσίως ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κηρύγματος, οἱ ὅποιοι τὸν ἐγκατέλειπον ἔτσι, ὅταν πολλές φορές ἐνόμιζον αὐτὸν πεθαμένον⁸ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀνηγάγον εἰς ἔργον τὴν φωνικὴν των διάθεσιν.

Ἐπὶ τοῦ ἔργου μεταξὺ ἡμῶν, C τόσον ἐνάρετος γλωσσὸς ὄντος ὅτι ἔχομεν πείσει καὶ ἔχομεν παραδοθῆ εἰς ἀδιαφορίαν; Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη, ὄχι ἀπὸ ἐμῆ, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἴδιον νὰ ἀκούσῃτε διὰ τὰ κατ'ἀλλήλου, καὶ διὰ τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἐπέδεικνε, ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τῆς εὐσεβείας, καθημερινῶς. Ἐναγκάσθη δὲ νὰ διηγῆθῃ ταῦτα, λόγῳ τῆς ἀπάτης τῶν ψευδοπροσκότων⁹

8. Ἐνωεὶ ὁ ἱερὸς Πατὴρ πρὸς ἀνεργάτους διαγμούς καὶ τὰς τελευτηρίας, πού ἐπέσθη ὁ ἅγιος Παῦλος, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν του ὁράσιν καὶ τὰς ὁμοίως περιγράφει εἰς B' Κορινθ', 11 καὶ ἐξῆς. Ἐκεῖνος, ὅμως, ἠσπίνισται τοὺς ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων διαγμούς, κατὰ τὰς ἰσοφίας ἠνθῶνους πολλὰς νὰ γόσῃ τὴν ζωὴν του, ὡς ἐν Μάρκοις, Φιλιπποῖς, Ἱεροσολίμοις, Ἐφέσῳ καὶ ἄ.

9. Οἱ Ἰουδαῖοιτες ψευδοπροσκότοι προσεβήσαν νὰ κλονίσουν τὸ

ἦτο, ἔμω, τοῦτο βαρὺ ἔργον, δι' αὐτὸν, καὶ ἄχαρι, διότι δὲν ἤθελε νὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ νὰ διηγήται αὐτά, Ὡ εἶχε δὲ τὸ θάρρος νὰ ἀποκαλῆ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀλάσφημον καὶ διώκτην. Ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη νὰ κλειθῇ τὰ στόματα τῶν κακῶν καὶ νὰ δώσῃ μικρὰν ἰκανοποίησιν εἰς τοὺς μαθητὰς του, τὸν ὑπεχρέωσε νὰ εἴπῃ μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα: Δι' ὅσα τοῖμα κανεὶς νὰ καυχῆθῃ, ἀπόρῳως ἐμιλῶ, τοῖμῳ καὶ ἐγῶ.¹⁰ Κύτταξε εὐσεβῆ ψυχὴν, ὄχι μόνον θάρρος, ἀλλὰ καὶ ἀνοσησαν τὴν ὀνομάσει, διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δηγοῦμεθα ὅσα ἔχουν γίνεαι ἀπὸ ἡμᾶς, ἐάν, θεοβαίως, μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἔχομεν κάνει κάποιο καλόν, Ἐ ὅτε δνευ ἀνάγκης, οὔτε καὶ ἐξ ἀνάγκης. Δι' ὅσα, λέγει, τοῖμα κανεὶς νὰ καυχῆθῃ, ἀπόρῳως ἐμιλῶ, τοῖμῳ καὶ ἐγῶ, πού σημαίνει δηλαδὴ, ὅτι τοῖμῳ νὰ πράξω ἔργον ἀφοσύνης, ἐπειδὴ πιέζομαι ἀπὸ μεγάλῃν ἀνάγκῃν. Ἑβραῖοι εἶναι, καὶ ἐγῶ (εἶμαι Ἑβραῖος) Ἰσραηλίται εἶναι, καὶ ἐγῶ (εἶμαι Ἰσραηλίτης) Ἀπόγονοι εἶναι τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐγῶ (ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ εἶμαι).¹¹ Δι' αὐτά, λέγει, καυχῶνται ἄς μὴ νομίζουσι ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα κατώτεροι, διότι καὶ ἡμεῖς συμμετέχομεν εἰς αὐτά.¹² Ἀ Ἐπειτα συμπληρώσει, εἶναι ὑπέρτατοι Χριστοῦ, παραφρονῶν λέγω, περισσότερον ἐγῶ¹³ (ἐνν. εἶμαι ὑπέρτατος Χριστοῦ).

Κύτταξε, ἀγαπητέ μου, ἔδω τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίου τούτου. Δὲν ἠρέσθη δὲ νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸ πού ἔγινε ἀπὸ αὐτὸν (δηλ. τὴν πράξιν τῆς καυχήσεως) τάλμην καὶ ἀφοσύνην, ἀν καὶ εὐρέθη εἰς τόσον μεγάλῃν ἀνάγκῃν, ἀλλ' ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπερτεροῦντα αὐτῶν πολὺ πέρα τοῦ κανονικοῦ, διὰ νὰ μὴ φαντασθῇ κανεὶς, ὅτι λέγει αὐτά ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ἀποκαλεῖ, πάλιν, αὐτὸ πού εἶπε, μοναδικτικῶς ἀφοσύνην. Μήπως δὲν γνωρίζω, ὅτι πράττω κάτι εἰς τοὺς πολλοὺς

Ἀποστολικὸν κέρος τοῦ Παύλου μὲ αὐτοφάνειαν. Σκοπὸς τῶν ἦτο ἡ διδασκαλία διατάξαι ἕναν πρὸς τὸ γνήσιον πνεῦμα τοῦ Ἑβραϊσμοῦ ὅς ἡ ἀνάγκη τῆς ἡμετέρας ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν τῶν τελευταυτικῶν διατάξαι τοῦ νόμου καὶ πρὸ παντός τῆς περιτομῆς κ.λ.κ. Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἀναγκάζεται νὰ πολεμήσῃ αὐτὸς καὶ νὰ ὑπερμονῆσῇ τοῦ ἀποστολικοῦ τοῦ ἐξουσιασμοῦ. Τὸ ἐνδύκων κενάριον τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, εἰς τὸ ὅποσον παραπέμπεται ἐνταῦθα ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χριστότομος, ἀποκαλεῖ ἀπάντησιν εἰς τὰς αὐτοφάνειας, ἀλλὰ αὐτοφάνειαν καὶ ἕνα ἀπαλογοῦν τῶν ἔργων του, ὅπως εἶπαι, εἰς τὸ ὅποσον ἐκείνος διαλέπει κανεὶς τὴν εὐσεβειαν, τὴν ἀπερῳάντην τῶν ἡρώων, τοῦ καὶ τὸ ἔξογον τοῦ ἡθους αὐτοῦ.

10. Β' Κορινθ. 11, 31.

11. Β' Κορινθ. 11, 32.

12. Β' Κορινθ. 11, 32.

συνηθισμένον, ἢ ὄχι ὅμως πρέπει εἰς ἐμέ; Τοῦτο πράττω διότι πιέζομαι ἀπὸ μεγάλῃν ἀνάγκῃν, διὰ τοῦτο, λέγει, συγχωρήσατέ με, πού λέγω λόγια παραφροσύνης.

Πρέπει νὰ μιμούμεθα, ἔστω καὶ τὴν σκίαν αὐτοῦ, ἡμεῖς, πού ἔχομεν ἐπάνω μας τόσα φορτὰ ἁμαρτημάτων, διότι πολλὰς φορές, ἕνα πολὺ μικρὸν κατόρθωμα, δὲν τὸ φυλάττομεν εἰς τὸ τομεῖον τῆς διανοίας μας, ἀλλὰ τὸ ἀποκαλύπτομεν καὶ τὸ διαδίδομεν χάριν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ ἔτσι στερούμεθα τῆς ἀμοιβῆς τοῦ θεοῦ, ἔνεκα τῆς ἀναρμόστου αὐτῆς φιλαρίας. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο εἰς τὸν μακάριον αὐτόν. Δικαί; ὑπέρτατοι εἶναι Χριστοῦ, λέγει, Ὁ παραφρονῶν λέγω, περισσότερον ἐγῶ. Κατότιν, ἔμω, ἀναφέρει ἐκεῖνα, πού οἱ ψευδοπύστολοι δὲν ἠδύναντο νὰ παρουσιάσουσι. Διότι πῶς οἱ ἔχθροὶ τῆς ἀληθείας διέπραττον τὰ πάντα διὰ νὰ ἐμποδίσουσι τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας, παρενοχλοῦντες τὰς σκέψεις τῶν ἀπελεστέρων; Ἀφοῦ, λοιπόν, εἶπε, Περισσότερον ἐγῶ, ἀπαριθμῶ, κατότιν, τὰ κατόρθωμά του, καὶ λέγει. Εἰς κόπους περισσότερον, εἰς πληγὰς καθ' ὑπερβολὴν, εἰς θανάτους πολλὰς φορές.¹⁴ Τί λέγεις; Εἶναι παράξενον καὶ περιεργον αὐτὸ πού λέγεις. Διότι ἠμπορεῖς νὰ ὑπομείνης πολλὰκις τὸν θάνατον; Ναί, λέγει, ἀν καὶ ὄχι εἰς τὴν πραγματικότητά, Ὡ ἀλλὰ εἰς τὴν σκέψιν, διὰ νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς ὅτι εἰς τοιοῦτου εἶδους κινδύνους ὑπεβάλλετο, χάριν τοῦ κηρύγματος ἐκείνων πού ἤθελαν τὸν θάνατόν του. Ἡ χάρις ἔμω τοῦ θεοῦ διεφύλαττε τὸν ἀλλήτην ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν κινδύνων, ὥστε ἔτσι νὰ ἠτακαμίζουσι πολλὴν ὠφέλειον οἱ μαθηταὶ του.

«Εἰς θανάτους, λέγει, πολλὰς φορές. Ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἔλαβον πέντε φορές τεσσαράκοντα παρὰ μίαν μαστιγώσεις, τρεῖς φορές μὲ ἐρῶδισαν, μίαν φορὰν μὲ ἐλιθοβόλησαν, τρεῖς φορές ἐναυάγησα, ἐν ἡμερονόκτιον ἔμεινα εἰς τὸ πέλαγος, εἰς ὀδοιπορίας πολλὰς φορές μὲ κίνδυνον ἀπὸ ποταμούς, μὲ κινδύνους ἀπὸ ἡλιθῶν, κινδύνους ἀπὸ ὀμοσθῆναι μου, κινδύνους ἀπὸ τοὺς ἔθνικους, κινδύνους μεταξὺ τῶν ψευδοδιδασκῶν, κινδύνους εἰς τὴν πόλιν, κινδύνους εἰς ἔρημα μέρη, κινδύνους εἰς τὴν θάλασσαν.¹⁵ Ἐ Ἄς μὴ ἀπαριθμῶμεν ἀπλῶς, ἀγαπητοί, αὐτά, διότι ἐν ἑκάστῳ ἐξ αὐτῶν μᾶς ἀποκαλύπτει πέλαγος δυσκολιών. Διότι δὲν εἶπεν μίαν ἀπλῶς ὀδοιπορίαν, ἀλλὰ, λέγει, εἰς ὀδοιπορίας,

12. Β' Κορινθ. 11, 33.

14. Π' Κορινθ. 11, 24-26.

πολλὰς φορές. Ὅτε ὠμίλησε περὶ κινδύνου ποταμῶν, ἀλλὰ περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων κινδύνων, τοὺς ὁποίους ὑπέμεινε μετὰ μεγάλης δυνάμεως. Καὶ λέγει πάλιν μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ.¹⁵ Ἄ Μὲ κόπον καὶ μόχθον, ὕπνος, πολλὰς φορές, μὲ πείναν καὶ δίψαν, νηστικός πολλὰς φορές, εἰς τὸ κράτος χωρὶς ἐνδύματα ἑκτός τῶν ἄλλων (ἐνν. ὑπνέτηρα τὸν Κύριον).¹⁶

Κύτταξε, πάλιν, ἄλλο πέλαιος κινδύνων. Διότι, λέγων, ἑκτός τῶν ἄλλων, ὡσπερ νὰ ἐνοηθῆ ὅτι ἐκεῖνος, ποῦ παρέλειψε, εἶναι περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποῦ εἶπε. Καὶ δὲν ἐσοματίησε μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ πάλιν μᾶς ὠμιλεῖ διὰ τὰς φροντίδας τοῦ ὑπὲρ τῶν ἑκκλησιῶν καὶ διὰ τὰς πιέσεις ἐκ μέρους τῶν δικαίων, τὰς ὁποίας ὑπέμεινε, λέγων «Ἡ καθημερινή μου φροντίς, ἡ μέριμνα ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν.»¹⁷ Εἶναι δὲ ταῦτα τὸ κατόρθωμα ἀρκετόν, καὶ ἂν ἐτύχαιε νὰ εἶναι τὸ μοναδικόν, νὰ τὸν ἀνιψῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Β

Ἡ μέριμνα, λέγει, ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ὄχι μίᾳς ἢ δύο, ἢ τριῶν, ἀλλὰ ὄλων τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν. Διότι, καθὼς ὁ ἥλιος διατρέχει τὴν γῆν καὶ ἐκπέμπει τὰς ἀκτίνας του, ἔτσι καὶ ὁ μακάριος οὗτος περιήρχετο ὄλην τὴν οἰκουμένην φροντίζων καὶ μεριμνῶν διὰ τὰς Ἐκκλησίας.

Εἶδες τὴν εὐρύτητα τῆς ψυχῆς του; Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς σκέψιδός του; Καὶ μᾶς ἀποκορπεῖ ἀπὸ ὅλα ὅσα ἔχουν λεχθῆ τὸ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενον. Διότι ποῖος, λέγει, ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ; ποῖος πίπτει καὶ δὲν καίομαι;¹⁸ Ὁ Πόση, πράγματι, εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ ἀνδρός τούτου! Πόση ἡ ἀγρυπνία! Πόση ἡ μέριμνα! Ποῖα μητέρα κατασχίζεται ἔτσι εἰς τὸ σπλάγχνα τῆς, ὅταν τὸ παιδί τῆς ἔχει πυρετόν καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ κρεβάτι, ὅπως ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἠσθένει ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν κάθε τόσο καὶ ἐκαίετο ὑπὲρ ἐκείνων ποῦ ἐπιπτον.

Παρατήρησε δὲ μετὰ προσοχῆς, πόσον τονίζει τὴν λέξιν. Δὲν εἶπε, ποῖος πίπτει καὶ δὲν λυπαῖμαι ἐγὼ, ἀλλὰ καίομαι λέγει, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἔντασιν τῆς λύπης καὶ νὰ δείξῃ ὅσον τι εἶδος ὁσπερτικῆς φωτιᾶς τὸν ἔκαψε δι' ἐκείνους, ποῦ ἐπιπτον (εἰς τὴν ἁμαρτίαν).

Δ Γνωρίζω ὅτι παρέτεινα πολὺ τὴν διδασκαλίαν καὶ

15. Β' Κορινθ. 11, 27.

16. Β' Κορινθ. 11, 28.

17. Β' Κορινθ. 11, 29.

εἶχα ἀποφασίσει νὰ τὴν συντομεύσω, διὰ νὰ δυναθῆτε νὰ ἀνακουφισθῆτε ὀλίγον ἀπὸ τὸν κόπον τῆς νηστείας, ἀλλὰ δὲν ἀντελήφθην πὺς παρέρωσθ' ἔτσι ἡ γλῶσσά μου, εὐρεθεῖς ἐντός τοῦ πλοῦτου τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἁγίου ἐκείνου, ὡς ὑπὸ σφοδροῦ παρασυρθεῖς ρεύματος ὕδατων.

Διὰ τοῦτο, πρακτικῶς νὰ σταματήσω τὸν λόγον, παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ διατηρῆ συνεχῶς τοῦτον εἰς τὴν σκέψιν καὶ νὰ ἐνθυμηθεῖτε διαρκῶς, ὅτι ἔχων οὗτος τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ὑποφέρειν ἀπὸ τὰ ἴδια πάθη, καὶ κατόχων ἐπάγγελμα μικρὸν καὶ ἀσημαντόν καὶ ῥάπτων δέρματα,¹⁹ καὶ παραμένων εἰς ἐργαστήριον, ἀπῆλυσσε ἐξορηκτικῆς ἀνωθεν τιμῆς. Ἐ τοῦτο δὲ διότι ἔλαβε τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἀφιέρωσιν τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἱκανόν διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τίποτε δὲν ἔπιταξίει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἴδια, ἐὰν δεδιώκωμεν νὰ παρουσιάσωμεν τὰ ἴδικά μας (ἐνν. κατορθώματα, τὰ ὁποῖα διωκῶς ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν αὐτῶν ἀγώνων). Διότι εἶναι φιλότιμος ὁ Δεσπότης καὶ θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι καὶ νὰ λάβωσιν γνῶσιν τῆς ἀληθείας.²⁰

Ἄς κάμωμεν, λοιπόν, ἀξίους τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς ἀναλάβωμεν, ἀπὸ τώρα, μὲ θερμὴν προθυμίαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα καὶ ἄς καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καταλλήλους, διὰ τῆς διορθώσεως τῶν παθῶν μας, ἢ ἂν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Πνεύματος, τῆς ὁποίας, εἶθε, νὰ ἀξιωθώμεν ὅλοι, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου, εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, ἀνέκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπέραντους αἰῶνας. Γένοιτο.

18. Ὁ Ἄν. Παύλος, ὡς γνωστόν, ἔλαβε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σκηνοποιοῦ, καὶ μετὰ καυχώσεως ἔλεγε ὅτι δὲν ἔγινε εἰς κανένα ἔργον καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργῶν του «ἐπαγνέσθων αἱ χεῖρες αὐτοῦ», διευκλίνων τὰς χεῖράς του.

19. Α' Τιμ. 2, 4.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ. ΑΥΤΗ (ΕΙΝΑΙ) Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΟΤΕ ΕΤΡΑΒΙΣΤΕΣ ΟΤΑΝ ΒΑΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ.¹

Β Ἄς εκπληρώσωμεν σήμερα τὴν υπόσχεσίν μας, καὶ ἄς ἀρχίσωμεν τὴν συνήθη διδασκαλίαν, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῶν ἤδη λεχθέντων ἄς προσθέσωμεν ὅσα πρόκειται νὰ λεχθοῦν τώρα. Διότι γνωρίζετε ὅτι βιαζόμεθα νὰ προχωρήσωμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν αὐτό, ἀλλὰ ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας πρόνοιαν ἐκίνησε τὴν γλώσσαν μας εἰς τὰς πρὸς αὐτοὺς συμβουλὰς.

Καὶ ἄλλοτε μὲν, ἐπιθέομεν, μὲ πολλὰς παρακλήσεις καὶ συμβουλὰς, τοὺς (πνευματικῶς) ἀσθενεῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν, ποὺ λόγῳ κακῆς συνήθειας δὲν μετέχουν εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν αὐλλογον καὶ περιορίζουν τὴν χαρὰν μας ἐκ τῆς ἁγίας ἑορτῆς, Ὡ νὰ μὴ ἀπομακρύνωνται ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ποιήντην τοῦ Χριστοῦ, οὔτε νὰ πλανῶνται μακρὸν τοῦ πνευματικοῦ τούτου σκηοῦ,² μετὰ δὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης³ νὰ εἶναι κατ' ὄνομα μὲν καὶ μὲ λόγια μαζί μας, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς καθήμενους εἰς τὸ σκότος⁴ καὶ προσηλωμένους εἰς τὸ ἀσθενὲς φῶς τοῦ λύχνου Ἰουδαίου. Ἄλλοτε δὲ, παρακάλεσάμεν νὰ ἔλθουν ταχέως εἰς τὴν πνευματικὴν πρόσκλησιν, οἱ ἀμύητοι ἐκ τῶν προσερχομένων ἐδῶ καὶ ἀφοῦ ἀποτινάξουν κάθε (πνευματικὴν) ὀκνηρίαν καὶ ἀδιαφορίαν, μὲ θερμὸν πόθον καὶ προθυμίαν, νὰ προετοιμασθοῦν Ἰ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῆς βασιλικῆς διακείας καὶ νὰ σπεύσουν πρὸς ἐκεῖνον ποὺ χαρίζει τὴν ἀφ᾽ ἑαυτὸν ἁμαρτημάτων καὶ παρέχει τὰ ἀναριθμητὰ ἀγαθὰ μὲ ἀφθονίαν.

1. Γεν. 2, 4.
2. Σχῆμα εἶναι ὁ κεντρικὸς χώρος τοῦ Ναοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἱσταται τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ παρακολουθεῖ τὴν θυσίαν.
3. Ἡλιακὸς τῆς δικαιοσύνης χαρακτηρίζεται ὁ Χριστὸς ὡς φωτίζων τοὺς ἐν χώρῳ καὶ σκῆϊ θανάτου καθήμενους ἀνθρώπους διὰ τῆς πνευματικῆς τοῦ διδασκαλίας.
4. Ματθ. 4, 16. Ὅπως ἐξηγητῆς ἢ σχετικῆ προσηγορίας τοῦ Ἰησοῦ (Ἦσ. 12, 7).

Ἐλάθομεν δὲ τὴν ἀμόλοισαν εἰς ἡμᾶς πρόνοιαν, νὰ χορηγήσωμεν, εἰς ἐκεῖνους ποὺ σφάλλουσιν, εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ ζημιώνονται πολὺ, νομίζοντες τούτο μικρὸν, κατὰλληλον εἰς τὸ τραῦμα τῶν θεραπειῶν. Καὶ εἰς τοὺς ἀμύητους προσεφέρομεν τὴν κατὰλληλον διδασκαλίαν. Ἐπόμενον εἶναι, λοιπὸν, σήμερον νὰ παραθέσωμεν κοινὴν πνευματικὴν ἑστίαν, ἐφ' ὅσον ἐστάθημεν εἰς τὰ κατεπεύγοντα ἐκ τῶν νοσημάτων καὶ ἐχορηγήσωμεν τὸ ἀναγκαῖον εἰς αὐτά.

Καθὼς δὲ δικαιολογημένα θὰ μᾶς κατηγοροῦσε κανεὶς, ὅτι παρήλαθεν ὁ κατὰλληλος καιρὸς, προτοῦ φροντίσωμεν διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, Ἐ ἐφ' ὅσον παρεδιδύκαμεν ἐκεῖνους ποὺ ὑποφέρουσιν καὶ συνεχίσωμεν, ἀκησάντες τὴν διδασκαλίαν ταύτην, εἶσι τώρα εἰσι ἐπόμενον πάλιν νὰ φέρωμεν ἐνώπιόν μας τὰ ἐκ τοῦ μακροῦ Μωσαιοῦς ἀγνωσθέντα, ὥστε, λαμβάνοντες τὸ κέρδος ἐξ αὐτῶν, νὰ ἀναχωρήσωμεν διὰ τὰς οἰκίας μας. Καὶ τούτο διότι ἐκάμωμεν τὴν διδασκαλίαν,² Α καὶ ἐπληρώσωμεν τὴν ἀπειλήν, καὶ ἐδάλαμεν τὰ σπέρματα εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀγρὸν καὶ τίποτε δὲν ἔχει παραληφθῆ ἐξ ὧν ἠμποροῦσαν νὰ γίνον ἀπὸ ἡμᾶς. Νᾶ, λοιπὸν, τί πρόκειται νὰ ἀκούσωμεν.

Αὕτη εἶναι, λέγει, ἡ θύλας τῆς δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτε ἐτελείωσε³ ὁ θεὸς τὴν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ φυτὰ τοῦ ἀγροῦ, προτοῦ γίνου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κάθε χόρτον ἀγροῦ, προτοῦ νὰ βλαστήσῃ. Διότι δὲν εἶχε βρέξει ὁ θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε διὰ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν. Πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.⁴ Β

Πρόσεξε, πάλιν, τὴν σύνοιαν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου προφήτου, μᾶλλον δὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ἀφοῦ μᾶς διηγῆθῃ κεχωρισμένως ὅλα ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὴν δημιουργίαν, καὶ τὰ ἔργα τῶν ἑξ ἡμερῶν, καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν παραχωρηθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐξουσίαν ἐξ ὧν τῶν δημιουργημάτων, ποὺ φαίνονται, τώρα πάλιν ἀνακεφαλαίωνων ὅλα αὐτά, λέγει Ἄδη εἶναι ἡ θύλας τῆς δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτε ὀλοκληρώθη. Ἄξει ἐδῶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἀνευρώμεν, διὰ ποῖον λόγον ὀνομάζει αὐτὴν θύλασαν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἢν καὶ περιέχει αὐτὴ πολλὰ ἄλλα καὶ μᾶς διδάσκει καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν δικαί-

5. Γεν. 2, 4-6.

ων, και δια την φιλοανθρωπίαν του Θεού, C και δια την επίεικταν,⁶ που έδειξε εις τον πρώτον άνθρωπον και εις όλόκληρον το ανθρώπινον γένος και δι' άλλα πολλά, τὰ ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν νά ἀπαριθμήσωμεν αὐτὴν τὴν στιγμήν.

Νά μή ἀπορήσης, ἀγαπητέ, διότι εἶναι σύνθετος ταῦτο εἰς τὴν θεῖαν Γραφήν, νά μή μᾶς διηγείται παντοῦ ὅλα κεχωρισμένως, ἀλλά νά ἀρχίζῃ ἀπὸ τὰ πολλὰ γενικά, ἀφήνουσα τὰ ὑπόλοιπα νά ἐξετάζωνται ἀπὸ εὐσεβεῖς ἀνθρώπους που δέχονται αὐτά. Καί διὰ τὴν ἐνοήσῃς, ὅτι ἔτσι εἶναι, σὺς καθιστῶ ταῦτο σαφές ἀπὸ ὅσα ἤδη ἔχουν ἀναγνωσθῆ. Διότι ἀπὸ μᾶς ἐβίβασε, ἡ θεῖα Γραφή, κεχωρισμένως, D τὴν δημιουργίαν ὄλων προηγουμένως, τώρα δὲν τὰ μνημονεύει ὅλα, ἀλλὰ λέγει αὐτὴ εἶναι ἡ βίβλος δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐτελείωσεν ὅταν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

Βλέπεις πῶς στρέφει συνεχῶς τὸν λόγον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἀφήνει εἰς ἡμᾶς νά ἐνοήσωμεν ἐξ αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Διότι ὅταν λέγῃ οὐρανὸν καὶ γῆν, τὰ εἶπε ὅλα μαζί δι' ὀλίγων καὶ ὅσα εἶναι εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν. Καθὼς, λοιπόν, δὲν λέγει ὅλα τὰ ἐπὶ μέρος κατὰ τὴν διήγησιν τῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ μνημονεύει τὰ γενικά E καὶ δὲν μᾶς ἀναφέρει ὅλα κεχωρισμένως, ἔτσι καὶ ὁλόκληρον τὴν βίβλον, ὡνόμασε βίβλον δημιουργίας οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἂν καὶ περιέχει πολλὰ ἄλλα, ἀφήνοντας εἰς ἡμᾶς νά σκεπτόμεθα διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τούτων, ὅτι ὅλα ὅσα φαίνονται περιέχονται κατ' ἀνάγκην εἰς αὐτὴν καὶ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν.

Ὅταν λέγῃ, ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ φυτὰ τοῦ ἀγροῦ, προτοῦ νά γίνον εἰς τὴν γῆν, καὶ κάθε χόρτον ἀγροῦ, προτοῦ νά βλαστήσῃ. Διότι δὲν ἔβραβεν ὁ Θεὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε διὰ νά καλλιεργῇ τὴν γῆν.⁷ Ἡ Πηγὴ δὲ ἀνέβαινε ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότηζεν ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Εἶναι πολὺς ὁ κρυμμένος θησαυρὸς εἰς τὰ σύνταγμα αὐτὰ λόγια, δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νά ἀναπτύξωμεν αὐτὰ μὲ πολλὴν σύνεσιν, καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὴν θεῖαν χάριν, καὶ νά σὺς κατοικήσωμεν μετόχους τοῦ πνευματικοῦ τού-

6. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἀποπέμψεν τὴν μεγαλύτερην συγκολλητικὴν καὶ φιλοανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀμαρτήσαντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μοναδικὴν ἄδελφότητα του.

του πλάτου. Τὸ Πνεῦμα, λοιπόν, τὸ Ἅγιον, που γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα, διὰ νά μή ὑπάρξῃ εἰς τίποτε ἐκ τῶν ἐπομένων φιλονικία, καὶ διὰ νά μή προστίθεται ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μᾶς σκέψεις εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας τίποτε διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν θεῖαν Γραφήν, μνημονεύει πάλιν ὄλων κεχωρισμένως, διὰ νά ἀποστομώσῃ τὴν ἀκόλαστον γλώσσαν ἐκείνων, που ἐπιχειροῦν νά συμπεριφέρωνται ἀναισχύτως. Διὰ ταῦτο, πάλιν, ἐβίβασε τὴν τάξιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήθησαν, καὶ τί ἐδημιουργήθη πρῶτα, τί ἔπειτα, καὶ ὅτι ἡ γῆ ἐβλάστησε τὰ σπέρματα, B ὑποκαύουσα εἰς τὸν λόγον καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Δεσπότη καὶ παραίταγε (ἡ γῆ) χωρὶς νά ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἡλίου (πῶς, ἄλλωστε, νά συεργήσῃ, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχε δημιουργηθῆ ἀκόμη;), ὅτε τῆς βροχῆς, ὅτε τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου,⁸ διότι αὐτὸς εἶχε δημιουργηθῆ ἀκόμη.

Διότι τί λέγει; Ὅταν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ κάθε χλόρον τοῦ ἀγροῦ, προτοῦ γίνῃ εἰς τὴν γῆν, C καὶ κάθε χόρτον τοῦ ἀγροῦ, προτοῦ νά βλαστήσῃ. Διότι δὲν εἶχε βρέξει ὁ Θεὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε διὰ νά καλλιεργῇ τὴν γῆν. Πηγὴ δὲ ἀνέβαινε ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐπότηζε ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Μὲ αὐτὸ θέλει νά εἴπῃ ὅτι μὲ τὸν λόγον του καὶ μὲ τὸ πρόσταγμα ἔλασαν ὑπαρξῆν, ἐκεῖνα, που δὲν ὑπῆρχον προηγουμένως, καὶ ἐκεῖνα που δὲν ὑπῆρχον, ἐφανέρωσε ἀμέσως.⁹ Χόρτος, που προέρχεται ἐκ τῆς γῆς. Ὅταν λέγῃ χόρτον, ἐνοεῖ ὅλα τὰ φυτὰ. Καὶ διδάσκουσα ἡμᾶς περὶ τῆς βροχῆς, πάλιν ἡ θεῖα Γραφή προσέθεσε διότι δὲν ἔβραβεν ὁ Θεὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, D τὸ ὅποιον σημαίνει, ὅτι δὲν εἶχε κατέλθῃ ἀκόμη ἡ βροχὴ. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ μᾶς φανερώνει ὅτι δὲν ἐχρειώσθη αὐτὴ ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, λέγει, ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε διὰ νά καλλιεργῇ τὴν γῆν. Καὶ ἔτσι διὰ μίαν φωνάζει δυνατὰ εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι ἀκούοντες αὐτὰ ἐνοήσατε, πῶς ὅλα τὰ ἐκ τῆς γῆς προερχόμενα ἐδημιουργήθησαν ἐξ ἀρχῆς, χωρὶς τὴν φροντίδα τῶν καλλιεργούντων τὴν γῆν. Μὴ ἀποδίδετε εἰς ἐκείνους τὰς φροντίδας αὐτὰς (τῆς δημιουργίας τῶν φυτῶν), ἀλλὰ εἰς τὸν λόγον

7. Ὁ ἥλιος ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν.

8. Ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν.

9. Ἰσχυιτέρως τονίζει ὁ Πατὴρ Παῖτερ, ὅτι τὰ πάντα ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ μηθένος καὶ διὰ μόνου τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

καὶ τὸ πρόσταγμα πού ἐδόθη εἰς αὐτήν (τὴν γῆν) ἐξ ἀρχῆς παρά τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς. Ἐ ἴητο ἀρκετὸν τὸ πρόσταγμα τοῦ δημιουργοῦ. Ἐγίναν δὲ ἄλλα αὐτὰ διὰ τὰ μάκαμεν; ὅτι ἐὼν ἐχρειασθῆν τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων στοιχείων διὰ τὰ δώσει τοὺς καρπούς τῆς.

Τὸ πλεόν θαυμαστόν, ὅμως, καὶ παράδοξον εἶναι, ὅτι αὐτὸς τώρα, πού μετ' ὅν λόγον του προκαλέσει τὴν ἀλάστησιν ἀναριθμήτων φυτῶν, καὶ ἀπέδειξε τὴν δύναμίν του, πού ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινην σκέψιν, ἐθεμελίωσε ἐπὶ τῶν ὕδατων τὴν γῆν, πού εἶναι τὸσον βαρεὰ καὶ τὸσον κόσμον φέρει ἐπὶ τῶν ὕδατων τῆς, καθὼς ὁ προφήτης λέγει: Ὁ θεμελίωσας ἐπὶ τῶν ὕδατων τὴν γῆν.¹⁰ Ποῖος ἀνθρώπινος νοῦς θὰ δυνήθῃ νὰ κατανοήσῃ αὐτὰ; ¹¹ Ἀ Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν οἰκοδομοῦν οἰκίας, σκαίπτουν προηγουμένως διὰ τὰ τοποθετήσασιν τὰ θεμέλια, καὶ ἂν ἴδωσιν, ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει ὕγρασις, δὲν τὰ τοποθετοῦν προτοῦ ἀπομακρύνουσιν καὶ τὸ παραμικρὸν ἴχνος ἐξ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ δημιουργὸς τοῦ παντὸς δημιουργεῖ ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινην φύσιν διὰ τὰ ἐνοήσῃ τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν, καὶ ὅτι, ὅταν βελήσῃ, τὰ ἴδια αὐτὰ στοιχεία, πού ἔχουν ἀντίθετον τὴν ἐνέργειάν των, ὑπηρετοῦν τὸ πρόσταγμα τοῦ δημιουργοῦ των.

Ἐ Καὶ διὰ τὰ ὅς γίνῃ τοῦτο περισσώτερον σαφές, ἀς γυμνάσωμεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν σκέψιν μας, καὶ κατόπιν θὰ προχωρήσωμεν εἰς ἄλλο (σημεῖον τοῦ λόγου). Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντίθετον εἰς τὴν φύσιν τῶν ὕδατων, τὸ νὰ φέρουν ἔτσι σαρὸν σῶμα. Εἰς τὴν γῆν, πάλιν, ἀντίθετον εἶναι τὸ νὰ στήριξεται εἰς τοιοῦτον θεμέλιον. Καὶ διατὶ ἀπορεῖς; Καὶ ἂν βελήσῃς νὰ ἐρευνησῇς κεχωρισμένως ἄλλα, ἄλλα ἔχουν γίνεαι, θὰ ἀνακαλύψῃς τὴν ἄπειρον δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ καὶ ὅτι κατευθύνει τὰ πάντα μετ' ἡμῶν τῶν.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖ κανεὶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσηὶν τοῦ πυρός. Τοῦτο παρ' ἄλλων, πού ἔχει καταστρεπτικὴν ἐνέργειαν καὶ ἄλλων κυριαρχεῖ καὶ κατακαίει λίθους, Ἐ σῶματα, ξύλα, καὶ τὸν αἰθέρα ἐκκόλλει ἀφανίζει, κἀφῆκε ἀδλαθεῖς εἰς αὐτὸ τὸ μέσον τῆς καμίνου τοὺς παῖδας¹² καὶ δὲν ἐπι-

10. Ἐκλ. 156, 8.

11. Ἐννοεῖ τοὺς τρεῖς παῖδας, τοὺς ἑποικοὺς ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορ, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλῆμ τὸ 587 π.Χ. καὶ τὴν ροδαρὰν ἐκείνην ἀιματωμένην χιλιῶν Ἰουδαίων, Ἰερριφὰν εἰς τὴν καυομένην καμίνον, ἐπειδὴ ἠρνήθησαν νὰ προσκυνήσασιν τὴν εἰκόνα του. Οἱ τρεῖς παῖδες ἐδόθησαν κατὰ θαυμαστὸν τρόπον, ὁ δὲ βασιλεὺς μετανοήσας δὲ τὴν πράξιν του ἐκείνην καὶ θύνησεν τὸν θεὸν τῶν τριῶν τούτων παίδων.

ραξε τὰ ἀπαλά καὶ φθαρτὰ σώματά των, ἐπειδὴ διέταξεν ὁ δημιουργός.

Καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάσῃς μόνον τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐπέραξε τὰ σώματά των, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐπέδειξε τὴν πειθαρχίαν τὸ σπερούμενον λογικῆς αὐτὸ στοιχείον, ὅσον οὔτε νὰ εἴπῃς ἡμπορεῖς. Διότι οὔτε τὰς τριχὰς κατέστρεψεν, ἀλλὰ τοὺς ἐκκόλλει καὶ τοὺς εἶχε εἰς τὸ μέσον, καὶ τοὺς διεφύλαττε ἀσφαλείως καὶ ἀδλαθεῖς τοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους παῖδας ἢ οὐσία τοῦ πυρός, ὕπακούουσαι καὶ ὑπηρετοῦσαι τὸ πρόσταγμα τοῦ Δεσπότη. Ἦσαν δὲ τὸσον ἐλεύθεροι, ὡς νὰ ἐδόδιον εἰς λευκάδι καὶ κῆπον. **Δ**

Καὶ διὰ τὰ μὴ νομίση κανεὶς ὅτι δὲν ἴητο τὸ θέημα αὐτὸ ἐνέργεια πυρός, ὁ φιλόνηρωτος Δεσπότης δὲν ἔδωκε τὴν ἐνέργειάν του, ἀλλὰ ἄφησε τὴν καυστικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ τοὺς δούλους του διεφύλαττε ἀδλαθεῖς. Διὰ τὰ μάθωσιν δὲ, ἐκείνοι πού τοὺς ἐρριφῶν εἰς τὴν καμίνον, πῶσῃ εἶναι τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις εἰς αὐτοὺς, μεν ἔδειχεν τὴν ἐνέργειάν του τὸ πῦρ καὶ τοὺς κατέκαυε, Ἐ ἂν καὶ ἴσαν ἀπ' ἔξω, αὐτοὺς δὲ προεφύλασεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Εἶδες, λοιπόν, πῶς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ (φυσικὰ) στοιχεία, μετατρέπεται πρὸς τὴν ἀντίθετον οὐσίαν, ὅταν βελήσῃ ὁ Δεσπότης; Καθὼς δὲ τὸ πῦρ ἀπεχώρει καὶ ἔχων τὴν ἐνέργειάν του, δι' ἐκείνους πού ἴσαν μέσα, ἐνῶ τὴν διατηροῦσε διὰ τοὺς ἐρριφόμενους ἔξω, ἔτσι καὶ τὰ ὕδατα θὰ ἴδωμεν ἄλλους μεν νὰ καταποντίζουσιν, εἰς ἄλλους δὲ νὰ ὑποχωροῦν, ὡστε νὰ διέρχωνται ἀδλαθεῖς. ¹³ Ἀ Θυμηθῆτε τώρα τὸν Φαραὼ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, οἱ μεν Ἑβραῖοι μετ' ἡμῶν τὴν πρῶταγὴν τοῦ Δεσπότη, διέδοκον τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, προπαρασκευασμένου τοῦ μεγάλου Μωϋσέως, ὡσὼν νὰ ἐδόδιον ἐπὶ ξηρᾶς, οἱ δὲ Αἰγυπτιοὶ μαζί μετ' ὁ Φαραὼ κατέποντισθησαν, ὅταν ἠθέλησαν νὰ διέλθωσιν τὴν ἴδιαν ὁδόν.¹⁴ Ἐτσι καὶ τὰ στοιχεία (τῆς φύσεως) γνωρίζωσιν νὰ σέβωνται τοὺς δούλους τοῦ Δεσπότη καὶ νὰ συγκρατοῦν τὴν ὁμῆν των. Ἦμεῖς πού ἔχωμεν τιμηθῆ μετ' ἡμῶν ἀς μιμηθῶμεν τὴν ἀπόλυτον ὑποταγὴν τῶν ἄλλων τούτων στοιχείων, καὶ ἀς προσέξωμεν. Ἐ ὅσοι εἰμεθα θυμῶδες, ὄργιλοι, ὅσοι κατεχομεθα ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, λόγῳ (πνευματικῆς) ἀκηρίας, διότι προδίδο-

¹³ Ἐκτοτε οἱ τρεῖς παῖδες ἀπεστέλλον σὺμβολον ἀντιστάσεως εἰς βελήσας ἐνταναμένους εἰς τὴν θάλαρρον τοῦ Θεοῦ (Ἰαν. 5, 26).

12. Ἐξ. κ. 14.

μεν τὴν σωτηρίαν μας. Ποίαις δὲ συγγνώμῃς θὰ ἀξιώσῃ ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἀφήνει τὴν ὀργὴν του νὰ ξεσπάσῃ κατὰ τοῦ πλησίον του, ἀρνούμενος νὰ συγκρατήσῃ τὸν θυμὸν του παρὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Δεσπότη, ὅταν τὸ πῦρ, ποῦ εἶναι τόσο σφοδρὸν καὶ καταστρεπτικὸν δὲν εἰσέρραξε σώματα φθορὰ καὶ τόσο ἀπαλά; Καὶ τὸ ἐκπληκτικώτερον εἶναι ὅτι τὸ πῦρ ποῦ ἔχει αὐτὴν τὴν οὐσίαν, δηλαδὴ νὰ καίῃ, δὲν ἀπέδειξε τὴν ἐνέργειάν του, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ζῶον ἡμερον, λογικόν, ἤπικον, κάμνει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν φύσιν του καὶ ἔνεκα ἀκηρίας (πνευματικῆς) καταντᾷ εἰς τὴν ὁμότητα τῶν θηρίων. C. Ἐνεκα τούτου ἡ θεία Γραφή προσήρμοσεν εἰς τὰ πάθη ποῦ ἐνοχλοῦν ἔτσι (τὰ ἀφύσικα καὶ σφοδρὰ) ὀνομασίας τῶν ἀλόγων (ζῴων), εἰς πολλάς δὲ περιπτώσεις καὶ ἐκ τῶν θηρίων εἰς τοὺς τιμηθέντας μὲ λόγον (ἀνθρώπους). Ἄλλοτε μὲν ὀνομάζουσα σκύλους ἔνεκα τῆς ἀνασιγυρίας καὶ τῆς μικρότητος «σκύλοι, λέγει, ἀλαλοῖ, μὴ δυνάμενοι νὰ γαυγίσουν»,¹³ ἄλλοτε δὲ διὰ τὴν κωχέλιαν ἵππους: «διότι ἔγινον ἵπποι θηλυμανεῖς, καὶ ἕκαστος ἐχραμέτιζε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον του»,¹⁴ ἄλλοτε, πάλιν, δυνος, ἔνεκα τῆς ἀχαριστίας καὶ τῆς ἀνοησίας. Διότι, λέγει, παρεδύθη μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ὁμοιώθη μὲ αὐτά.¹⁵ Ἄλλοτε ὀνομάζει αὐτοὺς λέοντας καὶ λεοπαρδάλεις, ἔνεκα τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἀρπακτικότητος καὶ ἄλλοτε ἀσπίδας (ὄφεις δηλητηριώδεις), ἔνεκα τῆς δολιότητος. Δηλητηρίον, λέγει, ἀσπίδων ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των.¹⁶ D. Ἄλλοτε τοὺς ἀποκαλεῖ ὄφεις καὶ ἐχίνους (ὄφεις φαρμακερούς), ἔνεκα τοῦ δηλητηρίου καὶ τῆς δολιότητος, καθώς ἔλεγεν καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, Ὅφεις, γενεὰ ἐχίνων, ποῖος σὰς ἀπέδειξεν νὰ ἀποφύγετε τὴν μέλλουσαν ὀργὴν.¹⁷ Καὶ ἄλλα κατάλληλα ὀνόματα ἀποδίδει εἰς τὰ πάθη διὰ νὰ ἐντραποῦν καὶ ἐπανεέλθουν εἰς τὴν ἰδικὴν των εὐγένειαν, νὰ εἰρηνεύσουν πρὸς τὴν φύσιν των, καὶ νὰ προτιμήσουν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ πάθη των, εἰς τὰ ὅποια παρέδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των, ἔνεκα τῆς ἀκηρίας των.

Ἄλλὰ δὲν ἀντελήφθη πῶς ἐν τῇ ὀργῇ τοῦ λόγου ἐφθάσαμεν εἰς αὐτά. Ἄς ἐπανεέλθωμεν, λοιπόν, εἰς τὸ θέμα μας E καὶ ἄς ἴδωμεν τί ἄλλο σήμερον θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ

13. Ἦσ. 58, 10.
14. Ἰερ. 5, 8.
15. Ψαλμ. 48, 18.
16. Ψαλμ. 189, 4.
17. Ματθ. 3, 7.

ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν, αὐτὴ ἡ θεία δημιουργία τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς γῆς, προχωρεῖ διὰ νὰ μᾶς διηγηθῇ μὲ μεγαλυτέραν ἀκριθείαν τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπε συντόμως, Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν,¹⁸ τώρα λέγει, Ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπέπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον (ἀφοῦ ἔλαβε) χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένεν ὁ ἄνθρωπος ζῶσα ὕπαρξις.¹⁹ Μέγα, θαυμαστόν καὶ ὑπεράνω τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς εἶναι τοῦτο. Καὶ ἐπίλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν. Καθὼς ἔλεγον περὶ ὄλων τῶν δημιουργημάτων, ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διὰ νὰ φανερωθῇ B καὶ δι' αὐτοῦ ἡ ἀπέραντος δύναμις αὐτοῦ, ἔτσι καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἀνακαλύψωμεν κάποια ἀιτία. Διότι κύτταξε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῶν ὕδατων, γεγονός ποῦ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις ἀνεὺ πίστεως, καὶ στὰν θελήσῃ, ὅλα τὰ ὄντα, καθὼς ἀπεδείξαμεν, κάμνει νὰ ἐνεργοῦν ἀντίθετα ἀπὸ τὴν φύσιν των. Καθ' ὅμοιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου τώρα μᾶς φανερώνει κάποιο γεγονός ἢ θεία Γραφή. Ἐπίλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἔλαβε χῶμα ἐκ τῆς γῆς. Τί λέγει; Χῶμα ἀφοῦ ἔλαθεν ἐκ τῆς γῆς ἐπίλασε τὸν ἄνθρωπον; Ναι, λέγει, καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς γῆν, ἀλλὰ χῶμα, ὡσάν νὰ εἴπῃ κανεῖς, αὐτῆς τῆς γῆς τὸ λεπτότερον καὶ μικροτέρας ἀξίας στοιχεῖον. C. Σοῦ φαίνεται μέγας καὶ περίεργος ὁ λόγος, ἀλλ' ἐάν κατανοήσῃς ποῖος εἶναι ὁ δημιουργός, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἀρηγήσῃς τὸ γεγονός ἀλλὰ καὶ θὰ θαυμάσῃς καὶ θὰ προσκυνήσῃς τὴν δύναμιν του. Ἐάν δὲ πρόκηται νὰ ἐξετάξῃς αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν σκέψιν σου, εἶναι φυσικὸν ἐκεῖνο νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ σῶμα ἐκ τῆς γῆς ἀλλὰ πλίνθος, ἢ ὄστρακον, δὲν θὰ ἔμπορούσεν, ὡμῶς, νὰ γίνῃ τέτοιο σῶμα (ὅπως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα). Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι ἐάν δὲν ἀντιληφθῶμεν τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ καὶ δὲν καθουσιάζωμεν τὰς σκέψεις μας, ποῦ ἔχουν πολλὴν ἀδυναμίαν, δὲν ἔμποροῦμεν νὰ δεχθῶμεν τὸ ὄψος τῶν λεγομένων; Αὐτὰ ἔχουν ἀνάγκην τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, καὶ ἔχουν D ἔτσι διατυπωθῆ μὲ πολλὴν συγ-

18. Γεν. 1, 27.
19. Γεν. 2, 7.

κατάβασιν και διά τήν ἰδικήν μας δύναμιν.

Και τὸ ἄλλο, ποῦ εἶπε, Ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, και ἐνεφύσησεν, εἶναι ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ (δὲν πρέπει νὰ λέγεται περὶ τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ πρὸς χάριν μας ἐκθέτει αὐτὰ ἔτσι ἡ θεία Γραφή και διά τήν ἰδικήν μας ἀσθένειαν (πνευματικῆν). Τοῦτο δὲ πράττει διά νὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ἀφοῦ καταστῶμεν ἀξιοὶ τῆς μακροθυμίας του (ἐνεκα τῆς ὁποίας διευτυπώθη τόσο ἀπλᾶ ἢ περὶ κόσμου, και ἀνθρώπου διδασκαλία). Και ἐπλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἔλασε χῶμα ἐκ τῆς γῆς. Ἐὰν βελήσωμεν νὰ προσέξωμεν θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ λόγου γεννᾶται διδασκαλία ταπεινοφροσύνης, ὅχι κατωτέρα τῆς προηγούμενης. Διότι ὅταν κατανοήσωμεν, ἀπὸ ποῦ ἔλασε τὴν ἀρχὴν τῆς ἡ φύσιν μας, ταπεινούμεθα. Ἐ συγκεντρωνόμεθα και σκεπτόμενοι τὴν οὐσίαν μας διδασκόμεθα νὰ εἴμεθα μετρίωφρονες. Ἐτσι, φροντίζον ὁ Θεὸς διά τὴν σωτηρίαν μας, κατηύθυνε τὴν γλώσσαν τοῦ προφήτου πρὸς διδασκαλίαν μας. Ἐπειδὴ δὲ, προηγούμεως, εἶπεν, ἡ θεία Γραφή, και ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἔκαμεν, και τοῦ παρέδωκεν τὴν ἐξουσίαν ὅλων τῶν δημιουργημάτων, διά νὰ μὴ παρασυρῆθῇ ἀπὸ τὴν φαντασίαν του, και ὑπερῆ τὰ δριὰ του, λησμονῶν τὴν φύσιν του και τὴν οὐσίαν του. ⁹⁷ Ἀ διά τοῦτο μᾶς ἐπαναλαμβάνει τὸν τρόπον τῆς συστάσεως, τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας, πῶς ἐδημιουργήθη και ἀπὸ ποῦ προήλθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος. Διότι ἐὰν και μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν, μετὰ τὴν γνώσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως, καθὼς τὰ σπέρματα και τὰ ἄλλα ζῶα, παρ' ὅλων ποῦ ἡ δημιουργία και ἡ ἀσώματος οὐσία τῆς ψυχῆς πολλὴν ὑπεροχὴν ἔχει χάρις εἰς αὐτὸν, χάρις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ — ἐνεκα αὐτῆς ἀκριδῶς ἔχει τὸ λογικὸν και ἔλασε τὴν ἐξουσίαν ὅλων — ἐὰν λοιπὸν και μετὰ ταῦτα, ἐκεῖνος ποῦ προήλθεν ἐκ τῆς γῆς ἐφαντάσθη ὅτι εἶναι ἰσόθεος, ὁπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ δρεως. Ἐ ἐὰν τὴν πρώτην διήγησιν ἐθεώρησεν ἐπαρκῆ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης και χωρὶς νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ μᾶς ἐδίδαξε μὲ ἀκριθείαν ὅλα, εἰς ποῖαν παραλογισμόν δὲν ἐφθάσαμεν;

Ἄρα, λοιπὸν, τὸ νὰ μάθωμεν ἀπὸ ποῦ ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς φύσεώς μας, εἶναι μέγιστον δι' ἡμᾶς εἰς διδασκαλίαν φιλοσοφίας. Και ἐπλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἔλασε χῶμα ἐκ τῆς γῆς, και ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. Ἐπειδὴ ἀπηυθύνετο πρὸς ἀνθρώπους, ποῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοή-

σασιν μὲ ἄλλον τρόπον, παρ' ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ ἐνοήσωμεν ἡμεῖς, μεταχειρίζεται τὰς χουδρονεῖδεις αὐτὰς ἐκφράσεις, διά νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Δεσπότη ἠθέλησε, ὁ ἐκ τῆς γῆς πλασθεὶς ἄνθρωπος, Ὁ νὰ ἔχη και οὐσίαν ψυχῆς λογικῆν, διά τῆς ὁποίας τὸ ζῶον τοῦτο θὰ ἀνεδεκνύετο πλήρες και τέλειον. Και ἐνεφύσησεν, λέγει, εἰς τὸ πρόσωπον του πνοὴν ζωῆς. Ἐχάρισε, λέγει, εἰς τὸν ἐκ γῆς πλασθέντα ἄνθρωπον τὸ ἐμφύσημα, ποῦ ἦτο ζωοπνοῦς δύναμις και τοῦτο ἀπέτελεσε τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς του. Διότι προσέθεσε. Και ἐγένε ὁ ἄνθρωπος ζῶσα ὑπαρξίς. Ἐκεῖνος, ποῦ εἶναι δημιουργημα, ποῦ προήλθεν ἀπὸ τὸ χῶμα, ἐγένε ζῶσα ὑπαρξίς, ἀφοῦ ἐδέχθη τὸ ἐμφύσημα, τὴν ζωοπνοῦν δύναμιν. Τί σημαίνει, ζῶσα ὑπαρξίς; Ὅτι ἐνεργεῖ, ὅτι ὑπηρετεῖται ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματος εἰς τὰς ἐνεργείας, και ὅτι ἀκολουθοῦν τὴν θέλησιν τῆς. **Δ**

Ἄλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς ἡμεῖς ἀντεστρέψαμεν τὴν σειράν αὐτὴν, και τὴν ἔχει γίνε ἡ δύναμις τῆς κακίας, ὥστε νὰ τὴν ἐξαναγκάσῃ νὰ ἀκολουθῇ τὰς βελήσεις τῆς σαρκὸς και ὑποχρεώομεν ἐκείνην (τὴν ψυχὴν), ποῦ πρέπει νὰ ἔχη θέσιν προκαθημένης δεσποῖνης, νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτῆς. Περιφρονήσαμεν τὴν ἐδγενικὴν τῆς καταγωγῆν και τὴν ὑψηλὴν τῆς θέσιν και ἐνὶ ἔνθεπε νὰ διατάσῃ, τὴν κατεβιβάσαμεν ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς.

Φρόντισε νὰ ἐνοήσῃς τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας και τί ἦταν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἐδημιουργήθη και σέψου πρὸ τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Δεσπότη τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον κατέστησε ζῶσαν ὑπαρξίν και ἐγένε ζῶσα ὑπαρξίς. **Ε** Ἦτο ἀπλῶς εἰκὼν ἀψυχος και χωρὶς ἐνεργείαν και εἰς τίποτε χρήσιμος. Τὸ ἐμφύσημα, ποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, ἐκεῖνο εἶναι τὸ πᾶν, ἐκεῖνο εἶναι ποῦ ἔδωκε τὴν τιμὴν εἰς αὐτόν. Και διά νὰ τὸ ἐνοήσῃς αὐτὸ, ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ ὅσα ἐγένον, ἀλλὰ και ἀπὸ τὰ ὅσα συμβαίνουσι καθημερινῶς, κύτταξε τὸ σῶμα μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ψυχῆς πῶς φαίνεται ἀηδὲς και χωρὶς χάριν. ⁹⁸ **Α** Και διατί λέγω ἀηδὲς και χωρὶς χάριν; Εἶναι ἀνεπιθύμητον, θρωμερόν, κακόμορφον, ἐκεῖνο ποῦ πρὸ ὀλίγου, καθοδηγούμενον ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἦτο εὐχάριστον, χαρούμενον, ὠραῖον, συνेतὸν, ἐπιδέξιον εἰς ἔργα ἀγαθὰ. Αὐτὰ, λοιπὸν, κατανοοῦντες, και ἐνθυμούμενοι τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας, δὲν πρέπει νὰ τὴν μολύνωμεν μὲ κακὰς πράξεις, και νὰ πρᾶττωμεν ἀνάξια αὐτῆς. Πρέπει δὲ νὰ προσέξωμεν, ὥστε νὰ μὴ τὴν ὑποτάξωμεν εἰς τὴν σάρκα και φανῶμεν ἀχάριστοι και ἀντιπαθεῖς, εἰς ἐκείνην ποῦ εἶναι τόσο εὐγενὴς και ἔχει ἀ-

ξιωθή τοσαύτης ύψηλης θέσεως. Β Διότι χάρις εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς (τῆς ψυχῆς), εἴαν θελήσωμεν, θά ἠμπορέσωμεν, ἡμεῖς οἱ συνδεδεμένοι με ὀλίγον σῶμα, νὰ συναγωνισθῶμεν με τὰς δαιμόνιους δυνάμεις, διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν κλίσεως, καὶ θαξίοντες ἐπὶ τῆς γῆς νὰ ζῶμεν διὰν οὐράνιον, νὰ συμπεριφερώμεθα δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, οὐκ μόνον νὰ μὴ ὑστεροῦμεν ἐκείνων, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ἴσως καὶ κάτι ἐπὶ πλέον. Ἄλλὰ πῶς τὸ λέγω αὐτό. Διότι ὅταν ἔχη κανεὶς φθαρτὸν σῶμα καὶ συμπεριφέρεται ὅπως καὶ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, διὰ ποῖον λόγον δὲν θά ἀξιωθῆ μεγαλύτερας ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον διετήρησεν ἀκεραίαν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς, παρ' ὅσον εἶναι ὑφίστατο καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος; C Καὶ ποῖος θά ἠδύνατο, λέγει, νὰ ἐπιτύχη κάτι τέτοιο; Εὐλόγως τοῦτο ἔχει νομισθῆ ἀπὸ ἡμᾶς ἀκατόρθωτον, λόγῳ τοῦ μεγάλου πόνου τῆς ἀρετῆς. Ἐάν δὲ θέλῃς νὰ μάθῃς, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀκατόρθωτον, σκέψου ἐξ ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἐκείνους ποὺ ὑπῆρξαν εὐάρεστοι²⁰ εἰς τὸν Δεσπότην, τὸν μέγαν ἐκείνου Ἰωάννην,²¹ τὸν υἱὸν τῆς στείρας, τὸν πολίτην τῆς ἐρήμου, τὸν διδάσκαλον τῆς Οἰκουμένης Παῦλον,²² καὶ ὅλον τὸ ἀμέτρητον πλῆθος²³ τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι καὶ τὴν αὐτὴν εἶχον φύσιν με ἡμᾶς καὶ τὰς αὐτὰς με ἡμᾶς σωματικὰς ἀνάγκας, καὶ μὴ νομίζῃς ἀκατόρθωτον τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ γίνεσαι περισσότερο ἀδιάφορος διὰ τὴν ἀρετὴν. D ἀφοῦ ἔλαβες τόσας ἀφορμὰς ἀπὸ τὸν Δεσπότην νὰ τὴν ἀκολουθήσῃς με εὐκολίαν. Καὶ διότι μεγάλα φάρμακα μᾶς ἔδωκεν ὁ φιλόνητος Δεσπότης, γνωρίζων τὴν ἀσθένειαν τῆς διαθεσεώς μας, καὶ τὴν ἀστάθειαν, ὥστε χρησιμοποιοῦντες αὐτὰ συνεχῶς καὶ ἐνθυμούμενοι τὴν ζωὴν τῶν μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἐκείνων ἁγίων, νὰ ἀδηγοῦμεθα εἰς ζῆλον καὶ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν περὶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν κακίαν καὶ τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, διὰ

20. Εὐάρεστοι γίνονται κανεὶς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς σταθερᾶς πίστεως καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων.

21. Ἡ μήτηρ Ἰωάννου τοῦ Προφῆτου ἔπα σταῖρα, ἐγέννησε δὲ τὸν κατὰ τὸν τρόπον θαυμαστὸν εἰς μεγάλην ἡλικίαν (Λουκ. 1, 5-25).

22. Ὁ Ἅγ. Παῦλος χαρακτηρίζεται ὡς διδάσκαλος τῆς Οἰκουμένης, καθ' ὅσον εἰς αὐτὸν ὁραλεῖται κυρίως ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ἑθνικῶν.

23. Ἐννοεῖ τὴν πρωτοφανῆ ἀναγεννητικὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἢ ὅποια ὡς ἀποδεικνύουσα τὴν θεϊαν προέλευσιν αὐτοῦ δὲν εἶναι μικρᾶς ἀξίας καὶ ἢ ὅποια ἔδωκε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἀπείρητον πλῆθος ἁγίων καὶ μαρτύρων (Ἑβρ. 12, 1), καθ' ὅπως κομιεὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

νὰ μὴ κάμωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀναξίους τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν (τῆς μελλούσης ζωῆς), τὰ ὅποια εἶθε ὄλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλευθραπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

99 Α ΚΑΙ ΕΦΥΤΕΥΣΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΠΑΡΑΔΙΣΟΝ ΕΝ ΕΑΕΜ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΣ, ΚΑΙ ΕΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΝ ΕΚΕΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ, ΤΟΝ ΟΠΟΙΟΝ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ.¹

Αυτήν τὴν πτωχὴν καὶ ἀπλὴν πνευματικὴν τράπεζαν προσπαθῶ νὰ ὀσῶς ἐτοιμάζω συνεχῶς καὶ καθημερινῶς, βλέπων τὸν διακοπὴ πόθον σας, καὶ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν, καὶ προσηλωμένῃ τὴν σκέψιν, καὶ ὄλους ἀφωσιωμένους εἰς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, παρ' ὅλων ὅτι γνωρίζω καλῶς τὴν πνευματικὴν μου πτωχείαν. Β Ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ δεχθῆτε μὲ προθυμίαν τὰ λεγόμενα, ἐπειδὴ φλέγεσθε ἀπὸ μεγάλῃν ἐπιθυμίαν, καθ' ὅσον καὶ μὲ τὰ ὀλιγά φαγητὰ θὰ ἠδύνατο νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς κάτι παρόμοιον. Διότι, ὅταν ἔχουν μεγάλην ὄρεξιν οἱ παρακαθήμενοι εἰς γεῦμα, τούτων μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὰ προσκομιζόμενα φαγητὰ, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ προσφέρων τὸ γεῦμα εἴναι ἀσημαντός καὶ ἡ τράπεζά του πτωχική. Ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὅταν οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὴν τράπεζαν δὲν ἔχουν κοίμιον ὄρεξιν, δὲν προκύπτει κανὲν ὄφελος, καὶ ἂν ἡ τράπεζα εἴναι πλουσία καὶ τὰ φαγητὰ ἀφθονα, διότι δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐπαφελήθουν ἀπὸ αὐτὰ. Γ Ἐδῶ, ὁμῶς, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προθυμία εἶναι μεγάλη καὶ ἡ τράπεζα πνευματικὴ, διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ἡμεῖς θὰ παραθέσωμεν τὰ θεῖα αὐτὰ διδάγματα, γνωρίζοντες, ὅτι ἀπευθυνόμεθα εἰς προθυμοὺς ἀκοᾶς. Καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἔχη ἀγρόν πλούσιον καὶ μὲ πολὺ χῶμα, ἀνοίγει τοὺς ἀδρακας, τὸ ὀργώνει, κόπτει τὰ ἀγκάθια καὶ ἀφροὺ τὸ περιποιηθῆ πολὺ καλὰ, ρίπτει μὲ ἀφθονίαν τοὺς σπόρους καὶ ἀνοίμει μὲ χρηστάς ἐλπίδας καθημερινῶς τὴν βλάστησιν, παρακολουθῶν τὴν γονιμότητα τῆς γῆς Δ καὶ ἔτοιμος νὰ ὑποδεχθῆ τὸν θερισμὸν μὲ πολὺ περισσώτερος καρποῦς.

Καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ἡμεῖς, βλέποντες αὐξανόμενῃ τὴν προθυμίαν σας, τὴν ἐπιθυμίαν μεγαλυτέραν, τὴν προστάθειαν νὰ εὐδοκίμη, ἔχομεν χρηστάς ἐλπίδας καὶ διαζόμεθα νὰ προσφέρωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ

1. Γεν. 2, 8.

προστάθειαν τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς οικοδομὴν τῆς ἀγάπης σας, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Ἄς ἔλαβωμεν, λοιπόν, εἰς τὴν ἀνάλευσιν τῶν ὁσων ἀνεγνωσθήσαν σήμερον, ἀφροὺ προηγουμένως κάμωμεν μικρὰν περίληψιν τῶν πρώην λεχθέντων. Ε εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ εἰπωμεν, ποῖον ἦτο τὸ θέμα, ποῦ μᾶς ἀπασχόλησε προηγουμένως καὶ εἰς ποῖον σημεῖον τῆς διδασκαλίας ἐφθάσαμεν.

Καὶ ἔπλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἀφροὺ ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπόν του πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένεο ὁ ἄνθρωπος ζῶσα ὕπαρξις.² Ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγα τότε, τοῦτο θὰ εἶπω καὶ τώρα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω, ὅτι εἶναι πολλὴ καὶ ἀνεκφραστός ἡ φιλανθρωπία τοῦ κοινοῦ ὄλων Θεοπότου πρὸς τὸ γένος μας.

100 Α Διότι πολλὴν ἀνεκτικότητα ἔδειξε διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἔκαμεν ἀξίον πολλῆς τιμῆς αὐτὸ ὅδῳ τὸ ζῶον, τὸν ἄνθρωπον λέγω, καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα ἀπέδειξε τὴν μεγαλυτέραν, ἐξ ὄλων τῶν δημιουργημάτων, πρὸς αὐτὸν φροντίδα. Τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐξετάσωμεν διὰ τὴν ἀγάπην σας καὶ σήμερον τὰ ἴδια. Διότι, ὅτι γίνεται μὲ τὰ θυμιάματα, γίνεται καὶ μὲ τὰς Γραφάς, ὅπως δηλαδὴ μὲ τὰ θυμιάματα, ὅσον τὰ ἀνοκατεύμενα τῶσον περισσώτερον εὐαδιάζουν, ἔτσι καὶ μὲ τὰς Γραφάς, ὅσον περισσώτερον τὰς μελετᾶ κανεὶς, τῶσον περισσώτερον καθαρὰ δύναται νὰ διακρίνῃ τὸν κρυμμένον θησαυρόν, Β καὶ νὰ καρποῦται τὸν πολὺν καὶ ἀνεκφραστον πλοῦτον ἐξ αὐτῶν.

Καὶ ἔπλασε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφροὺ ἔλαβε χῶμα ἐκ τῆς γῆς. Παρατήρησε ἀμέσως τὴν διαφορὰν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῶν λόγων. Διότι περὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἐδίδαξεν ὁ μακάριος Μωϋσῆς τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας, λέγων, ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, νὰ γίνῃ φῶς, καὶ ἐγένεο φῶς. Νὰ γίνῃ στερέωμα καὶ, Νὰ συναρῆθῃ τὸ ὕδωρ, λέγει, καὶ νὰ γίνουσι φαστῆρες, νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ χλωρῶν χόρτων, καὶ νὰ παράγῃ τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ἔμφυχα, καὶ νὰ παράγῃ ἡ γῆ ζῶσα ὕπαρξις.³ Γ Εἶδες πῶς μὲ τὸν λόγον ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα; Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, τί λέγει περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Κύτταξε πῶς διὰ τῆς ἀπλότητος τῶν λόγων,

2. Γεν. 2, 7.

3. Ἐπαναλαμβάνει εἰς τὰ κῆρυκα σημεῖα τὸ δημιουργικὸν ἔργον ἐκείνης ἡμέρας, ὅς τοῦτο ἀντιθέται εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου.

τούς οποίους μετεχειρίσθη ένεκα τής Ιδικής μας άδυναμίας, μαζί και τόν τρόπον διδάσκει τής δημιουργίας και τόν έναλλασσόμενον και σχεδόν παρουσιάζει τόν Θεόν διά τήν άμιλλήν ανθρωπίνως, δημιουργούντα με τή χέρια του (τόν άνθρωπον) καθώς λέγει και άλλος προφήτης. Τά χέρια σου με δημιούργησαν και με έσχημάτισαν.⁴ Διότι πές μου, D εάν άπλώς είχε διατάξει να δώση ή γη τόν άνθρωπον, δέν θά είχε πραγματοποιηθή ή προσταγή; Άλλά διά τήν μάς άφήση συνεχή περί τού τρόπου τής δημιουργίας διδασκαλίαν, ώστε να μη νομίζωμεν ότι έχομεν κάτι περισσότερο από τήν φύσιν, διά τούτο μάς τή διηγείται όλα με άκριθειαν και λέγει: Έπλασεν ο Θεός τόν άνθρωπον, άφου έλαβε χώμα από τήν γην.

Κύπταξε και εις αυτό τήν τιμήν. Διότι δέν παίρνει άπλώς γην, αλλά χώμα, πού είναι, θά ήμπορούσε να είπη κανείς, τό λεπτότατον στοιχείον τής γής και αυτό τούτο τό χώμα, πού έπήρε από τήν γην, με τήν έντολήν του μετέτρεψεν εις σώμα. E Καθώς τήν ουσίαν τής γής χωρίς να ύψίσταται τήν δημιουργήσεν, έτσι και τώρα, όταν ήθέλησε μετέβαλε τό χώμα πού έλαβε εκ τής γής εις σώμα.⁵ Έδώ είναι καλόν να ανακηρύσωμεν, άκείνο πού έχει είπει ο μακάριος Δαυίδ. Ποίος δύναται να κηρύξη τή μάγάλα έργα του Κυρίου, να κάμη άκουστάς τής προς Αυτόν δοξολογίας,⁶ καθ' όσον από τό χώμα ανέδειξε ζών, και τόν άνώψωσεν εις τόσην τιμήν, και έκαμε τόσας ευεργεσίας εξ αρχής εις αυτόν, άποδεκνύων δι' όλων αυτών τήν φιλονθρωπίαν του.

Και ενεφύσησε, λέγει, εις τό πρόσωπόν του πνοήν ζωής, και έγινε ο άνθρωπος ζώσα ύπαρξις. Μερικοί από τούς άγνώμονας,⁷ A πού δέν αντιλαμβάνονται τίποτε τό θεοπρεπέσ και κινούνται από Ιδικάς των σκέψεις, και δέν καταλαβαίνουν τήν σχετικότητα των λόγων, επιχειρούν να λέγουσι, ότι ή ψυχή προέρχεται εκ τής ουσίας του Θεού.

Άλλοί μινον εις αυτό τό πάθος και τήν παραφροσύνην. Πόσους δρόμους καταστροφής ήνοιξεν ο διάβολος δι' άκείνους πού θέλουν να τόν προτιμούσι; Και διά τή μάθησις, σκέψου πώς έρχονται αντιμέτωποι μεταξύ των. Διότι άλλοι μιν εξ αυτών, λέγουσι, στηριζόμενοι εις τήν λέξιν. Ένε-

4. Ίσθ 10, 8. O στίχος αυτός είναι γνωστός και από τήν νεκρόσημον άκολουθίαν.

5. Τονίζεται ή εκ τού μηθενός δημιουργία του σώματι και ή διά μένου του λόγου και του προστάγματις τελότης του ανθρώπου.

6. Ψαλμ. 118, 2.

φύσησεν, ότι εκ τής ουσίας του Θεού προέρχονται αι ψυχαί, άλλοι δε ότι αυτά μεταβάλλονται εις τήν ουσίαν των ευτελών άλόγων ζώων. Ποία άνοησία θά ήμπορούσε να υπάρξη χειροτέρα από αυτήν; Φέρονται δε αντιμέτωποι μεταξύ των προς τόν κρημόν, B διότι έσκοτίσθη ή σκέψις των, και ή γνώσαν τόν άληθή λόγον τής Γραφής και ως να ήσθένησε ή δρασις τής διανοίας, άλλοι μιν τήν θεωρούν άνωτέρα τής αξίας της, άλλοι δε τήν ύποτιμούσι παρά τήν πραγματικήν τής αξίαν. Διότι εάν πρόκηται να θέσομεν και στόμα εις τόν Θεόν, έπειδή λέγει ή Γραφή, Ένεφύσησεν εις τό πρόσωπον αυτού, είναι ανάγκη να δάλουν και χέρια εις αυτόν, έπειδή είπεν, Έπλασε τόν άνθρωπον. Άλλά διά να μη φέρομεν ενωπίον σας τήν άνοησίαν αυτών, πράγμα πού δέν θέλομεν, και διά να μη έξαναγκάζωμεθα να άμιλώμεν κατά τρόπον μη άρμόζοντα, δε άπομακρυνθώμεν μιν από τήν άνοησίαν και φρενοβλάβειαν άκείνην, C δε παρακολουθήσωμεν δε τόν σκοπόν τής Θεας Γραφής, πού έρμηνεύει τόν έαυτόν της. Πρέπει, όμως, να μη προσέχωμεν εις τής χονδροειδείς έκφράσεις, και να κατανοήσωμεν, ότι ή αίτια αυτών είναι ή Ιδική μας άδυναμία. Ούτε θά ήγο δύνατον οι άνθρωποι να δεχθούν αυτά κατ' άλλον τρόπον, εάν δηλαδή δέν προσεφέροντο με τόσην άπλοϊκότητα.

Γνωρίζοντες, λοιπόν, τήν άδυναμίαν μας και ότι αυτά λέγονται περί του Θεού, έτσι δε δεχθώμεν αυτά, ως να λέγονται άληθώς περί του Θεού δηλαδή, χωρίς να κατεβάζωμεν τόν Θεόν εις σχηματισμόν σωματίων και σύθεσιν μελών, αλλά να τή έννοούμεν όλα κατά τρόπον άρμόζοντα εις Αυτόν. D Διότι τό Θεόν είναι άπλούν, άσύνητον και άσχημάτιστον.⁸ Εάν δε πρόκηται να λάβωμεν τόν έαυτόν μας ως βάση (άποδείξεως) και να άποδώσωμεν εις τόν Θεόν σύθεσιν μελών, διαπράττομεν σφάλμα καταλήγοντες εις έλληνικήν άσέβειαν.⁹ Όταν λοιπόν άκούσι τήν

7. "Ες πρός τήν μέθεον έρμηνείας των δαιμόνων αυτών χωρίων τής Άγίας Γραφής ο Άγιος Ιωάννης ο Κρυσοστόμος δέν άκολουθεί τής άκρότητος, αλλά τήν μέσην και κανονικήν δόξιν, άπορρίπτων τής υπερβολής τής άλληγορικής μεθόδου, αλλά και τήν έπρόκληση και άπέλειον τής κατά τρέμμα τοιαύτης. Ένωσάθε παρέχει χαρακτηριστικόν σποδείομα τής έρμηνείας του.

8. Το θεόν ως καθαρόν πνεύμα έχει τής διέστητος ταύτης. Η δία έχει άρχήν και είναι σύνθετος.

9. Έλληνικήν άσέβειαν ένομάζει ο Ιερός Πατήρ τήν ειδωλολατρικήν, ή οποία θραυτίσθη τούς Θεούς ως ανθρώπους και μέλλεται με τής γνωστός φοβερής άδυναμίας των.

Γραφήν να λέγη. Ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐννόησε τὴν ἴδιον δύναμιν, πού εἶπε, να γίνῃ. Καὶ ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι Ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, τοῦτο να σκέπτεσαι, ὅτι ἐφάνη καλὸν εἰς αὐτόν, καθὼς ἐδημιούργησε τὰς ἀσμάτους δυνάμεις, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὸ χῶμα να ἔχῃ ψυχὴν λογικὴν, πού να δύναται να χρησιμοποιεῖ τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ἐ Τὸ σῶμα, πού ἐδημιουργήθη σύμφωνα με τὸ πρόσταγμα τοῦ Δεσπότη, εἶχε τὴν ἀνάγκη, καθὼς τὸ ὄργανον, ἐκείνου πού θὰ τὸ κινῶσε. Καθὼς συμβαίνει με τὴν λύραν, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκη ἐκείνου, πού με τὴν σφίαν καὶ τὴν τέχνην του, διὰ τῶν καλλίων τῶν εἰρικομένων εἰς τὰς χεῖράς του θὰ ἀναπέμφῃ εἰς τὸν Δεσπότην τὴν ἀρμόζουσαν μελωδίαν. Ἐνεφύσησε, λέγει, εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἔγινεν ὁ ἄνθρωπος ζῶσα ὑπαρξίς. Τί σημαίνει, Ἐνεφύσησε πνοὴν ζωῆς; Τὸ σῶμα, λέγει, αὐτὸ πού ἐδημιουργήθη, ¹⁰² ἠθέλησε καὶ διέταξε να λάθῃ ζωοποιὸν δύναμιν, ἡ ὁποία κατέστησε τὸ ζῶον ζῶσαν ὑπαρξίς, δύναμιν δηλαδὴ ἐνεργοῦσαν καὶ ἱκανὴν να ἀποδεικνύῃ διὰ τῆς κινήσεως τῶν μελῶν τὴν ἱκανότητά της.

Καὶ παρατήρησε καὶ εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὴν διαφορὰν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου λογικοῦ ζώου, ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀλόγων (ζῶων). Διότι περὶ αὐτῶν, λέγει. Να παραγάγουν τὰ ὕδατα ζῶντα ζῶα, καὶ ἀμέσως παρήγουντο ἀπὸ τὰ ὕδατα ζῶντα ζῶα. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Να παραγάγῃ ἡ γῆ ζῶσαν ὑπαρξίς. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔγινεν ἔτσι, ἀλλὰ δημιουργεῖται προηγουμένως τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ χῶμα, ἢ καὶ κατόπιν δίδεται εἰς αὐτόν ἡ ζωοποιὸς δύναμις, πού εἶναι ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς. Ἐνεκα τούτου καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγε περὶ τῶν ἀλόγων, ὅτι τὸ αἷμα του εἶναι ἡ ψυχὴ του.¹⁰³ Εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅμως, εἶναι κάποια οὐσία αἷλος καὶ ἀθάνατος, με πολλὴν ὑπεροχὴν ἐναντι τοῦ σώματος, τόσην μάλιστα, ὅση εἶναι φυσικὸν να ὑπάρχῃ μεταξὺ αἵλου καὶ ὀλικῆς πραγματικότητος. Ἀλλ' ἴσως θὰ ἠμποροῦσε να ἐρωτήσῃ κανεὶς, διὰ ποῖον λόγον δημιουργεῖται πρῶτα τὸ (σῶμα) μικροτέρας ἀξίας, ἐὰν ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἀγενέστερον μέρος (τοῦ ἀνθρώπου), καὶ κατόπιν τὸ μεγαλύτερας ἀξίας καὶ πολὺ ἄνωτερον τούτου; Δὲν βλέπετε, ἀγαπητέ, ὅτι τοῦτο ἔχει γίνεαι, προκειμένου καὶ περὶ τῆς κτίσεως; Διότι καθὼς ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ὁ ἥλιος, Ἡ ἡ σελήνη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐδημιουργή-

10. Αεστ. 17, 11-14.

θησαν, καὶ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος, πού ἐπρόκειτο να ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα αὐτὰ, ἔτσι καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου, δημιουργεῖται πρῶτα τὸ σῶμα καὶ μετὰ ἡ ἐγενεστέρα ψυχὴ. Καθ' ὅν τρόπον τὰ ἄλογα ζῶα δημιουργοῦνται πρὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ προορίζονται να τὸν ἐξυπηρετοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας του, ἔτσι δημιουργεῖται πρὸ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, διὰ τὴν ἐνεργίῃ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν κινήσεων τοῦ σώματος, ὅταν παραχθῇ σύμφωνα με τὴν ἀπόρρητον σοφίαν τοῦ Θεοῦ.¹¹

Ὁ Καὶ ἐφύτευσε, λέγει, ὁ Θεὸς παράδεισον εἰς τὴν Ἐδέμ¹² ἀνατολικῶς καὶ ἐτοποθέτησε ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, πού ἐπλασεν. Ἀμέσως ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν πρὸς αὐτὸν ἐνεργειῶν του, ἐπειδὴ ἀπέδειξε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ δι' αὐτὸν τὰ ἐδημιούργησεν ὅλα καὶ τὰ ὠδήγησε ἐνώπιόν του. Καὶ ἐφύτευσε ὁ Θεός, λέγει, παράδεισον εἰς τὴν Ἐδέμ ἀνατολικῶς. Πρόσεξε, ἀγαπητέ καὶ ἐδῶ, ὅτι ἂν δὲν δεχόμεθα κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα εἰς τὸν Θεὸν τοὺς λόγους κατ' ἀνάγκη θὰ εὐρεθῶμεν εἰς βαθὺν κομηθόν. Τί θὰ ἦτο δυνατόν να εἰπουν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος (περὶ αὐτῶν τῶν λόγων), ἐκεῖνοι πού τολμοῦν να ἐρμηνεύουν ὅλα ὅσα λέγονται (εἰς τὴν Γραφήν) κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον; Ἐ Καὶ ἐφύτευσε ὁ Θεός, λέγει, παράδεισον. Τί λοιπὸν πές μου, ἐχρηστάθη σκαπάνην καὶ ἄλλα εἶδη γεωργίας καὶ φροντίδα διὰ να καλλωπίσῃ τὸν παράδεισον; Μὴ γένοιτο. Καὶ ἐδῶ πάλιν τό, Ἐφύτευσε, ἔτσι πρέπει να νοηθῇ, ὅτι διέταξε εἰς τὴν γῆν να γίνῃ παράδεισος, ὥστε να διαμένῃ εἰς αὐτόν ὁ δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος. Ὅτι δὲ ἐδημιούργησε τὸν παράδεισον δι' αὐτόν, ἀκουσε αὐτὴν τὴν Γραφήν, πού λέγει. Καὶ ἐφύτευσε ὁ Θεὸς παράδεισον εἰς τὴν Ἐδέμ ἀνατολικῶς καὶ ἐτοποθέτησεν ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, πού ἐπλασε. ¹⁰³ Ἀ Δι' αὐτὸ καὶ τὸ δνομα τοῦ τόπου περιέωσε εἰς τὰ διόδια ὁ μακάριος Μωϋσῆς, διὰ να μὴ ἠμποροῦν να ἐξαπατοῦν τοὺς ἀφελεστέρους, ὅσοι θέλουν ἀνοήτως να φλυαροῦν καὶ να λέγουν, ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὴν γῆν ὁ παράδεισος, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ να ἐνεργοπολοῦν τέτοιου εἴδους μυθολογίας. Διότι παρ' ὅλην τὴν ἀκριδείαν τῆς θείας Γραφῆς, δὲν ἔπαυσαν μερικοὶ, πού κουχῶνται διὰ τὴν

11. Ἡ δημιουργία ἠκολούθησε τὴν ἐκ τῶν ἔπιλουστέρων πρὸς τὰ συνθετώτερα καὶ ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰ ἀνώτερα ποιεῖν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ ἔπιστήμη λέγειται σήμερον.

12. Περιοχὴ ἐν Μεισοποταμίᾳ μεταξὺ Τίγερτος καὶ Εὐφράτου ποταμοῦ.

εὐγλωττίαν καὶ τὴν σοφίαν των, νὰ ὁμιλοῦν ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ὅσα ἔχουν γραφῆ. Λέγουν δὲ, ὅτι ὁ παράδεισος δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολλὰ ἄλλα παρερμηνεύοντες, δὲν πιστεύουν ὅπως ἔχουν γραφῆ, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα, νομίζουν δηλαδὴ ὅτι τὰ περὶ τῆς γῆς λεχθέντα ἔχουν γραφῆ διὰ τὸν οὐρανόν. Ἄν, μάλιστα, ὁ μακάριος Μωϋσῆς δὲν τὰ ἐξέθετε μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ συγκατάθεσιν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,¹³ ποῦ κινούσε τὴν γλῶσσαν του, εἰς ποίαν παρανόησιν δὲν θὰ κατέληγον, ἂν καὶ ἡ ἁγία Γραφή, ἐπειδὴ θέλει κάτι τέτοιο νὰ μᾶς διδάσκη, ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πλανᾶται ὁ ἀκροατής; Ἄλλ' οἱ πολλοὶ παρακολουθοῦν, ἐκείνους ποῦ τὰ παρουσιάζουν ἔτσι, ἄχι διὰ νὰ ἔχουν κάποιο κέρδος ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ἀλλὰ χάριν εὐχαριστήσεως, Ὡς διὰ τοῦτο δὲν σπεύδουν νὰ προσέξουν ἐκείνους ποῦ δύνανται νὰ ἀφελῶσιν, ἀλλὰ περισσότερον ἐκείνους ποῦ ἠμποροῦν νὰ προκαλοῦν εὐχαρίστησιν. Ἐνεκα τούτου, σὰς παρακαλῶ, ἀφοῦ κλεισώμεν τὰ αὐτιά μας εἰς βλοῦς αὐτούς, νὰ ἀκολουθήσωμεν κατὰ γράμμα τὸν κανόν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ ὅταν ἀκούσῃς, ἀγαπητέ, ὅτι Ἐφύτευσε παράδεισον ὁ Θεὸς εἰς Ἐδέμ ἀνατολικῶς, τὸ μὲν, Ἐφύτευσε, νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεσαι θεοπρεπῶς, ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸν Θεόν, ὅτι δηλαδὴ διέταξε, τὸ ἐν συνεχείᾳ δὲ λεγόμενον νὰ πιστεύῃς, διότι ἔχει γίνει καὶ παράδεισος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ὅπου ὑπέδειξεν ἡ Γραφή. Διότι τὸ νὰ μὴ πιστεύῃ κανεὶς εἰς ὅσα λέγει ἡ θεία Γραφή, ἀλλὰ μὲ τὸ δικό του μυαλὸ νὰ προσθέτῃ ἄλλα, νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς μεγάλον κίνδυνον. Δ Καὶ ἐτοποθέτησε, λέγει, ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἔπλασε.

Πρόσεξε ἀμέσως, πόσῃν τιμῇ ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτόν. Διὰ νὰ αἰσθανθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα τὴν εὐεργεσίαν καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν τιμὴν μὲ τὴν ὁποίαν τὸν περιέβαλε διὰ τῶν ἔργων, δημιουργήσε αὐτὸν ἔξω τοῦ παραδείσου, ἀμέσως τὸν ἔφερε εἰς αὐτόν, διότι, λέγει, Καὶ ἐτοποθέτησεν ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἔπλασε. Καὶ τὸ, Ἐτοποθέτησε, πάλιν ἐννοοῦμεν, ἀντὶ τοῦ διέταξεν αὐτόν νὰ ζῆ ἐκεῖ, διὰ νὰ παρέχῃ πολλὰν εὐχαρίστησιν εἰς αὐτόν ἢ θεὰ Ε καὶ ὁ πρὸς τῆς ζωῆς, καὶ νὰ κινή αὐτόν εἰς εὐ-

13. Ἡ Ἁγία Γραφή ἀγάθη θεοεικὸς ἀπὸ ἀνθρώπου, ἀλλὰ εἰς κείνον κατὰ τὸ περιεχόμενον εἰκόλον, καὶ ὅσον οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι ἔγραψαν, τρυφερότερος ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ταῦτα ὁμολογοῦν οἱ Ἰβηταί. Ὁ Ἁγ. Παῦλος γράφει: «Πᾶσα Γραφή θεοπνευστος» (Β' Τιμ. 3, 16) κ.λ.

γνωσούνην, ἀφοῦ ἐνόησῃ, ὅτι εὐηργετήθη ὅσον οὐδεὶς ἄλλος οὐδέποτε. Ἄς μὴ σὲ ἐκπλήσῃ, λαίψον, ἡ λέξις ἐτοποθέτησε, διότι εἶναι συνήθεια πάντοτε εἰς τὴν Γραφήν νὰ χρησιμοποιοῖ πρὸς ἰδικὴν μας ὠφέλειαν ἀνθρωπίνης λέξεως. Καὶ διὰ νὰ ἐνοήσῃς, τὴν ἴδιαν λέξιν ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας τῶν ἀστέρων, διότι εἶπε, Καὶ ἐτοποθέτησεν αὐτοὺς εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Μὲ αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἐνοήσωμεν, ὅτι τοὺς ἐποίησε εἰς τὸν οὐρανόν (τὸ κάθε ἀστέρι, ἄλλωστε, βαδίζον τὸν δρόμον του ἀλλάσσει συνεχῶς τοποθεσίας),¹⁴ Ἄ ἀλλ' ὅτι διέταξε νὰ εὐρίσκονται αὐτοὶ εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως ὁ ἄνθρωπος νὰ ζῆ εἰς τὸν παράδεισον. Καὶ ἔκαμεν ὁ Θεός, λέγει, νὰ δλαστήσῃ ἐκ τῆς γῆς πᾶν δένδρον ὠραῖον εἰς τὴν ἄρσιν καὶ καλὸν εἰς τὴν γέσιν, καὶ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.¹⁴ Νὰ καὶ ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας πρὸς τιμὴν τοῦ δημιουργηθέντος (ἀνθρώπου). Ἐπειδὴ ἀπεφάσισε νὰ τὸν τοποθετήσῃ εἰς τὸν παράδεισον διὰ νὰ ζῆ ἐκεῖ, διέταξεν ἐξ αὐτῆς νὰ παραχθοῦν διάφορα δένδρα ὠραία πρὸς θέαν καὶ χρήσιμα πρὸς τροφήν. Διότι κάθε δένδρον εἶναι, λέγει, ὠραῖον εἰς τὴν ἄρσιν, Ὡς δηλαδὴ εἰς θέαν, καὶ καλὸν πρὸς τροφήν, δηλαδὴ νὰ ἠμποροῦν καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως νὰ εὐφραίνουν καὶ πολλὰν εὐχαρίστησιν νὰ παρέχουν διὰ τῆς ὁρώσεως καὶ πολλὰν ἰκανοποίησιν νὰ παρέχουν εἰς ἐκείνον ποῦ πρόκειται νὰ τὰ ἀπολαύσῃ διὰ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἀφθονίας των. Ὅποιοδήποτε δένδρον ὀνομάσεως ἔχει δημιουργηθῆ διὰ νὰ παράγῃ. Εἶδες ζῶν χωρὶς ταλαπωρίας; Εἶδες ζῶν βαυμαστήν; Ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, ὡς νὰ ἦτο κάποιος ἄγγελος, ἐνῶ δηλαδὴ περιβάλλετο ἀπὸ σῶμα, δὲν εἶχεν ὕλικας ἀνάγκας, καὶ ἦτο στολισμένος μὲ στέφανον καὶ ἐφόρει ἐρυθρὰ ἐνδύματα, ὡς βασιλεὺς, καὶ ἔτσι ἀπελάμβανε τὴν ζωὴν μὲ ἑλευθερίαν μέσα εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ παραδείσου. Ὡς καὶ τὸ δένδρον, λέγει, τῆς ζωῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ὅτι κάθε δένδρον, ποῦ προήλθεν ἐκ τῆς γῆς μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ Δεσπότη, εἶναι ὠραῖον εἰς ἄρσιν, καὶ χρήσιμον πρὸς τροφήν, λέγει! Καὶ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς δημιουργός, ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης προεἶδε, τὴν ζημίαν ποῦ

14. Γεν. 2, 9.

ἐπρόκειτο νὰ προκύψῃ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐκ τῆς πολλῆς ἐλευθερίας, ἀνάφερε καὶ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὁ Μετ' ὀλίγον θὰ δώσῃ ἐντολὴν νὰ ἀπέχη ἀπὸ αὐτοῦ, διὰ τὸ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ, ὅτι ὑπάρχει Δεσπότης καὶ δημιουργὸς καὶ αὐτοῦ (τοῦ ἀνθρώπου) καὶ δῶν τῶν δημιουργημάτων, καὶ ὅτι εἰς τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του ἀφείλεται ἡ ἀπόλαυσις ποῦ ἔχει. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, ὠμίλησε περὶ τοῦ δένδρου καὶ διηγείται εἰς τὴν συνέχειαν τὰ δυνάματα τῶν ποταμῶν,¹⁵ καὶ τὸν διαχωρισμὸν τούτων, τρόπον τινά, καὶ ὅτι, ἀπὸ ἐκείνων ποῦ ποτίζεται ὁ παράδεισος, ἐχωρίσθησαν ἄλλοι εἰς τέσσαρας διακλαδώσεις καὶ ἔτσι ἐμοίρασαν τὰ ἕδρα τῆς γῆς. Ἄλλ' ἐκείνοι ποῦ θέλουν νὰ ὁμιλοῦν ἴσως ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των σοφίαν, ἔδεν συμφωνοῦν πάλιν, ὅτι οἱ ποταμοὶ εἶναι ποταμοί, οὔτε τὰ ὕδατα, ὕδατα, ἀλλὰ μεταπίθουν ἐκείνους ποῦ προτιμοῦν νὰ τοὺς ἀκούουν, ὥστε νὰ νομίζουν αὐτὰ (τὰ ὕδατα, τοὺς ποταμοὺς) κάτι ἄλλο. Ἡμεῖς, ὁμῶς, παρακαλῶ, νὰ μὴ δεχόμεθα αὐτοὺς, ἀλλὰ νὰ κλείωμεν τὰ αὐτιά μας, νὰ πιστεύωμεν δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τὰ ὅσα λέγει αὐτῇ. Τὰ ὑγιῆ δόγματα ἄς φροντίζωμεν νὰ ἐναποθετῶμεν εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ μὲ αὐτὰ ἄς ἐπιδεκνῶμεν καὶ ἀκρίθειαν διου ἡθικοῦ. Ἔτσι ἡ ζωὴ μας θὰ ἐπιδεδασκῆ τὴν ἀρθότητα τῶν δογμάτων, τὰ δὲ δόγματα θὰ ἀποδεικνύουν αὐτὴν περισσότερο ἀσταθερὰν (ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν).¹⁶ Ἄ Διότι δὲν θὰ ἀποκομίσωμεν κανὲν ὄφελος, ἐὰν ἔχωμεν δόγματα ὀρθά, ἀμελῶμεν, ὁμῶς, περὶ τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ καὶ διὸν ἡθικὸν ἐὰν ἔχωμεν, ἀμελῶμεν ὁμῶς περὶ τῶν δογμάτων, τίποτε δὲν θὰ κερδίσωμεν χρήσιμον καὶ πρὸς σωτηρίαν μας. Πρέπει, ἐὰν θέλωμεν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν γέννησιν, καὶ τὴν βασίλειον (τῶν οὐρανῶν) νὰ κερδίσωμεν, νὰ κοσμοῦμεθα καὶ ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ καὶ νὰ πιστεύωμεν ὀρθῶς καὶ νὰ ζῶμεν ἐναρέτως.¹⁷ Διότι, πές μου, ποῖον τὸ ὄφελος ἀπὸ δένδρον ὕψηλόν καὶ πλήρες φύλλων, χωρὶς ὁμῶς, καρποῦς; Ἔτσι καὶ ὁ Χριστιανὸς εἰς τίποτε δὲν ἀφείλεται ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματα,

15. Ὁ ποταμὸς ὁ ὁποῖος ἐπηγόρε ἐκ τῆς Ἐδέμ ἐχωρίζετο κατὰ τὸν εἰς τέσσαρας παρακλάδας, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ ἀκόλουθοι ἡ Φισὸν, ἡ Τισὸν, ἡ Τίγρις καὶ ἡ Ἐφράτης (Γεν. 2, 10 κ.).

16. Ἡ ἀνάγκη αἰματωμένης διδασκαλίας καὶ ζωῆς, λόγων καὶ ἔργων, τονίζεται ἰδιαίτερος ἀπὸ τὴν Κίριον. Ἔδεν ἀναφέρονται οἱ λόγοι του, ὁ πᾶς ὁ λόγος μου Κίριε, Κίριε, ἀλλ' ἡ πίστις (Ματθ. 7, 21). Ἐὰν δὲ τὸ ἕλας μερῶν ἔν τινι ἀλλοθροῦται; (Ματθ. 5, 13).

ἐὰν ὡς πρὸς τὴν ζωὴν του εἶναι ἀμελής. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐθεώρει τούτους εὐτυχεῖς καὶ ἔλεγε Ὁ Μακάριος αὐτὸς ποῦ θὰ πράξῃ καὶ θὰ διδάξῃ ὀρθῶς.¹⁷ Ἄξι μεγαλυτέρας ἐμπιστοσύνης καὶ σταθερωτέρας εἶναι ἡ διὰ τῶν ἔργων διδασκαλία, ἀπὸ ἐκείνην ποῦ γίνεται διὰ τῶν λόγων. Διότι ἐκεῖνος καὶ ἐταν σωτῆρ καὶ ἐταν παραμένη ἀφανὴς δύναται νὰ διδάσκῃ, ἄλλους μὲν διὰ τῆς παρουσίας του, ἄλλους δὲ διὰ τῆς ἀκροάσεως. Οὗτος θὰ ἀπολαύσῃ πολλῆς ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον χάρις εἰς τὰς πράξεις του, ἀλλὰ καὶ χάρις εἰς ἐκείνους ποῦ προσδίδετον εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος προετοιμάζει τὴν δόξαν τοῦ Δεσπότη. Αὐτὸς εἰς ἀναριθμήτους γλώσσας καὶ πολλὰς φωνὰς θὰ προσφέρῃ εὐχαριστίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Καὶ θὰ θαυμάσουν αὐτόν καὶ τὸν Δεσπότην του, ὄχι μόνον οἱ γινώσκαι καὶ οἱ μάρτυρες τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοι ποῦ ἀγνωστοὺν αὐτὰ καὶ τὰ μαθαίνουν ἀπὸ ἄλλους, καὶ ἐκείνοι ποῦ κατοικοῦν μακρὰν καὶ ἐκείνοι ποῦ ζοῦν εἰς μακρινὰς ἀποκείας, ὄχι δὲ μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ θὰ σεβασθοῦν τὴν μεγάλην του ἀρετὴν. Διότι τόση εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς, ὥστε νὰ κλείνῃ τὰ στόματα τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ σφραγίσῃ τὴν γλῶσσαν των.

Καὶ καθὼς συμβαίνει μὲ τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν δρασίαν, οἱ ὅποιοι δὲν τολμοῦν νὰ ἀντικρύσουν κατὰ πρόσωπον τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν κακίαν, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἔμπορῆσῃ ποτὲ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀρετὴν,¹⁸ ἀλλὰ θὰ ὑποχωρήσῃ Ὁ καὶ θὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἡττάν της. Βέβαιον, λοιπὸν, περὶ αὐτοῦ ἄς ἐμμένωμεν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἄς ρυθμίζωμεν μετὰ ἰσφαλείας τὴν ζωὴν μας, ἄς φροντίζωμεν δὲ νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ ἐκείνη τὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια φαίνονται μικρὰ καὶ εὐτελεῖ, εἴτε μὲ λόγους, εἴτε μὲ ἔργα γίνονται αὐτὰ. Ἔτσι, ἐὰν ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ μικρὰ, δὲν θὰ περιπέσωμεν ποτὲ εἰς τὰ μεγάλα ἀμαρτήματα. Μὲ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τελείαν ἀρετὴν καὶ θὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν, θὰ ἐπιτύχωμεν δὲ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀντίκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπέραντους αἰῶνας. Γένοιτο.

17. Ματθ. 5, 19.

18. Ἀρετὴ ἀνασθα εἶναι γενικῶς, τὸ κατὰ Θεὸν ζῆν, τὸ ὅποτον ἀποτελεῖ ἐγγῆθον ἡθικὸν καὶ ἐναρέτου εἶναι.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

106 Α ΚΑΙ ΕΛΑΒΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ, ΤΟΝ ΟΠΟΙΟΝ
ΕΠΗΛΑΞΕ, ΚΑΙ ΕΠΟΙΘΗΘΗΤΗΝ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΝ ΤΗΣ
ΤΡΙΤΗΣ, ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΛΩΣΗΤΗΡΗ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΝ ΔΙΑΤΗΡΗ.¹

Πάλιν, εάν επιθυμήτε, και σήμερον συνεχίζοντες τα
δσα ελέχθησαν χθές, ως φροντισόμεν διὰ τὴν πνευματικὴν
σας διδασκαλίαν. Είναι δὲ πολλὴ ἡ σημασία Β πού κρύβουν
τὰ προσφάτως ἀναγινωσθέντα και πρέπει, ἀφοῦ τὰ ἐξετά-
σωμεν ὅλα μετὰ ἀκριβείας και εἰς βάθος, νὰ ἀφελήσωμεν
ἐξ αὐτῶν. Διότι εάν εκείνοι, πού θέλουν νὰ ἀναζητήσουν
λίθους εἰς τὴν θάλασσαν, ὀφίστανται τόσον κόπον και τα-
λαιπωρίαν και ἐκθέτουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸ ρεῦμα
τῶν ὁδῶν, διὰ νὰ ἀποκτήσουν αὐτὰ πού τοὺς ενδιαφέ-
ρουν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς εἶναι ἐπόμενον νὰ ἐπιεί-
νωμεν τὴν σκέψιν και ἀφοῦ ἐρευνησωμεν τὰ εὐρισκόμενα
εἰς τὸ βάθος τῶν λεχθέντων, νὰ ἀποκτήσωμεν τοὺς πολυ-
τίμους αὐτοὺς λίθους. C Ἀλλὰ μὴ ἀνησυχῆς, ἀγαπητέ,
ὅταν ἀκούῃς περὶ βάθους. Διότι δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ἀτακτοῦ
ρεῦμα ὁδῶν, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος πού φωτίζει
τὴν σκέψιν μας, και μᾶς χορηγεῖ με εὐκολίαν αὐτὰ πού ζη-
τοῦμεν και ἀνακουφίζει κάθε κόπον.

Ἡ ἐξεύρεσις, λοιπόν, εκείνων τῶν λίθων δὲν ἀφέλεισε
πολὺ εκείνον πού τοὺς εὐρέσκε, πολλές φορές, μάλιστα,
τὸν ἐξημίωσε πάρα πολὺ, ἔγινε και αἰτία πολλῶν ἀποτυ-
χιῶν, και δὲν ἀπῆλθεσε τόσον εὐχαρίστησιν, ὅσην ἀπέχθει-
αν ἐδοκίμασε, μετὰ τὴν εὐρεσιν τούτων, ἐφ' ὅσον τὰ ὀλέμ-
ματα τῶν φθονερῶν ἐκίνησε ἐναντίον του D και εἰς πόλεμον
παρεκίνησε τοὺς πλεονάκτας. Ἐτοίχι μόνον κομμίαν ἀφέ-
λειαν δὲν προκαλεῖ εἰς τὴν ζωὴν μας ἡ εὐρεσις εκείνων (τῶν
ὀλικῶν λίθων), ἀλλὰ και γίνεται αἰτία πολλῶν πολέμων.
Εἶναι ὅλη πλεονεξίσις, και ἀφοῦ ἔναφε τὴν κόμινον τῆς φι-
λαργυρίας, πολιορκεῖ τὴν ψυχὴν εκείνων πού ἐκυριεύθησαν
ἀπὸ αὐτῆν. Περί τῶν πνευματικῶν δὲ τούτων και τιμῶν
λίθων δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ φοβηθῆ κανεὶς, καθ' ὅσον και
ὁ ἐξ αὐτῶν προερχόμενος πλοῦτος εἶναι ἀπερίγητος,

1. Γεν. 2, 25.

και ἡ εὐχαρίστησις αἰώνια και με τὸ περισσευμὰ τῆς νεκῆ
κάθε ἄλλην εὐχαρίστησιν, πού προκαλεῖται εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους ἀπὸ ἐκεῖ (ἀπὸ ὀλικῆς ἐπιτυχίας, ἀπὸ ὀλικῆς πλοῦτη).
Και αὐτὸ πρόσεξε, διὰ νὰ τὸ ἀκούῃς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, πού
λέγει, ὅτι: «Τὰ λόγια σου εἶναι πλέον ἐπιθυμητὰ ἀπὸ τὸν
χρυσόν, E και τοὺς πολλοὺς πολυτίμους λίθους.»² Βλέπεις
πῶς, ἀφοῦ ἔφερον ἐνώπιόν μας τὰ ὀλικὰ πράγματα, πού
θεωροῦνται τὰ πολυτιμότερα, δὲν ἠρέσθη εἰς αὐτὴν μόνον
τὴν συγκρίσιν, ἀλλὰ προσέθεσε: Πλήθος, και τότε μᾶς ἀφα-
νέρωσε τὴν ἐξ αὐτῶν ὑπεροχὴν; Περισσότερον ἀπὸ χρυ-
σόν, λέγει, και πλῆθος πολυτίμων λίθων. Ὅχι μόνον ἐπι-
θὴ εἶναι τόσον ἐπιθυμητὰ τὰ θεῖα λόγια, ἀλλ' ἐπειδὴ διεπί-
στωσεν, ὅτι μόνον τὰ ὀλικὰ αὐτὰ πράγματα ἔχουν τὴν ἀνω-
τάτην θέσιν μετὰ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο, ἀφοῦ τὰ
παρουσίασεν εἰς ἡμᾶς, ἔτσι ἀπέδειξε τὴν ὑπεροχὴν και τὴν
ἐπιθυμίαν τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος ἰσχυροτέραν. Και διὰ
νὰ ἐνοήσετε, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν θεῖαν Γραφὴν νὰ
συγκρίνη πάντοτε πρὸς τὰ αἰσθητὰ πράγματα τὴν ἐξ αὐ-
τῶν ἀφέλειαν, και ἔτσι ἀποδεικνύεται ἡ ὑπεροχὴ, ἔκουσε
και τὰ ἐξῆς: Προσέθεσε, λοιπόν, και γλυκύτερα ἀπὸ μέλι
και κηρίον.³ 107 Α Ὅχι, βέβαια, ἐπειδὴ εἶναι μόνον τόσον
γλυκύτερα, ὅτε ἐπειδὴ τόσον εὐχαρίστησιν δύνανται
να παρέχουν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ αἰ-
σθητὰ, διὰ νὰ συγκρίνη με τὴν εὐχαρίστησιν τῶν θεῶν
λόγων. Ἐτσι, πάλιν, διὰ τῆς ὑπευθυμίσεως τούτων, κατέ-
στησε ἐμφανῆ τὴν ὑπεροχὴν και ἐθεβαίωσεν, ὅτι ἡ εὐχαρί-
στησις ἐκ τῶν πνευματικῶν διδαγμάτων εἶναι ἀνωτέρα.

Τὸν ἴδιον τρόπον ἐρμηνεύσει θὰ εὐρεθ, ὅτι χρησιμο-
ποιεῖ και ὁ Χριστὸς εἰς τὰ εὐαγγέλια. Διότι ὅταν ἐδίδασκε
τοὺς μαθητὰς και ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ, ποῖος εἶναι
ἐκεῖνος πού ἔσπευε τὸν καλὸν σπόρον εἰς τὸν ἀγρόν, B
και ὁ ἔχθρος πού ἔρριπεν εἰς τὸ μέσον τοῦ σίτου τὰ ζιζάνια,
ἐκεῖνος λεπτομερῶς τοὺς ἠρμηνεύσε τὴν παραβολὴν
και τοὺς εἶπε ποῖος εἶναι ὁ σπορευτὴς τοῦ καλοῦ σπόρου,
ποῖος ὁ ἀγρός, ποῖα τὰ ζιζάνια, ποῖος ὁ σπορευτὴς αὐτῶν,
ποῖοι οἱ θειοκαταί, ποῖος ὁ θερισμὸς και ὅταν ὅλα αὐτὰ ἐ-
ξηγήσῃ σαφῶς, συνεπλήρωσε: Οἱ δίκαιοι θὰ λάμβουν ὡς ὁ
ἥλιος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς των.⁴ Τοῦτο εἶπεν ὁχι

2. Ψαλμ. 18, 11.

3. Ψαλμ. 18, 11.

4. Πρόκειται περὶ τῆς γνωστῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων (Ματθ. 13,
36 κ.σ.).

5. Ματθ. 18, 48.

διότι μόνον τόση λοιπρότητα θά ἔχουν οἱ δίκαιοι, ἀλλὰ διὰ τὴν δειξῆν ὅτι θά ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν, εἶπε δέ, τόσην, ἐπειδὴ μεγαλυτέραν εἰκόνα μεταξύ τῶν φαινόμενων δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶρη κοινῆς. Ὅταν λοιπόν, Ὁ ἀκούσωμεν κάτι τέτοιο, δὲν πρέπει νὰ σταθῶμεν εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ ἀντιλαμβάνωμεθα διὰ μέσου τῶν ὁλοκλήρων φαινόμενων τὴν ὑπεροχὴν τῶν πνευματικῶν. Ἐάν, λοιπόν, εὐράωμεν δι' αὐτὰ ἔδω, ὅτι ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἰσχυροτέρα καὶ ἡ εὐχαριστικὴ σταθερωτέρα (εἶναι θεῖα τὰ λόγια καὶ πνευματικὰ καὶ ἤμποροῦν νὰ δημιουργήσουν πολλὴν πνευματικὴν χάριν εἰς τὴν ψυχὴν), πρέπει νὰ τὰ ἀκούωμεν μὲ πολὺν πόθον καὶ μεγάλην ἐπιθυμίαν, διὰ νὰ ἀποκομίσωμεν ἐξ αὐτῶν πολὺν πλοῦτον καὶ ἀφοῦ διδασχῶμεν τὸν τρόπον νὰ ζῶμεν καὶ νὰ σκεπτόμεθα κατὰ Θεόν, νὰ ἐπιστρέψωμεν ἔτσι εἰς τὰς οικίας.⁶

Δ Ἄς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τί ἀνεγκύβησεν σήμερον. Ἐντεινόντες ὁμῶς τὴν σκέψιν, καὶ ἀφοῦ ἀποτινάζετε κάθε πνευματικὴν ἀκηρίαν καὶ κοσμικὴν φροντίδα, προσέχετε ἔτσι εἰς ἕνα θὰ λεχθῶν, διότι εἶναι θεῖαι ἐντολαὶ ποῦ ἐδόθησαν ἐξ οὐρανοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι ἕαν, ἔταν ἀναγιγνωσκῶνται βασιλικαὶ διαταγαί, γίνεταί μεγάλη ἡσυχία, καὶ ἀπαμακρυνόμενου κάθε θορύβου καὶ ταραχῆς, παρακαλοῦσθων ὅλοι μὲ τεταμένην τὴν προσοχὴν διὰ νὰ ἀκούσωμεν, περὶ τίνος ὁμιλοῦν αὐταί, καὶ ἀντιμετωπίζετῃ μεγάλον κίνδυνον, ἐκεῖνος ποῦ θὰ δημιουργήσῃ μικρὸν θόρυβον καὶ θὰ διακόψῃ τὴν συνέχειαν τῆς ἀναγωγῆς, Ἐ πολὺ περισσότερον ἐδῶ πρέπει νὰ παρακαλοῦσθῃτε μετὰ φόβου καὶ τρόμου, νὰ ἔχετε δὲ ἡσυχίαν, καὶ νὰ ἀπομακρύνετε κάθε ἀησυχίαν ἀπὸ τὴν σκέψιν, διὰ νὰ ἐνοήσετε τὰ λεγόμενα. Ἐτοί ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, δεχόμενος τὴν ὑπακοὴν σας θὰ σᾶς ἀξιώσῃ μεγαλυτέρων δωρεῶν. Ἄς ἴσωμεν, λοιπόν, τί μᾶς διδάσκει καὶ τώρα ὁ μακάριος Μωϋσῆς. Ταῦτα δὲν λέγει μόνον ἐξ ἰσῆς γλώσσης, ἀλλὰ καθοδηγούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος.⁷ Α Καὶ ἔλαβε, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐπλάσεν. Ὅρθως ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς, ἐτοποθέτησε καὶ τὰ δύο. Διότι δὲν εἶπε, Κύριος, καὶ ἐσιώπησεν, ἀλλὰ προσέθεσεν, Ὁ Θεὸς, κάποιον ἀλήθειαν κεκρυμμένην θέλων δι' αὐτοῦ νὰ μᾶς διδάξῃ, νὰ γνω-

6. Κατὰ Θεὸν φιλοσοφία εἶναι τὸ κατὰ Θεὸν ζῆν καὶ σκεπτεσθαι, ἔς καὶ ἡ μελέτη καὶ πλήρης γνώσις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα δὲ ἔχει ἀποσαφήνισεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὴν συνέθεσαν τοὶ ἄγγελοι καὶ εἰς τὴν Θεόν.

ρίζωμεν δηλαδὴ, ὅτι καὶ ἂν ἀκούσωμεν Κύριον καὶ ἂν Θεόν, καμμία διαφορὰ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ὀνόματα. Αὐτὸ δὲ τώρα δὲν τὸ ἀνέφερα ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ εἰς τὰς λέξεις, καὶ ὅτι ἡ μία φανερώσει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἔταν ἀκούσῃς τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ, Εἰς ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐγίναν τὰ πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐγίναν τὰ πάντα.⁷ Διὰ τοῦτο καὶ χωρὶς διαφορὰν χρησιμοποιοῖ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἡ Γραφή, ὥστε νὰ μὴ προσέβῃ τίποτε εἰς τὴν ὁρθότητα τῶν δογμάτων, ἐξ ἰσῆς ἐκασίας, ὁ ἐξ ἀντιθέτου κινούμενος. Καὶ διὰ τὴν ἐνοήσῃς, ὅτι τίποτε ἡ Γραφή δὲν λέγει τυχαίως καὶ ἀνευ προσοχῆς, προσέειπε μὲ ἀκριβείαν ἐξ αὐτοῦ ποῦ θὰ λεχθῆν τώρα. Ἐλαβε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός. Περὶ τίνος θέλει νὰ ἔχη λεχθῆν τοῦτο ὁ αἰρετικός; Περὶ τοῦ Πατρὸς μόνον; Καλῶς. Τότε ἀκούσε τὸν Παῦλον, ποῦ λέγει, Εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐγίναν τὰ πάντα, καὶ Εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐγίναν τὰ πάντα. Βλέπετε πῶς τὸ ὄνομα, Κύριος, τὸ ἀπέδωσε εἰς τὸν Υἱόν; Τί, λοιπόν, θὰ εἴπουν, ἡ ὀνομασία, Κύριος, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ὀνομασίας, Θεός; Προσέειπε πόσον ἐσφαλμένον Ἐ καὶ ἐλάσφημον εἶναι αὐτό. Διότι ἔταν κάποιος δὲν θέλει νὰ ἀκολουθῆ τὴν θεῖαν Γραφήν, ἀλλὰ τὰς ἰσῆς τοῦ σκέψῃς, κάμνει ἀησυχῶν τὴν σκέψιν καὶ ἐπιβδεται εἰς ἀτελειώτους λογαμαχίας καὶ συζητήσεις περὶ τῆς ὁρθότητος τῶν ὑγιῶν δογμάτων. Καὶ ἔλαβε, λέγει, Κύριος, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐπλάσεν, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς διὰ νὰ καλλιεργῆ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν διατηρῆ. Παρατήρησε πόσην φροντίδα δείχῃ διὰ τὸν δημιουργηθέντα ἄνθρωπον.

Ἐπειδὴ προηγουμένως μᾶς εἶπεν ὁ μακάριος Μωϋσῆς, ὅτι ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς τὸν παράδεισον καὶ ἔβαλε ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, Δ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἠθέλησε ἐκεῖ νὰ ἔχη τὴν κατοικίαν του καὶ νὰ ἀπολαύῃ τὸν παράδεισον, σήμερον πάλιν μᾶς φανερώσει τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ποῦ δεικνύει πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπαναλαμβάνων, λέγει Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐπλάσεν, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸν παράδεισον τῆς εὐχαριστήσεως. Δὲν εἶπεν ἁπλῶς, Εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλὰ προσέθεσε, Τῆς εὐχαριστήσεως, διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ὑπεροδικὴν χάριν ποῦ ἀπελάμβανεν κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν του. Προ-

7. Α' Κορινθ. 8, 6.

έθεσε δέ, *Έβαλε αὐτὸν εἰς τὸν παράδεισον τῆς εὐχαριστήσεως διὰ τὰ τὸν καλλιέργη καὶ τὸν διατηρῆ. Καὶ αὐτὸ δεῖχνει τὴν μεγάλην φροντίδα. Διότι ἐπειδὴ ἡ ζωὴ του ἐκεῖ ἦτο πλήρης εὐχαριστήσεως, Ἐ ποὺ προήρχετο καὶ ἀπὸ τὴν θέαν (ὡραίαν θέαν τοῦ παραδείσου) καὶ ἀπὸ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν του ἀναγκῶν, τὸν διέταξε νὰ καλλιέργη αὐτὸν καὶ νὰ τὸν διατηρῆ, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆ (ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπὸ τὸν ὀρθὸν τρόπον ζωῆς) λόγῳ τῆς υπερβολικῆς ἀναπαύσεως (διότι ὄλην, λέγει, τὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία). Τί λοιπὸν, λέγει, εἶχε ἀνάγκη ὁ παράδεισος τῆς ἰδικῆς του φροντίδας; Δὲν λέγω αὐτὸ, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ τοῦ ἀναθέσῃ κάποια μικρὰν ¹⁰⁹ Α καὶ ἀνάλογον φροντίδα διὰ τὴν διατήρησιν καὶ τὴν καλλιέργειαν. Διότι ἐὰν ἦτο ἀπηλλαγμένον οὐδεὶςποτε κόπου, ἀνάσας θὰ περιέπιπεν εἰς ἀκηρίαν λόγῳ τῆς μεγάλης ἀνάσσεως. Μὲ τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀκοπον καὶ ἀνευ ταλαιπωρίας ἐργασίαν θὰ ἦτο σωφρονέστερος. Καὶ τὸ, νὰ διατηρῆ, δὲν προστίθεται ἄπλῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρικῆ τελείως, λέγει, ὅτι εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν κάποιοι θεοπύτου, ποὺ τοῦ ἐχάρισε τὴν ἀπόλαυσιν καὶ μαζί με αὐτὴν ἀνέθεσε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν διατήρησιν. Τὰ πάντα πράττει καὶ ἐπεξεργάζεται ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὠφέλειαν, μαζί δὲ με αὐτὴν μας χαρίζει Β καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν εὐχαριστήσιν. Διότι ἐὰν μᾶς ἐτοίμασε τὰ ἀγνωστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, λόγῳ τῆς μεγάλης πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης του, καὶ πρὸς τῆς δημιουργίας μας, καθὼς λέγει: *Ἐλθετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην δι' ἐμοῦ βασιλείαν πρὸς τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου,¹¹⁰ πολὺ περισσότερον θὰ μᾶς χορηγήσῃ ἀφθόνας διὰ τὰ ἐδῶ (ἀγαθὰ).

Τόσας εὐεργεσίας, λοιπὸν, ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸν ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηθενός. Τοῦ ἔδωσε σῶμα ἐκ τοῦ σώματος. Κατόπιν, τοῦ ἐχάρισε διπλὸν ψυχήν, C τὸ κυριώτερον, μετὰ τὸ ἐμφύσησά του. *Ἐπειτα ἐδημιούργησε τὸν παράδεισον καὶ τὸν ἔβαλε νὰ ζῆ ἐκεῖ. Μετὰ ὡς φιλόστοργος πατήρ, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆ ὁ παῖς του, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐλευθερίας καὶ ἀπολαύσεως, τοῦ ἀναθέτει κάποιαν μικρὰν καὶ ἀνάλογον ἐργασίαν. *Ἐτοί ὁ Δεσπότης Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ ὥρισεν τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν διατήρησιν, διὰ νὰ τὸν δοθῶν εἰς περαιτέρω προκο-

8. Σοφ. Σειρ. 88, 28.
9. Ματθ. 25, 34.

πήν, μαζί με τὴν πολλὴν ἀπόλαυσιν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσιν. Αὐτὰ, λοιπὸν, εἶναι ὅσα ἔγιναν D διὰ τὸν δημιουργηθέντα (ἄνθρωπον). Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ, θεδαίως, ποὺ ἀκολουθῶς γίνονται, φανερώσων εἰς ἡμᾶς τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβολικὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν μακροθυμίαν, ποὺ δεκτικῶς χάρει εἰς τὴν ἀγαθὴν του φύσιν. Διότι τί λέγει ἡ Γραφή; *Ἐδῶσε δὲ τὴν ἐντολήν¹¹⁰ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ. Ἰδοὺ, πάλιν καὶ ἐδῶ, ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν συνήθειαν, διὰ νὰ διδαχθῶμεν ἀκριβῶς μετὰ τὴν πυκνότητά των λεγομένων, καὶ νὰ μὴ ἀνεχώμεθα πλέον αὐτοὺς ποὺ τολμοῦν νὰ διαχωρίζουν τὰς σημασίας τῶν ὀνομάτων καὶ νὰ ἀποδίδουν τὴν μίαν εἰς τὸν Πατέρα, τὴν ἄλλην εἰς τὸν Υἱόν. *Ἐπειδὴ ἡ οὐσία καὶ τῶν δύο εἰναι μίαν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ θεία Γραφή ἀνεξαρτήτως χρησιμοποιοῖ τὰς ὀνομασίας καὶ ἄλλοτε μὲν εἰς τὸν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸν Υἱόν ἀποδίδει τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν. Ἐ καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολήν, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ, λέγων. Κατάπληξιν ἐδῶ προκαλεῖ ἡ ὑπερβαίνουσα κάθε λογικῆ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ποὺ μᾶς φανερώνει μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν λέξιν. Καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολήν, λέγει. Κύτταξε ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν τμήν περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον. Διότι δὲν εἶπε, προσέταξεν, ἢ διέταξεν, ἀλλὰ τί; *Ἐδῶσεν ἐντολήν. Καθὼς φίλος πρὸς φίλον, δίδων ἐντολὰς διὰ μερικὰ σπουδαῖα ζητήματα, συζητεῖ, ¹¹⁰ Α ἔτσι συμπεριφέρεται καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀδάμ, ὥστε νὰ προσελκύσῃ αἰετως τὴν ὑπακοήν του εἰς τὰ μετὰ τὴν τὴν τὴν τμήν ὑπ' αὐτοῦ παραγγελέντα. Καὶ ἔδωσε ἐντολήν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ, λέγων, Ἀπὸ κάθε δένδρον τοῦ παραδείσου ἐλευθέρως νὰ τρώγῃς, ἀπὸ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ νὰ μὴ φάγῃς ἀπ' αὐτοῦ, διότι ὅταν φάγῃς ἀπ' αὐτοῦ ἐξάπαντος θὰ ἀποθῶνῃς.¹¹¹ Πολλὴ ἡ ἐπιεικεία αὐτῆς τῆς ἐντολῆς. Ἀλλὰ φοβερόν, ἀγαπητέ, ἡ ἀκηρία. Διότι κάμνει τὰ ἐκόλα νὰ φαίνονται δύσκολα, ἐνῶ ἡ προθυμία καὶ ἡ ἐτοιμότης κάμνει καὶ τὰ δύσκολα ἐκόλα εἰς ἡμᾶς. Διότι, πῆς μου, τί εἶναι ὀλιγώτερον ὀχληρόν ἀπὸ αὐτὸ; Ποῖα τιμὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτὴν; Τοῦ παρεχώρησε ὡς τότεν κατοικίας Β τὸν παράδεισον. *Ἐδημιούργησε τὴν ὁμορφίαν τῶν βλεπομένων, διὰ νὰ εὐχαριστήται μετὰ τὴν θέαν

10. Γεν. 2, 16.

11. Γεν. 2, 16-17. Ὁ: ἄνατος χαρακτηρίζεται ἡ ἀποκρίσιμος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ διακοπή τῆς μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίας. Ἐνοεῖται ὡς ἄνατος θεωρεῖται ὡς ποιητὴ διὰ τὴν παράδεισον τῆς ἐντολῆς.

αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἰκανοποιήσεως τὴν ἀπολαύη πολλὴν εὐχαρίστησιν. Φαντάσου, ὅσον εἶναι δυνατὸν τὰ δένδρα γεμάτα ἀπὸ καρπῶν, τὴν ποικίλιαν τῶν λουλουδιῶν, τὴν διαφορὰν τῶν φυτῶν, τὴν ὁμορφίαν τῶν φύλλων, ὅσα ἄλλα εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπάρχουν εἰς παράδεισον καὶ νὰ ἔχουν φυτευθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο εἶπεν ἡ βεβαία Γραφή, ὅτι ἐδάστασαν ἀκόμη ἐκ τῆς γῆς κάθε δένδρον ὡραῖον εἰς θέαν, καὶ καλὸν πρὸς τροφήν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι συμπεριφέρθη περιφρονητικῶς, παρ' ὅλην τὴν ἀφθονίαν τοῦ ἀπέλαυε, C εἰς τὴν δοθείσαν εἰς αὐτὸν ἐντολήν, ἕνεκα τῆς πολλῆς τοῦ ἀκηρίας καὶ ἀκρατείας. Φρόντισε νὰ ἐνωήσῃς, ἀγαπήτέ, μὲ πόσῃ τιμῇ τὸν πριέβαλε. Τοῦ παρεθέσεν ἰδιαίτερον καὶ δεχωριστὴν τράπεζαν εἰς τὸν παράδεισον, διὰ νὰ μὴ φαντασθῆ, ὅτι τὴν ἰδίαν τροφήν θὰ ἔχη μὲ τὰ ἄλλα ζῷα. Ὡς βασιλεὺς νὰ εἴη καὶ νὰ ἀπολαύη τὸν παράδεισον καὶ ὡς οἰκοκύριος νὰ εἶναι κεχωρισμένως ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ ἐδόθησαν διὰ τὸν ὑπηρετοῦν, νὰ ἔχη δὲ καὶ ἄλλον τρόπον ζωῆς. D Καὶ ἔδωκε ἐντολήν, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ λέγων, ἀπὸ κάθε δένδρον τοῦ παραδείσου θὰ τρώγῃς, ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ φάγῃς, διότι ἐταν θὰ φάγῃς ἀπ' αὐτοῦ ἐξάπαντος θὰ ἀποθάνῃς, σαφῶς λέγων πρὸς αὐτὸν, μήπως ζητῶ ἀπὸ σέ κάτι θαρὸ καὶ ἐνοχλητικόν; Ἐπιτρέπω τὴν ἀπόλαυσιν ὄλων, πλην αὐτὸ μόνον δίδω ἐντολήν νὰ μὴ ἐγγίγῃς. Ἀλλὰ καθορίζω καὶ μεγάλην τιμωρίαν, ὥστε νὰ φυλάξῃς τὴν δοθείσαν ἐντολήν παρακινούμενος ἔσω καὶ ὅπρὸ τοῦ φόβου. Ἐπραξε ὡς κάποιος φιλότιμος οἰκοκύριος, E ποῦ ἐνεπιστεύθη μεγάλην οἰκίαν εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος ὑπεκρέθη νὰ δίῃ μικρὸν νόμισμα, προκειμένου νὰ διατηρῆ ἀκεραίαν αὐτὴν ὑπὸ τὴν κατοχὴν του. Ἐτσι, λοιπὸν, καὶ ὁ φιλότιμος Δεσπότης, ἀφοῦ τοῦ ἐπέτρεψε τὴν ἀπόλαυσιν ὄλων τῶν εὐρισκόμενων εἰς τὸν παράδεισον, προσέταξε τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀπολαύσεως τῶν καρπῶν ἐνὸς μόνου δένδρου, διὰ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Δεσπότης, εἰς τὸν ὅποιον ἀρμόζει νὰ ὑπακούῃ καὶ νὰ προθυμοποιῆται νὰ πράττῃ τὰ ὑπ' ἐκείνου διατασσόμενα.

Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀπονεμίῃ ἐπιείκως ἔπειναν εἰς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ κοινῶ ὄλων Δεσπότης; Ἐχει φανερώσει εἰς κανένα μέχρι τώρα πόσῃ τιμῆς ἀξίζει ἡ εὐεργεσία του; Διότι δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μισθὸν ἀπόλαυσιν.¹¹¹ Ἀοῦτε προσέταξε νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ περισσότερα (ἐνν. ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου) καὶ νὰ ἔχουν πρὸς ἀπόλαυσιν τὰ

ὕψαλοιπα. Ἠθέλησε νὰ μετέχη εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου, δι' αὐτὸ καὶ διατάσσει τὴν ἀποφυγὴν ἐνὸς μόνου δένδρου. Ἀπεδείχθη δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι ἔπραξε τοῦτο, ὅχι δι' οἰανδήποτε ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ προκειμένου νὰ γνωρίζῃ τὸν δημιουργὸν τῶν τῶσαν εὐεργεσιῶν. Πορατήρησε δὲ μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ ταῦτα, μὲ πόσῃ τιμῇ περιέβαλε τὴν γυναῖκα τοῦ ἐπρόκειτο νὰ δημιουργήσῃ. Διότι ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχε δημιουργηθῆ, ἡ ἐντολή δίδεται καὶ πρὸς τοὺς δύο. Δὲν θὰ φάγετε ἀπ' αὐτοῦ, διότι ἐταν φάγετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐξάπαντος θὰ ἀποθάνετε. Δι' αὐτοῦ ἐδήλωσεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐνότητα ἀνδρὸς καὶ γυναίκος, B καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: Κεφαλὴ τῆς γυναίκος εἶναι ὁ ἀνὴρ.¹¹² Καὶ ἀπευθύνεται καὶ πρὸς τοὺς δύο διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀφορμὰς, ὥστε, ἐταν μετὰ ταῦτα δημιουργήσῃ ἐξ αὐτοῦ (τοῦ ἀνδρὸς) τὴν γυναῖκα, νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὴν τὰς ἐντολάς του (τοῦ Θεοῦ). Γνωρίζω, δεδαίως, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ δένδρου αὐτοῦ (τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ) κατέστη περιδότηον, καὶ ὅτι πολλοί, ἀπὸ ἐκεῖνους ποῦ ὁμιλοῦν ἀπρόσεκτα, ἐπιχειροῦν νὰ ἀποδώσουν εἰς τὸν Θεὸν τὴν αἰτίαν, καὶ τολμοῦν νὰ λέγουν: Ἀφοῦ ἐγνωρίζε ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ παρέβαινε τὴν ἐντολήν, διὰ ποῖον λόγον τὴν ἔδωκεν εἰς αὐτόν; C καὶ πάλιν, διατὶ προσέταξε νὰ θλαστήσῃ εἰς τὸν παράδεισον (τὸ δένδρον αὐτό); καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ προβάδωμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τούτων, πρὸ τοῦ χρόνου τῆς παραβάσεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναμείνωμεν τὴν διήγησιν τοῦ μακαρίου Μωυσέως. Ἐτσι, ἀφοῦ φθάσωμεν ἐκεῖ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν, θὰ διδάξωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας τὸ ὀρθὸν πνεῦμα τῆς Γραφῆς, κατὰ τὴν εὐνομίαν, δεδαίως, ποῦ θὰ μᾶς δώσῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ προσφέρετε εἰς τὸν Δεσπότην τὴν ἀρμόζουσαν θαλασσίαν, κατανοοῦντες τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων, καὶ νὰ μὴ μεταφέρετε τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὸν ἁμαρτήσαντα (ἄνθρωπον) εἰς τὸν ἀναίτιον Θεόν. D Ἄς ἐλθωμεν, λοιπὸν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ἀναγνωσματος.

Καὶ εἶπε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός, δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος.¹¹³ Πάλιν ὁμιλήσῃ ὡς καὶ προηγουμένως καὶ εἶπε, Κύριος ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐντυπωθῶν καλὰ εἰς τὴν σκέψιν, ὥστε νὰ μὴ θεωρῶμεν τὰ σπουδαιότερα τῆς

111. Ἐφεσ. 5, 29.

112. Γεν. 2, 18.

θείας Γραφής, ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους ἀκρίβεις. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος. Παρατήρησε τὸν ἀγαθὸν Θεόν, ποῦ δὲν ἀδρανεῖ, ἀλλὰ εἰς τὰς εὐεργεσίας προσθέτει ἄλλας εὐεργεσίας καὶ θέλει, ἕνεκα τῆς ἀπεράντου καλωσύνης του, νὰ περιβάλλῃ μὲ κάθε τιμὴν τὸ λογικὸν τοῦτο ζῷον καὶ μαζί μὲ τὴν τιμὴν νὰ χάριση εἰς αὐτὸν καὶ ἀνεσις ζωῆς. Εἰ Διότι εἶπε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός, δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος. Ἄς δημιουργήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Καὶ ἐδῶ πάλιν τό, δημιουργήσωμεν. Χρησιμοποεῖ καὶ τώρα, ποῦ πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ τὴν γυναῖκα τὸ ἴδιον ῥῆμα, καὶ λέγει, δημιουργήσωμεν, καθὼς ἐξ ἀρχῆς δημιουργῶν τὸν ἄνθρωπον, ἔλεγεν, δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν, καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν. Πρὸς ποῖον ἀπευθύνεται; Πρὸς τὸν μονογενῆ του Υἱόν,¹⁴ ποῦ ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ, τὸν θαυμαστόν ἀμβούλον, τὸν ἐξουσιαστήν, τὸν ἀρχηγὸν τῆς εἰρήνης.¹¹² Α καὶ ὄχι πρὸς κάποιον κτιστὴν δύναμιν. Καὶ διὰ νὰ ἐνοήσῃ ὁ Ἄδάμ, ὅτι τὸ ζῷον, ποῦ πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ θὰ εἶναι ἰσότημον πρὸς αὐτὸν δι' αὐτὸ καθὼς ἔλεγε δι' αὐτόν, δημιουργήσωμεν, εἶται καὶ τώρα λέγει, δημιουργήσωμεν εἰς αὐτόν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Καὶ τὰ δύο ἔχουν πολλὴν δύναμιν, καὶ τό, Βοηθόν, καὶ τό, Κατ' αὐτόν. Δὲν θέλω, λέγει, νὰ εἶναι μόνος, ἀλλὰ νὰ ἔχη κάποιον παρηγορίαν ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ θέλει νὰ δημιουργήσῃ καὶ κατάλληλον βοηθὸν εἰς αὐτόν, ὑπαινισσόμενος τὴν γυναῖκα. Διὰ τοῦτο λέγει, δημιουργήσωμεν εἰς αὐτόν βοηθόν, καὶ προσέθεσε Κατ' αὐτόν (ὅμοιον μὲ αὐτόν), διὰ νὰ μὴ φαντασθῆς, ὅταν ἴδῃς νὰ δημιουργοῦνται ὁμέσως τὰ θηρία, καὶ ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ἐννοῶσε αὐτά. Εἰ Παρ' ὅλον, ποῦ πολλά ἀπὸ τὰ ἄλογα αὐτὰ ὑψίστανται τοὺς αὐτοὺς μὲ αὐτὸν κόπους, ἐν τούτοις δὲν ἔχει κανένα τὴν αὐτὴν λογικὴν μὲ τὴν γυναῖκα. Διὰ τοῦτο εἶπε, Βοηθόν κατ' αὐτόν, καὶ συνέχισε. Καὶ ἔπλασε Κύριος ὁ Θεός ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔφερεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἄδάμ διὰ νὰ ἴδῃ πῶς νὰ ὀνομάσῃ αὐτά, καὶ εἰ, τι ὄνομα ἔδωκε ὁ Ἄδάμ εἰς πᾶσαν ζῶσον ὑπαρξίην τοῦτο νὰ εἶναι τὸ ὄνομα αὐτῆς.¹⁵ Δὲν συμβαίνει τοῦτο ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ δι' ὅσα πρόκειται νὰ

14. Ὑποβλήθη διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἢ ἱερατικῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.
15. Γεν. 2. 19.

πραγματοποιηθῶν μετ' ὀλίγον. Ταῦτα γνωρίζω ἐκ τῶν προτέρων ὁ Θεὸς φανερώνει εἰς ἡμᾶς τὴν πολλὴν σοφίαν, ποῦ ἔχει χάριση εἰς τὸν δημιουργηθέντα ὄπ' αὐτοῦ (ἄνθρωπον), διὰ νὰ μὴ ναμίση C ὅτι ἐξ ἀγνοίας παρέδῃ τὴν ἐντολήν τὴν δοθείσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι αἰτία τῆς πτώσεως εἶναι ἡ ἀμέλεια.

Ὅτι εἶχε πολλὴν σοφίαν θὰ μάθῃς ἐκ τῶν ἐπομένων. Καὶ ἔφερεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἄδάμ διὰ νὰ ἴδῃ πῶς νὰ ὀνομάσῃ αὐτά. Διὰ νὰ μᾶς παράσῃ ἀπόδειξιν τῆς πολλῆς του σοφίας κάμνει τοῦτο. Καὶ πάλιν, εἰ, τι ὄνομα ἔδωκε, λέγει, ὁ Ἄδάμ, τοῦτο νὰ εἶναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. D Αὐτὸ δὲν γίνεται μόνον διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν σοφίαν του, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδειχθῇ συμβολικῶς καὶ ἡ ἐξουσία του ἐπ' αὐτῶν, διὰ τῆς ἀποδόσεως τῶν ὀνομάτων. Διότι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι συνήθεια, ὅταν ἀγοράζουσιν ὑπηρετίας, νὰ ἀλλάσσουν τὰς ὀνομασίας των, διὰ νὰ φανερῶνται συμβολικῶς ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία. Διὰ τοῦτο προετοιμάζει τὸν Ἄδάμ νὰ δώσῃ τὰς ὀνομασίας εἰς ὅλα τὰ ἄλογα ὡς οἰκοδεσπότης. Μὴ παρέλθῃς ἀπλῶς, ἀγαπητέ, αὐτὸ ποῦ ἐλέχθη, ἀλλὰ φρόντισε νὰ ἐνοήσῃς πόση σοφία ἐχρηιάζετο διὰ νὰ δώσῃ εἰς τόσα γένη τὰς ὀνομασίας καὶ μάλιστα τὰς πλέον κατάλληλους εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. E τῶν πτηνῶν, τῶν ἑρπετῶν, τῶν θηρίων, τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων, τῶν ἀγρίων καὶ τῶν ἡμέρων, ἐκείνων ποῦ ζοῦν εἰς τὰ ὕδατα καὶ τῶν δημιουργηθέντων ἐκ τῆς γῆς. Καὶ εἰ, τι, λέγει, ὄνομα ἔδωκε ὁ Ἄδάμ εἰς πᾶν ἔμφυχον, τοῦτο νὰ εἶναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἶδες τί ὠλοκληρωμένη ἐξουσία; Εἶδες τί ἀπόλυτος ἐξουσία; Σκέψου μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ τοῦτο, ὅτι λέοντες, λεοπαρδάλεις, ἐχίδναι, σκορπιοὶ, ὄφεις καὶ τὰ ἀγριώτερα ἀπὸ αὐτὰ μὲ πῶσιν ὑποταγὴν ἐδέχθησαν τὰς ὀνομασίας προσελθόντα ὡς πρὸς οἰκοδεσπότην.¹¹³ Α καὶ ὁ Ἄδάμ δὲν ἐδειλόισε ἐνώπιον οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν. Ἄς μὴ καταφέρεται, λοιπόν, κανεὶς ἐναντίον τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Δεσπότη ἄς μὴ ἀκονίσῃ τὴν γλῶσσαν του κατὰ τοῦ δημιουργοῦ, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς κεφαλῆς του ἄς μὴ λέγῃ τὰ ἀνωφελῆ ἐκεῖνα λόγια: διὰ τὴν δημιουργήθησαν τὰ θηρία; Ὅτι ἀπεδέχθησαν ὅλα, καθὼς τὰ ἡμέρα, τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν του, φανερώνει καθαρὰ ἡ ὀνομασία των: Διότι αἱ ὀνομασίαι, ποῦ ἐδόθησαν εἰς αὐτά, παραμένουν μέχρι σήμερον. Ὁ Θεὸς ἐπεκύρωσε τὰς ὀνομασίας, διὰ νὰ ἐνθυμώμεθα πάντοτε τὴν τιμὴν, ποῦ ἔλαθε ἐξ ἀρχῆς (ὁ ἄνθρωπος) ἀπὸ τὸν Δεσπότην, διὰ τῆς ὑποταγῆς τούτων, καὶ νὰ καταλογίσωμεν εἰς αὐτὸν

τὴν εὐθύνην τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ἐξουσίας, λόγω τῆς ἀμαρτίας. **B** Καὶ ἔδωκεν ὁ Ἄδάμ, λέγει, δυνάματα εἰς ὅλα τὰ κτήνη, καὶ εἰς ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς. Κύτταξε ἀπὸ ἐδῶ, ἀγαπητέ, τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως, καὶ τὴν ὑπερβολικὴν του σίνεσιν, καὶ μὴ λέγῃς, ὅτι ἀγνοοῦσε ποῖον ἦτο τὸ καλόν, καὶ ποῖαν τὸ κακόν. Διότι ἐκεῖνος ποῦ ἠδυνήθη νὰ δώσῃ καταλλήλους ὀνομασίας εἰς τὰ κτήνη καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηρία, χωρὶς νὰ κάμῃ σύγχυσιν εἰς τὴν τάξιν καὶ νὰ ἀποδώσῃ ὀνομασίας καταλλήλους διὰ ἡμέρα ζῆα εἰς ἄγρια. **C** οὔτε ὀνομασίας καταλλήλους διὰ ἄγρια εἰς ἡμέρα, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰς πλέον ὁρθάς, πῶς δὲν ἦτο γεμῆτος ἀπὸ κάθε σοφίαν καὶ σίνεσιν;

Σκέψου, λοιπόν, κατόπιν τούτου πόση ἦτο ἡ δύναμις ἐκεῖνου τοῦ ἐμφυσηματος, καὶ ἡ σοφία τῆς αἰῶλου ψυχῆς, ποῦ ὁ Δεσπότης ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν καὶ ἄφου σονέστησεν ἐκ δύο οὐσιῶν ζῆον τόσον βουμιάσιον καὶ λογικόν καὶ συνεδύασε τὴν αἰῶλον οὐσίαν τῆς ψυχῆς μετὰ τὸ σῶμα, ὡς εἰς κάποιο ὄργανον, ἀνέδειξε ἀριστον τεχνίτην. Ὄταν, λοιπόν, ἀντιληφθῆς τὴν τόσην σοφίαν τοῦ ζώου τούτου (τοῦ ἀνθρώπου) θὰ ἐκπλαγῆς διὰ τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ. Διότι ἐάν, ἡ ὁμορφία τοῦ οὐρανοῦ κινεῖ, τὸν εὐγνώμονα θεοτὴν νὰ ἀναπέμψῃ δοξολογίαν πρὸς τὸν δημιουργόν, **D** πολὺ περισσότερον, τὸ λογικόν τοῦτο ζῆον, ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ἀνυμνῇ συνεχῶς τὸν δημιουργόν καὶ νὰ ἀναπέμψῃ δοξολογίαν εἰς τὸν Δεσπότην, ἐνθυμούμενος τὸν τρόπον τῆς προελεύσεώς του, τὴν τιμὴν ποῦ εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν ἔλαβε, τὰς μεγάλας δωρεάς καὶ τὰς ἀφαντάστους εὐεργεσίας. Ἦθελα νὰ συνεχίσω, ἀλλὰ θὰ σταματήσω ἐδῶ τὴν διδασκαλίαν, διὰ νὰ μὴ λησμονήσωμεν εἰς τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων τὰ ἦδη λεχθέντα. Διότι δὲν εἶναι ἡ μόνη φροντίς μας αὕτη. **E** νὰ λέγωμεν δηλαδὴ, ἀπλῶς πολλὰ, ἀλλὰ αὐτὰ ποῦ λέγομεν νὰ ἐντυπωθεῖν καλὰ εἰς τὸν νοῦν σας, ὥστε ὄχι μόνον σεῖς νὰ γνωρίζετε τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰς βείας Γραφάς, ἀλλὰ νὰ γίνετε διδασκαλοὶ, ἱκανοὶ νὰ συμβουλευέτε καὶ ἄλλους. Ὁ καθένας σας, λοιπόν, παρακαλῶ, ἀποχωρῶν μαζί μετὰ τὸν πλησίον ἅς διαφυλάττῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰ λεχθέντα, προσφέρων (ὅ,τι ἔχει αὐτός) καὶ δεχόμενος ὅσα ἐνθυμῆται ὁ ἄλλος. ¹¹⁴ **A** Καὶ ἔτσι, διατηροῦντες ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν ζωηρὰ εἰς τὴν μνήμην σας, νὰ ἀποχωρῆτε εἰς τὰς οἰκίας σας, συζητοῦντες συνεχῶς μετὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας τὰ θεία αὐτὰ διδάγματα. Διὰ νὰ ἠμπορέσετε δὲ νὰ ἀντιμετωπίζετε τὰ πάθη ποῦ σας ἐνοχλοῦν

καὶ νὰ ἀποφύγετε τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, πρέπει εἰς αὐτὰ νὰ στρέφετε ὅλην τὴν προσοχὴν σας καὶ μετὰ αὐτὰ νὰ ἀσχολῆται ἡ σκέψις σας. Διότι ὁ πονηρὸς δαίμων δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ τὴν ψυχὴν ποῦ διαρκῶς σκέπτεται τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ φαντάζεται καὶ μετὰ αὐτὰ ἀσχολεῖται συνεχῶς. Μάλιστα δὲ ἀπομακρύνεται ἀμέσως, διωκόμενος ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος, ὡς ὑπὸ πυρᾶς. **B** Μετὰ αὐτὰ, λοιπόν, νὰ ἀσπασχολοῦμεν τὴν σκέψιν μας διὰ νὰ καρδίσωμεν τὰ ὑψηλότερα, νὰ κυριολογήσωμεν αὐτοῦ (τοῦ ἁγίου), καὶ νὰ ἀποσπάσωμεν μεγάλως τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ὅσα ἔχομεν εἰς τὰ χέρια μας θὰ εἶναι ἀρκετὰ, τὰ δύσκολα θὰ γίνουσι εὐκόλα, τὰ λυπηρὰ θὰ λάθουσι τέλος εὐτυχῆς καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς προξενήσῃ λύπην. Διότι ἐάν φροντίζωμεν διὰ τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος θὰ φροντίσῃ διὰ τὰ ἰδικὰ μας. Θὰ περάσωμεν τὸ πέλαιος τῆς ζωῆς μετὰ πολλὴν ἀνεσιν καὶ θὰ φθάσωμεν εἰς τὸν λημένα τῆς ἀγάπης τοῦ κυβερνήτου τῶν ὅλων Θεοῦ, καθοδηγοῦμενοι ἀπὸ αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνίκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Γένοιτο.